

I. N. D. N. I.
DISSERTATIO IVRIDICA
DE

IMPVTATIONE
CVLPAE PROPRIAE,

GERMANICE:

*Von Versehen und Verbrechen, welche
denen Rechten nach jemanden zu selbst-eigener
Schuld und Verbüßung bezumessen sind.*

QVAM
DIVINA ADSPIRANTE GRATIA
ATQVE AVCTORITATE MAGNIFICI ICTORVM ORDINIS
IN HAC ALMA SALANA
SVB PRAESIDIO
VIRI MAGNIFICI EXCELLENTISSIMI ET CONSVLTISSIMI
DOMINI

CHRIST. VVILDVOGELII

ICTI FAMIGERATISSIMI, SERENISSIMO-
RVM DVCVM SAXO - VINARIENSIVM CON-
SILIARII AVLICI, ANTECESSORIS IN HAC
SALANA CELEBERRIMI, CVRIAE PROVIN-
CIALIS ET SCABINATVS ASSES-
SORIS GRAVISSIMI
DOMINI PATRONI SVI AETERNVM DEVENERANDI,
PVBLICE EXCVTIENDAM PROPONIT
D. IV. SEPT. ANNO MDCXCV.

AVCTOR
IVSTVS HENNINGVS BÖHMER,
HANNOVER.

Nunc vero, ob materiae raritatem atque utilitatem, recusa

IENAE, LITTERIS HELLERIANIS, 1734.

22.

24.

DISSECTATIO IURIDICA
DE

IMPUNITATE CULPAE PROPRIAE

AVCTORE
FRANCISCO JOHANNES
DE

AVCTORE
FRANCISCO JOHANNES
DE
HAGALMA 3. ALANA
SVM DOCTOR

CHRISTIANUS WOGELI

AVCTORE
FRANCISCO JOHANNES
DE
HAGALMA 3. ALANA
SVM DOCTOR

AVCTORE
FRANCISCO JOHANNES
DE
HAGALMA 3. ALANA
SVM DOCTOR

IVSTVS HENNINGSVS BÖNNER
HANNOVER

AVCTORE
FRANCISCO JOHANNES
DE
HAGALMA 3. ALANA
SVM DOCTOR

I. N. D. N. J.

CAP. I.

CONTINENS GENERALIA

A D

IMPVTATIONEM CVLPÆ

PROPRIAE SPECTANTIA.

§. I.

Recepta hactenus in Scholis Juratorum haud inepta methodo, ut etiam in praesentiarum utamur, neve illotis, ut ita dicam, manibus protinus materiam interpretationis tractemus *l. 1. ff. de O. J.* auspiciamur nostram dissertationem ab evolutione singulorum in Rubrica occurrentium vocabulorum; cum, ipso fatente Ulpiano in *l. 1. ff. de Reb. cred.* è re sit, priusquam ad interpretationem verborum perveniamus, pauca de significatione ipsius tituli referre. Nam istae praefationes & libentius nos ad lectionem propositae materiae producant, & evidentiolem praestant intellectum *l. 1. ff. de O. J.*

A

§. II.

§. II. Explicandæ vero voces in titulo hujus dissertationis occurrunt maxime tres : de quibus sigillatim pauca annotabimus. IMPVTATIONIS ergo vocabulum quod attinet, derivant illud, qui curatius in natales vocum inquirunt, ab *imputare*, idque à præpositione ad-auctiva quandoque in compositione *In & putare*, quod verbum in hortis usurpari solet ; unde & in §. 5. *J. de L. Aquil.* vox PVTATOR occurrit. conf. Diff. sub Ill. Dn. Stryck. *de Imputat. facti alieni habita c. 1. n. 5. & seqq.* ut ita proprie denotet Imputatio *Insitionem*, qua surculi plantæ *imputantur*. Flacius. *p. 1. Clav. Script.* sub voce *Imputare*. *p. 413.* Post vero per quandam translationem, etiam moralibus applicari cœpit, ut hoc sensu morali idem sit : ac *adscribere*, *attribuere*, *assignare*. vid. *l. 18. §. 1. ff. quemad. serv. amitt. l. 73. §. 1. ff. pro soc.* Unde porro liquido patet, quod in nostra Rubrica IMPVTARE idem sit ; ac *Culpam auctori suo tribuere*, vel *adscribere*, in quo sensu hæc vox in jure nostro ubivis obvia est. Inter infinitos textus ut paucos saltem hic adducamus, constat ex §. 9. *J. de soc.* quod ibi Imperator expresse dicat : eum, qui parum diligentem socium sibi assumit, de se queri, sibi que hoc IMPVTARE debere, & §. 4. *J. de Fidejuss.* ibi : & sibi IMPVTARE debet, & §. 3. *J. quib. mod. re. contr. Obl.* ibi : suæ facilitati id IMPVTARE debet. Idem & veteres Juri testantur. Sic Ulp. in *l. 1. §. 1. ff. si mens. fals. mod. dix.* ait : si imperite versatus, sibi IMPVTARE debet, & in *l. 1. §. 17. ff. de separat.* ibi : sibi debeat IMPVTARE suam facilitatem, & in *l. 7. §. 5. ff. ad exhib.* ibi : quamvis sit, quod ei IMPVTETVR, &c. & infinitum foret, omnes recensere textus. Illud saltem adhuc annectimus, quod in jure nostro sæpe verbo IMPVTARE jungatur alterum Synonymum : *Quieri*,
uti

uti patet ex jam adducto §. 9. *J. de soc.* separatim autem in *l. 15. ff. de per. & comm. rei vend.* & *l. 72. ff. pro soc.*

§. III. Altera vox nostri tituli est CVLPA, quam hic magis strictiori sensu accipimus: generaliter enim accepta dolum & Culpam in specie complectitur; nam qui dolo facit, utique in Culpa est. *Strauch. in diff. Just. dissert. 19. Apb. 1.* quo sensu à Feudistis Culpa dicitur FELONIA à germanica voce *Fehlen / Fehl begehen* / h. e. errare, delinquere. *B. Dn. Struv. Syn. J. Feud. c. 15. apb. 8. & Schütz. colleg. juris Feud. c. 12. non multum à princ.* Strictiori ergo sensu Culpa diligentiae opponitur, quæ, ut ex natura qualitatis constat, admittit magis & minus; ita etiam ipsa omissio diligentiae seu Culpa eodem agnoscit gradus. Hinc in *l. 226. ff. de V. S.* dicitur *Negligentia*, quæ opponitur diligentiae, it. *Incuria* in *l. 64. pr. de Evict.* It. *Imprudentia* *l. 11. C. de pact. conv.* Germ. *Fahrlässigkeit / Unachtsamkeit / Nachlässigkeit.* *B. Dn. Struv. Ex. 19. tb. 15.* Neutiquam propterea cum dolo confundi debet Culpa: differunt enim sensu hoc strictiori formaliter: videlicet, dolus semper est ex proarresi & voluntate nocendi, seu ex proposito *l. 11. §. 2. de pæn.* Culpa autem non nisi ex ignorantia & omissione diligentiae. *Sebast. Almers in voc. Dolus §. 10.* Dolus semper præstatur, Culpa autem non; unde pactum de non præstando dolo dicitur nullum *l. 23. ff. de R. I.* Quando vero convenire in LL. dolus & Culpa lata dicuntur, id non capiendum *formaliter*, sed *effective*: & sic jam intelligenda *l. 226. ff. de V. S.* ubi dicitur, quod magna Culpa dolus sit, i. e. quoad effectum, quæ convenientia in Contractibus maxime locum habet. De reliquis enim difficile est, tradere regulam, cum in plurimis non obtineat, ut in causis famosis §. 6. *J. de susp. Tut. ad quem conf.*

III. Dn. Lynck. Præceptor ac Patronus meus æternum de-
nerandus in *Anal.* & rerum vindicationibus Id. in *Anal.* ad
ff. de rei vind. §. 12. Unde Culpam latam dolumque toties
convenire arbitramur, quoties id legibus expressum.

§. IV. Culpa ergo imputari potest, non vero casus
fortuitus *l. 23. de R. I.* cum hic non sit in nostra potestate, &
sic nec prævideri aut præcaveri possit. Elegans hac de re
est *l. 6. §. 7. ff. de offic. pres.* ubi discrete habetur, quod Me-
dico EVENTVS MORTALITATIS IMPVTARI non
debeat. Quodsi tamen Culpa quædam Casum anteces-
serit, tunc non imputatur casus, sed culpa, quam incurrit.
l. 5. §. 4. commod. Idem asserendum, si mora casum præ-
cesserit. *c. un. X. de commod.* B. Dn. Struv. *Ex. 19. tb. 14.*

§. V. Cum vero indoles Culpæ satis sufficienter ab
aliis sit excussa, & divisio ejus in latam, levem & levissi-
mam ubique fere occurrat. B. Dn. Struv. *Ex. 19. tb. 17. §.*
seqq. neque etiam facile hic expendi possit, cum generatim
saltem Culpam h. e. quamvis negligentiam attingamus,
huic labori satis operoso libenter supersedebimus, & B. L.
ad illos remitemus, qui peculiare studium huic materiae
dicarunt.

§. VI. Diximus denique, nos hic excussuros *Im-
putationem Culpæ PROPRIÆ*, ubi statim prima fronte ap-
paret, quid intelligatur per Culpam propriam. Scilicet,
adjecimus hoc Epitheton culpæ, ut indigitemus, quem-
libet ex Culpa propria teneri, cum Culpa unius alteri im-
putari aut nocere non possit *l. 22. de Neg. gest. l. 27. in f. ff.*
eod. l. 33. §. 1. C. de inoff. Test. quomodo enim factum seu
culpa alterius illi nocere deberet, qui nihil fecit? *l. 5. §. 5.*
ff. de Nov. oper. Nunc. quod & juri Naturali conveniens esse
docet H. Grot. *de J. B. ac P. L. 3. c. 2. §. 1. n. 1.* & ipsum jus
divi-

divinum variis in locis confirmat. *Deut. XXIV. 16. Ezech. XVIII. 20.* Ideoque non sine ratione dispositum in jure Feudali legimus, remotiori agnato non nocere propinquioris negligentiam aut Culpam, qui neglexerit rem Feudalem ab alio possessam vindicare. *Ziegl. in comment. ad H. Grot. L. 2. c. 4. §. 10. n. 3.*

§. VII. Quanquam vero Culpa aliena alteri imputari non possit, non tamen obstat, quo minus ex factis alienis quis possit incurrere Culpam propriam, cum certissimi juris sit, Culpam propriam non excludere facta aliena. Imputatur enim nihilominus Culpa propria, licet ex factis alienis emanet, uti liquido patet ex §. ult. *J. de Obl. que quasi ex del. nasc.* ubi Exercitor navis, cauponæ & stabuli de furto tenetur, quod in navi caupona aut stabulo factum ab eis, quorum opera navem, cauponam aut stabulum exercet. Subnectit Imp. rationem, quod aliquatenus *culpa reus sit*, quod operis malorum hominum utatur. *conf. l. un. furt. adv. naut.* ubi confirmatur, quod caupo præstet eorum factum, qui in Caupona ejus exercendæ causa sunt.

§. VIII. An autem præstatio Culpæ cum Imputatione conveniat, nec ne? quæritur. Et quidem quandam affinitatem inter hæc intercedere, negandum haud est; differunt tamen, quod (1.) *præstatio Culpæ sit effectus*, qui ex Imputatione promanat: cui enim culpa imputatur, is etiam eam præstare, h. e. damnum inde ortum in se suscipere & resarcire tenetur. (2.) *Præstatio est facti, imputatio vero magis juris.* (3.) Præstatio hujus vel illius Culpæ conventionem potest remitti, ut tamen illa imputari possit, effectu licet subducto. Spectat huc elegans exemplum in *l. 7. §. 5. ff. ad exhib.* ubi JCtus fatetur: quamvis sit, quod ei IMPV-TETVR, cur non statim restituerit, sed passus sit, secum li-

tem contestari, tamen cum absolvi oportere. Conf. Struv. *Ex. 15. lb. 36. inf. (4.)* Præstatio Culpæ semper præsupponit damnum; nam præstare Culpam, est resarcire damnum ex culpa commissa profluens: at vero Imputatio Culpæ non semper damnum requirit antecedaneum. Sic culpæ annumeratur, immiscere se rei ad se non pertinenti *l. 36. ff. de R. J.* inde etiam negotiorum gestor tenetur ad culpam levissimam. *Imputet* enim sibi, quod se immiscuerit rei ad se non pertinenti. Hic imputatur negotiorum gestori aliquid, quod licite omittere potuisset, & tamen suscepit. (5.) Distinctio Culpæ in latam, levem & levissimam proprie tunc locum habet, quando de præstatione culparum quæritur, non autem præcise, quando de Imputatione sermo est. (6.) Denique Culpa *præstanda* est *aliis*: *Imputatio* autem fieri potest *citra respectum ad alium*.

§. IX. His in genere de Themate ipso seu *Imputatione Culpa propria* prælibatis, jam ad definitionem, divisionemque digressum faciemus. Et quidem quod priorem attinet, delineamus IMPVTATIONEM CVLPÆ PROPRIÆ, quod sit ACTVS INTELLECTVS, QVO QVIS PROPRIAM NEGLIGENTIAM CIRCA REM QVANDAM COMMISSAM SIBI ATTRIBVENDAM, ET PROPTEREA ILLAM PRÆSTANDAM IVDICAT.

§. X. Loco generis posuimus ACTVM INTELLECTVS: videlicet, cum negligentiam quandam circa rem committimus, imperite forsan versando in realiqua *l. 1. §. 17. ff. de Separat.* statim intellectus noster cognoscit, imperitiam nobis ipsis esse adscribendam, (cur enim quis illud in se suscipit, ad quod inhabilem se esse antea noverat?) & huic propositioni promte assensum præbet. Reliqua mani-

manifestoria apparebunt dum per subsequencia capita naturam Imputationis Culpa propria ex suis fontibus specioribus sumus derivaturi.

§. XI. Divisio principalior esse potest, quod *Imputatio* alia sit *vera*, alia *ficta*. *Vera* est, qua alicui culpa vere commissa adscribitur, ut est in eo, qui per Imperitiam culpam incurrit §. 7. & 8. *J. de L. Aquil.* *Ficta* est, qua per fictionem juris alicui quid adscribitur, quod ipse revera non commisit, habetur tamen quoad effectus juris, ac si vere commisisset. Sic negligentia defuncti circa exactiorem debiti etiam nocet quoad Usucapionem heredi representanti personam defuncti. Cum enim in jus defuncti succedat, meliori jure nequit uti *l. 177. pr. ff. de R. J.* Sic & in praescribendo vitia defuncti heredi imputantur: sicuti jam mala fides in herede est ficta, Ill. Dn. Lynck. in *Anal. ad ff. de Usuc. tb. 21.* ita etiam Culpa ficta esse debet. Aliud exemplum est in *l. 18. ff. quem ad serv. amitt. conf. Id. in Anal. ad ff. ad L. Jul. Maj. tb. 20.* ubi monet, infamiam liberorum, quam illi ex crimine parentum subeunt, IMPUTATIVAM magis esse, quam veram. Nam liberi nihil deliquerunt, hinc vere nihil illis imputari potest: imo possunt esse ejus aetatis, ut ne quidem culpa in eos cadere queat.

CAP. II.

EXHIBENS SPECIALIA

ET QUIDEM

FVNDAMENTA IMPVTA-
TIONIS CVLPÆ PROPRIÆ.

§. I.

EX suis fontibus generalibus hactenus derivavimus *Imputationem Culpa propria*; jam paulo propius ad speciales accedimus, examinaturi fundamenta, quibus *Imputatio Culpa* suffulcitur. Et cum hæc varia sint, (nam ipsa facta sunt infinita) præcipua saltem & quotidie occurrentia tangemus.

§. II. Scilicet *Culpa* alicui *imputatur* vel ex *Omissione* ejus, quod facere debebat, vel *Commissione*, quod facere non debebat. *l. 121. ff. de R. J.* OMISSIO præcipue respicit NEGLIGENTIAM quandam crassam & INCVRIOSITATEM in rebus peragendis: ubi statim Axioma occurrit, quod jus Civile sit *vigilantibus* scriptum, *l. 24. f. ff. qua in fraud. credit.* Neque enim jura subveniunt *negligentibus*. *l. 16. ff. ex quib. caus. maj. 25. ann.* Unde denegatur beneficium restitutionis, quod alias competebat. vid. *Mev. 4. Dec. 229. n. 2.* Ignaviam enim prætendentes audiri non oportet *l. 78. §. 2. ff. de Leg. 2.* Hinc qui tunc, cum debitor facultatibus labitur, non vigilat, suæ *negligentie acceptum*

ptum ferre tenetur l. cit. 24. ff. qua in fraud. Mev. 8. Dec. 76. n. 8. Evidentia hujus rei porro patet ex *l. 17. pr. ff. ad SCt. Vell.* ubi multum interesse, ait J Ctus, (quoad Exceptionem sc. SCti Vell.) an cum muliere ab initio contrahat creditor, an alienam obligationem in eam transferat, tunc enim *diligentior* (h. e. *Curiosior*, ut Gothofr. in not. explicat) esse debet. Ideoque si mulier non sit debitor, & tamen ac si debitor esset, delegari se passa sit creditori, locum haud habebit replicatio adversus Exceptionem SCti Vell. quod scil. ignoraverit: *Imputatur* enim ipsi, quod non *diligentius* inquisiverit, cum tamen hoc casu *Curiosiore* eum esse oportuisset. Bachov. ad Treutl. vol. 1. Disp. 25. tb. 5. Lit. d. & e. Brunn. ad *l. cit.* 17. Huc pertinet etiam *l. 3. §. 9. de in rem vers.* ubi dicitur, quod *curiosus* debeat esse creditor, quo pecunia servo mutuo data vertatur: alias enim non competit actio contra Dominum de in rem verso. Et hanc *negligentiam* quandoque graviter LL. vindicant. Exemplum occurrit in *l. 3. ff. de bis qua ut ind. auf.* ubi maritus indignus judicatur, quia id egerat, ut per *Negligentiam* & *Culpam* suam (etiam levem Mant. de conject. ult. Vol. L. 12. tit. 5. n. 10.) mulier, à qua heres institutus erat, moreretur, v. g. cum non adhibuerit Medicum, vid. Dn. Mev. 4. decis. 398. Mant. L. 12. tit. 5. n. 21. Barry L. 1. tb. 9. m. 4. vel cum adhibuerit quidem, sed malum aut imperitum. Peretz in *C. de bis qua ut ind. n. 1.* Notatur porro negligentia, quæ committitur circa res suas persequendas. Ideoque læso venditori ultra dimidium ex *l. 2. C. de Resc. vend.* competit quidem remedium: verum si cesset ex negligentia quadam hoc remedium instituere, & interim res vendita apud emtorem pereat, remedio amplius uti nequit, licet vel maxime per emtoris negligentiam res sit extincta, cum

sibi *Imputare* debeat venditor, quod non citius remedio /
2. fuerit usus. Scotan. *disp.* 37. *tb.* 23. Negligentibus enim
jura non subveniunt, *cit.* l. 16. Huc denique spectant, quæ
Canones docent *X. de supplenda negligentia prælatorum* ;
item quod sine patroni *negligentis* præsentatione valida sit
institutio, quæ alioquin foret nulla. Ill. Dn. Lynck. *in Anal.*
ad Dessel. L. 3. *tit.* 38. *Q.* 1. Illud tamen adhuc circa hanc
materiam notandum, quod non ubique LL. *curiositatem*
eandem exigant, uti patet ex l. 7. §. f. *de Exercit. act.* ubi non
suscipit creditor eandem *curam* (h. e. non *curiosus* est, Go-
thofr. *in not. ad b. l.*) an in hanc rem pecunia eroganda sit?
imo alias in Creditore non exigunt LL. *curiositatem*, uti
patet ex l. 19. *in f. ff. de Novat.* verb. *ne CVRIOSVS videatur.*
In his ergo & similibus casibus etiam Imputatio cessat.

§. III. Negligentiæ quam proxime accedit *Ignoran-
tia & Mora.* IGNORANTIAM autem hic non intelli-
mus *facti*, sed *juris* : regulariter enim quilibet jura nosse
debet. l. 9. *C. de LL.* l. 12. *C. de jur. & fact. ignor.* cum sint nor-
ma vitæ. Qui proinde jus ignorat, est causa suæ ignoran-
tiæ, cum illud facile scire ob promulgationem publicam,
vel saltem prudentiores in consilium adhibere potuisset.
Est enim *culpa* quoque *species*, jurisperitos in talibus, in
quibus illorum studio atque opera opus est, non consulere
l. 2. §. ult. *ff. quis Ord. in poss. serv.* Mev. 8. *Decis.* 79. *num.* 5.
Qui vero est causa suæ ignorantia, interpretatione juris ha-
betur pro sciente, & per consequens ignorantia hæc vinci-
bilis ipsi imputari debet : Lata quippe Culpa est, ignorare,
quod omnes sciunt, aut scire debent. l. 213. *ff. de V. S.* conf.
Bachov. *ad Treutl.* Vol. II. *Disp.* III. *tb.* ult. L. b.

§. IV. Ut tamen Culpa ex ignorantia alicui possit
imputari, distinguendum erit inter ignorantiam *juris Natu-
ralis*

ralis & positivi. *Jus Naturale* vel habet *prima principia*, & hæc à nemine ignorari possunt: cordium enim tabulis sunt insculpta. V. Dn. Huber. p. 3. *Prel. Jur. Rom. tit. de Jur. & fact. ign. §. 1. add. §. 1. J. N. G. & C. vel conclusiones*, easque vel *propiores* vel *remotiores* ex principiis deductas, quæ posteriores propter Intellectus hebetudinem quibuslibet non statim obviæ: his enim natura non concessit, ut conclusiones legitime ex principiis deducere possent. Samuel Rachel. *Instit. Jurispr. L. 1. tit. 10. Aph. 21.* H. Grot. *de J. B. ac P. L. 2. c. 20. §. 43. n. 1. & 2.* Ideoque sæpius hæc juris Nat. ignorantia quoad sexum, ætatem & status rationem imputari nequit: siquidem & ipsæ LL. quibusdam personis ignorantiam non imputant, quas recenset Brunn. *ad l. 29. ff. de J. & F. Ignor.* & Dn. Huber. *c. l.* Quod *jus Positivum* concernit, ibi quidem regulariter ignorantia imputatur præprimis acquirere volentibus, non vero suum petentibus *l. 7. ff. de jur. & F. ign. conf. Rachel c. l. ubi varie distingvit.* Exempla sufficientia peti possunt *ex l. 1. & 9. ff. eod.* In jure tamen particulari seu statutorio novitiis civibus ignorantia imputari non solet, cum illis sit quodammodo invincibilis. Facti vero ignorantiam haud nocere, modo dictum; facti enim interpretatio etiam prudentissimos fallere potest, sed jus finitum est *l. 2. ff. de J. & Fact. Ign. Gail. L. 2. obs. 48.* Facti autem ignorantia intelligitur *alieni. l. ult. ff. pro soc. l. 3. C. ad L. Cornel. de Fals. l. 15. ff. mand. l. 12. ff. de solut. l. 11. §. 4. de bis qui not. inf. conf. Dissert. Rhetii de Damn. Volunt. c. 3. §. 5. circa fin.* Si tamen ei *summa negligentia* objici possit, dum v. g. omnes in civitate sciunt, quod ille solus ignorat, merito ipsi hæc ignorantia imputatur *l. 9. §. 2. ff. de J. & F. ignor.* Imo si Culpa quædam ignorantiam facti alieni antecedit, ut ex *tit. ff. de bis qui de-*

jec. vel effud. liquet, etiam illa imputatur. Vid. l. 1. §. 4. d. t. ibi: Culpa enim penes eum est. Facti vero proprii ignorantia merito Culpa annumeratur. Vid. l. 7. ff. ad SCt. Vell. l. 19. §. 1. Locat. Huc denique spectat Error culposus: Quocirca qui præmisso ordine inferiori per saltum ad superiorem aliquem sua negligentia seu errore culposo ascenderit, suspenditur ab usu & executione suscepti ordinis, donec omissus ordo suppleatur. Dessel. in Erotem. J. Can. L. 5. tit. 29. Q. 1. & 2. ibique Ill. Dn. Lynck. in Anal.

§. V. Ex MORA quoque tanquam fonte amplissimo *Culpa propria* derivatur. B. Dn. Struv. Ex. 27. tb. 64. in pr. (unde & definitur per *Culpam* à Vultejo in *Jurispr. Rom. L. 1. c. 44.*) tractatioque ejus satis diffusa est, licet difficilis sit definitio l. 32. §. 1. ff. de Usur. ad quam Ill. Dn. Lynck. in *Anal. de Usur. tb. 67.* & Bachov. *Vol. 2. Disp. 3. tb. 6. L. b. in f.* Merito enim is *Culpam* incurrit, qui illud differt ex quadam negligentia, quod debito tempore præstandum erat. Committitur vero mora hæc vel à nobis ipsis, vel ab aliis: Si à nobis ipsis, tunc maxime commendandum illud axioma: *Unicuique sua mora nocet l. 173. & 155. ff. de R. J. c. 25. de R. I. in 6. Domin. Arum. in exercit. ad ff. Disp. 13. tb. 6. Finckelth. Obs. 40. n. 9.* Exempla infinita passim occurrunt, præprimis in l. 12. §. f. ff. depos. l. 3. §. 4. ff. de Act. emt. vend. l. 32. §. 3. ff. de Usur. Sic in electione Imperatoria singuli Electores ad electionis actum vocari debent, nullo plane, qui est de collegio, excepto. Unde jam disputant Juris publici consulti, an præteritio unius alteriusve ex negligentia Moguntini facta totum electionis actum reddat nullum? Et verior videtur sententia Dn. Svvederi in *Introd. in jus publ. part. spec. Sect. 1. c. 2. §. 7.* quod hoc casu valeat, cum sibi imputare debeat, qui ab ipsa lege (*A. B. c. 1. §. 19. vers.*

vers. quod si idem Archiepiscopus.) moratus in mora fuit. In-
terea tamen mora rei fidejussori quoque nocet, *l. 88. ff. de*
V. O. si scil. in omnem causam fidejusserit. Brunnem. ad c. l.
sibi enim imputare debet, quod non prospexerit, ne debi-
tor in mora constitueretur, cum tamen ei remedia saluber-
rima in jure sint suppeditata. vid. *l. si contendat. ff. de Fidej.*
Si vero *ab aliis* committatur, tunc locum habet illud, quod
dicitur in *l. 39. ff. de R. J.* In omnibus causis pro facto acci-
pitur id, in quo per *alium* mora fit, quo minus fiat. Ubi
tamen per *alium* intelligi hic debet, *cujus interest fieri, vel*
non fieri, alias enim habebitur pro impleto. Gunzel. ad *d. l.*
Hinc debitor, qui pecuniam recusante creditore obsignavit
& deposuit, liber est ex eo die à præstatione usurarum, cum
per creditoris moram fiat, quo minus solvatur *l. 7. ff. de*
usur. Aliud exemplum est in *l. 2. §. f. C. de his qui per met.*
jud. non app. Effectus quod attinet, efficaces sane illi sunt,
passimque à Dd., dum sæpissime de illis agendi incidat oc-
casio, excutiuntur. Potissimi sunt, quod (1.) transferat
periculum in moratorem, ut dum antea non tenebatur ad
præstationem casus fortuiti, jam illum præstare teneatur.
Sic in precario saltem culpa lata præstat: ubi autem mo-
ram quis fecit, omnem causam debebit constituere *l. 8. §.*
6. ff. de precar. (2.) Ex mora in b. f. judiciis usuræ deben-
tur & fructus *l. 7. ff. de Usur. & fruct.* imo & in stricti juris
judiciis eo casu, quando peto illud, quod fuit meum.
Brunnem. ad *l. 38. ff. c. t.* (3.) Mora inducit perpetuatio-
nem obligationis, *l. 91. §. 3. de V. O. conf. B. Dn. Struv. Ex.*
27. th. 70. Et quando jam hi effectus moroso applicantur,
de se queri, sibi que culpam imputare debet. Sed consu-
lantur de hac materia Dd., qui integris tractatibus illam il-
lustrarunt, imprimis Arumæus, Taco à Glins, & Jul.
à Beym.

§. VI. Succedat denique SCIENTIA, quæ duplici via hîc Culpæ annumerari potest. (1.) Quando quis non ignarus rei alicujus est, & tamen contra propriam scientiam venit. (2.) Quando quis scit & prohibere potest, sed tamen illud negligit. *Prius* contingit, quando quis scienter in alieno solo ædificat, amittit enim tunc materiæ proprietatem, quia voluntate ejus videtur esse alienata. *Scienti* enim potest objici culpa, quod ædificaverit *temere* in eo solo, quod vel intelligebat vel facile scire poterat, esse alienum. §. 30. *J. de Rev. divis.* Damnum ergo hoc sibi ipse acceptum ferre debet. Similiter si quis fundum alienum vel obligatum *sciens* comparaverit, non potest postea de evictione præstanda agere *l. 27. C. de Evict.* Neque etiam locum habet famosissimum illud remedium ex *l. 2. C. de resc. vendit.* si quis *sciens* verum valorem rem viliori pretio vendiderit: scienti enim non fit injuria. *c. scienti. X. de R. J. in 6. Scotan. Exam. jurid. tit. de rescind. vend. Q. 3. conf. Bronchorst. ad l. 145. de R. J.* Nec mulier gaudet beneficio prælationis ratione dotis, quando *sciens prudensque* nubit viro obarato. *Gail. 2. Obs. 48. Carpz. 1. 28. def. 84. 85.* Porro, si is, qui dominium alicujus rei prætendit, *sciens* cum altero eam rem possidente tanquam cum Domino contrahit, jus suum remisisse non immerito censetur. *l. 23. C. de donat. l. 77. ff. de rei vind.* Huc denique refer, quando quis *consensum præbet in proprium præjudicium.* Nam si filius se abstinuerit hereditate paterna, & feudum à patre habeat, etiam illud amittit. Quod si autem cum Dominus Feudi consentientibus agnatis de feudo noviter investiverit, redditur novum, & propterea agnati ob consensum præstitum à feudo, utpote novo, excluduntur. *B. Dn. Struv. Synt. Jur. Feud. c. 3. aph. 2. n. 5.* Posterioris exempla etiam haud infrequen-

quentia esse solent. Ducimus hac in re argumentum ex *l. 50. ff. de R. J.* à contrario sensu, quod scil. culpa non careat, qui scit & prohibere potest, & tamen illud negligit. conf. *l. 3. ff. de noxal. act. §. 1. ff. si famil. furt. fec. dic. ibi: is accipitur scire, qui scit, & potuit prohibere.* Recte propterea in *l. 45. pr. ff. ad L. Aquil.* disponitur, quod dominus teneatur, quando ipso sciente servus ejus quem vulnerat, cum tamen prohibere potuisset, quod hodie applicari posse ad nostros famulos, si quid nobis scientibus perpetrant, docet Brunnem. ad *l. ult. C. de noxal. act.*

§. VII. Visis præcipuis, quæ ad Omissionem proximè spectare videbantur, ad alterum membrum, de quo *supra §. 2. b. c.* nempe COMMISSIONEM seu culpam, quæ in committendo consistit, pedem promovemus. Et quidem hic præcipue alicui imputatur ΠΟΛΤΠΡΑΓΜΟΣΤΝΗ, seu quando quis se immiscet rei alienæ, cum juxta Pompon. in *l. 36. de R. J.* culpa sit, immiscere se rei ad se non pertinenti. *c. non est sine. de R. J. in 6.* Exemplum hujus rei insigne præbet *l. 46. ff. de Minor.* ubi Paulus docet, eum, qui ex sua voluntate, (cum necessitate Officii coactus non esset, Gothofr. in not. ad *b. l.*) minorem annis in judicio defendit, & condemnatus est, ex causa judicati posse conveniri, nec ejus, quem defendit, ætatem ad restitutionem impetrandam ei prodesse, cum causam judicati recusare non possit. Facilitati enim ejus imputatur, quod ultro negotiis, ad se non pertinentibus, se immiscuerit. Bronchorst. ad *d. l. 36.* Unde & jure Can. excessus hic notatur, quando scil. Prælati se ingerunt rebus non ad se, sed ad superiorem pertinentibus *c. 5. 6. 12. X. de Excess. præl. & subd.* Quin imo negotiorum gestor extra ordinem juris tenetur ad Culpam exactissimam, §. 1. *J. de Obl. quæ quasi ex contr. nasc.*
arg.

arg. l. 25. §. 16. in f. ff. famil. berc. cum sibi imputare debeat, quod se immiscuerit rei alienæ ; unde & certis casibus casum præstare tenetur. Ill. Dn. Lynck. *in Anal. ad §. 5. J. de Obl. quæ quas. ex contr. nasc. conf. Diff. cit. de Damn. volunt. c. 2. per tot.* ubi multa de clericis, iudice seculari, privatis aliisque, qui falcem in alienam messem mittunt, & negotiis alienis se implicant, suppeditat.

§. VIII. Proximum hîc jure meritoque locum occupat, qui SE OFFERT negotio alicui. Eo enim ipso censetur exactissimam promittere diligentiam. Nec habet, quod conqueratur, si extra ordinem juris forsan damnum patiatur : illud enim sibi ipse imputare debet. Hinc est, quod, qui se deposito ultro obtulit, periculo depositi se illicuisse credatur, & Culpam etiam levissimam præstare teneatur. *l. 1. §. 35. ff. depos.* cum alioquin saltim latam præstet. *l. 5. §. 2. ff. commod. l. 23 ff. de R. J. l. 32. ff. depos.* Præterea quamvis alias furti actio ei competat, cujus interest rem salvam esse, juxta §. 13. *J. de Obl. quæ ex del. nasc.* qui tamen alienis negotiis gerendis se obtulit, actionem furti non habet, sed actione negotiorum gestorum damnandus est *l. 53. §. 3. ff. de furt.* Imputet enim sibi, quod obtulerit se alienis negotiis gerendis. Idem locum habet in Tutore & Curatore, qui sese obtulerunt ; censentur enim tunc exactissimam polliceri diligentiam, licet alias ultra levem non teneantur. B. Dn. Struv. *Ex. 31. tb. 38.*

§. IX. Huc etiam spectare videtur IMPERITIA, quæ disertis verbis Culpæ annumeratur in *l. 132. ff. de R. J. §. 7. J. ad L. Aquil. l. 9. §. 5. ff. Locat.* Qui enim Imperitia damnum dat, illi imputari potest, quod se rei ad se non pertinenti immiscuerit, unde tamen Culpa contrahitur, per *l. 36. ff. de R. J. Gunzel ad l. cit. 132.* Per Imperitiam autem
hîc

hic eam intelligimus, quæ desideratur in eo, qui artem quandam profitetur: quilibet enim debet peritus esse ejus artis, quam profitetur *l. 9. §. 5. ff. locat. arg. l. 1. pr. ff. de ventr. inspici.* Ideoque Medicus, qui servum male secuit, aut perperam ei medicamenta dedit, non excusatur. *§. 7. J. de L. Aquil.* sed ei, quod *per imperitiam* commisit, *imputari debet. l. 6. §. 7. ff. de Offic. præsid.* Est quippe magna culpa, si medicinæ ignarus medicamenta ægrotis suppeditet. Cothmann. *L. 1. cons. 1. n. 318.* conf. Finckelth. *Obs. 61. n. 27.* ubi quatuor in medico desiderat, ne ei culpa imputari possit. Et hæc jam ad omnes artem profitentes applicanda sunt. Barbof. *locupl. L. 9. c. 16. ax. 1.* conf. Finckelth. *cit. obs. n. 28.* Nam in his propter defectum artis culpa præsumitur. Menoch. *5. præf. 3. n. 134.* modo per imperitiam damnum in corpus sit datum. Ill. Dn. Lynck. *in Anal. ad §. 7. J. de L. Aquil.* Ideoque Jcto & Advocato jus, quod profitetur, & in quo versatur, ignorare, turpe esse dicitur in *l. 2. §. 43. ff. de O. J.* Unde jam porro sua sponte fluit, quod lapsis per Imperitiam non succurratur, licet alias remedia opima illis sint proposita. Ideoque quamvis minoribus lasis detur beneficium restitutionis in integrum, *t. t. de Minor.* cessat tamen illud, si peritiam artis proficiens in causa illius artis aut professionis se læsum dicat. Sic Doctor minorennis circa ea, quæ juris sunt, non restituitur. B. Dn. Struv. *Ex. 80. tb. 55.* Wissenb. *ad ff. Disp. 14. tb. 4.* Porro, quamvis per Edictum Ædilitium occurratur fallaciis vendentium, & emtoribus succurratur. *l. 1. §. 2. de Ædil. Edict.* illud tamen non habet locum, quando quis fallitur per propriam Imperitiam. Exemplum refert Ill. Dn. Stryck. *de jure sens. c. 3. n. 4.* quod scil. redhibitio locum non habeat, si sus grandinosus vendatur laniis, qui peritiam hujus vitii investigandi habent.

§. X. Simili ratione & IMPRUDENTIA Culpa assignatur. Nam iudex, qui per Imprudentiam male iudicat, cum utique aliquid peccasse intelligatur, quasi maleficio propterea videtur obligatus. *pr. J. de Obl. quæ quasi ex del. nasc.* Imprudentia autem maxime hic in eo se fundat, quod iudex assessorum suorum imperitorum consilia secutus, iisque imprudenter usus fuerit. Quid juris, si quis in fundo alieno, quem *imprudens* emerat, ædificaverit, aut conseruerit, & deinde evincatur, docetur in *l. 38. ff. de rei vind.* ubi per varias circumstantias Iustus rem decidit. Illud facile constat, illi imprudentiam obesse, cui ea tanquam Culpa quædam imputari potest. Cum ergo minoribus ex *imprudentia* vel juvenili levitate lapsis illa imputari nequeat ob lubricum ætatis, *l. 24. §. 1. ff. d. Minor.* hinc nec eis obesse potest: secus ac *mulieribus*, quæ male comparantur minoribus, quod istis nullibi ob imprudentiam restitutio indulgeatur. Ill. Dn. Lynck. in *Anal. ad ff. de Minor. in pr. conf. infr. c. 3. §. 46. in f.* ubi etiam quoddam exemplum ex *l. 11. ff. de cond. indeb.* allegatur.

§. XI. A Culpa quoque immunis non est, qui NEGOTIA SUA VEL IMPERITO AUT INHABILI COMMITTIT, vel etiam cum eo NEGOTIVM QVODDAM GERIT. De priori casu res sane haud est controversa. Nam pupillus institutor obligat eum, qui eum præposuit *l. 8. §. 2. ff. de Instit. Act.* Neque etiam interesse dicitur in *l. 1. §. 4. ff. de Exercit. Act.* cujus ætatis sit magister, quod *sibi imputare debeat*, qui præposuit. Ex hisce jam fluit, quod minor possit esse procurator in negotiis extrajudicialibus. An autem ad lites possit esse, valde controvertitur: juri tamen conformior videtur sententia affirmativa, *arg. §. 5. J. qui & ex quib. caus.* Si enim per hunc procuratorem
læda-

lædatur Dominus, imputari ipsi debet, quod tali commiserit sua negotia. l. 23. ff. de Minor. Cum autem defensor sine mandato constituatur, nec huic committantur negotia, minor talis esse nequit. B. Dn. Struv. Ex. 7. tb. 33. Exinde etiam socius, qui parum diligentem socium sibi assumit, & ex illius administratione jacturam sentit, de se queri, sibi que hoc imputare debet. §. 9. f. de soc. Idem dicendum de eo, qui Advocato vel Notario imperito & negligenti res suas committit. conf. Reichs. Absch. de Anno 1512. oder Ordnung der Notarien. Stari etiam debet sententiæ arbitri, si ve æqua, si ve iniqua fuerit, & sibi imputet, qui compromisit in ejusmodi arbitrum minus forsan idoneum. l. 27. §. 2. ff. de Recept. Denique si mensor imperitè vel negligenter versatus est, sibi imputet, qui minus peritum adhibuit mensorem l. 1. §. 1. ff. si mens. fals. mod. dix. Scotan. part. 2. ad tit. cit. Q. 4. Conf. interim Dn. Christ. Thomas. Dissert. de jure circa somn. & somnia c. 5. §. 2. ubi distingvit, an quis utatur opera hominis negligentis circa res proprias, an vero circa alienas. De posteriori casu elegans exstat textus in l. 19. ff. de R. f. ubi monet J. C. Ulp. quod, qui cum alio contrahit, non debeat esse ignarus conditionis ejus, an nimirum sit paterfamil. vel filiusfamil. ? liber an servus ? pupillus an majorennis ? prodigus an sanæ mentis ? Gunzel. ad d. l. 19. Qui ergo quid detrimenti inde capit, sibi hoc imputare debet, quod non rectius conditionem ejus investigaverit. Bronchorst. ad d. l. Cum vero heres sponte cum legatariis non contrahat, ipsi hoc imputari nequit d. l. 19. Hinc qui cum pupillo contrahit sine Tutoris auctoritate, obligatur quidem, quoad pupillum vero obligatio est invalida, & sic contractus claudicare dicitur. vid. Scotan. in Exam. Jurid. de aut. & conf. Tut. Q. 2. Imputatur quippe ei,

ei, quod contraxerit cum pupillo sine Tutoris autoritate. Legatariis autem & creditoribus merito obligaretur, nisi aditio hereditatis absque Tutoris autoritate foret nulla. §. 1. *J. de aut. Tut.* cum his nihil tale imputari possit. B. Dn. Struv. *Ex. 31. tb. 34.* Hinc monet Imp. in *l. 2. C. de Furt.* ut cautius negotientur, qui res furto subtractas emunt; restituere enim eas tenentur non reddito pretio. Conf. *l. 11. C. unde Vi.* In solutionibus maxime omnium præcavendum, ne à minus idoneo solutio exigatur: si enim pupillus sine Tutoris auctoritate, vel furiosus, vel is, cui bonis interdictum est, solverit, generaliter repetitioni locum esse non ambigitur. *l. 29. ff. de cond. ind. l. 14. inf. de solut.* Bachov. *vol. 2. disp. 29. tb. 2. L. G.* Conf. omnino Ill. Dn. Stryck. in *Caut. Contr. Sect. 1. c. 2. §. 1.*

§. XII. Pergimus jam ad ABSENTIAM non quamlibet, sed CVLPABILEM. Quamvis enim Prator regulariter absentibus ex clausula generali in *l. 1. ff. ex quib. caus. maj.* contenta, succurrat, auxilium tamen suum eis deneget, quoties eos per *culpam* abfuisse constat. Bene propterea Callistr. in *l. 14. ff. ex quib. caus. maj.* transfugis, ait, nullum credendum est beneficium tribui; cum delinquentibus Prator non succurrat *l. 26. §. 6. ff. eod.* Unde & Collega amittit suum locum in Collegio, quando sine justa causa absens fuit ultra quinquennium. *l. 3. C. de domest. & protect.* Multo minus absentia affectata prodest, siquidem nullum impedimentum affectatum excusat. Sfort. Odd. *de Restit. p. 1. c. 27.* Quænam autem sit affectata absentia, docet B. Dn. Brunnem. *ad l. 4. & 5. ff. ex quib. caus. maj.* ubi etiam exempla culpabilis & affectatæ absentia habentur v. g. quando maturius profectus est. &c.

§. XIII. Non incongruum quoque esse ducimus:
quæ-

quædam hîc annectere de POENITENTIA IMMATVRA, per quam itidem culpa contrahitur. Regulariter scil. hæc in contractibus non admittitur *l. 5. C. de Obl. & Act.* quæ enim ab initio erant voluntatis, ex post facto fiunt necessitatis. Quod si autem poenitentia forsan alicui conceditur, ita tamen debet esse comparata, ne *immatura* aut *intempestiva* sit. Sic cum aliquis renunciaverit societati, solvitur societas: §. 4. *J. de soc.* nemo enim in societate, quippe quæ parit discordias, manere cogitur *l. f. C. commun. divid.* Si tamen hoc fiat intempestive, pro socio est Actio. *l. 14. ff. pro soc.* Imo ipso jure societatis intempestiva renunciatio in æstimationem venit *l. 17. ff. eod.* adeo, ut si quid lucri ea renunciatione intempestiva socius fuerit consecutus, communicare illud, & damnum ferre teneatur, reliquis sociis interim sibi solis acquirentibus. Mantica *L. 6. tit. 23. n. 7. & seqq. Franzk. tit. pro soc. n. 115.* Dicitur autem *intempestiva renunciatio*, quando jam interest sociorum, ne dissolvatur societas. Brunnem. *ad l. 65. ff. pro soc. n. 7.* veluti si pacto vel juramento cautum, ne intra certum tempus recedatur à societate, & alter renunciare velit. Ill. Dn. Stryck. *in Caut. Contr. Sect. 2. c. 10. §. 9.* Gail. *L. 2. obs. 24. n. f.* Alia exempla suppeditat *l. cit. 65. §. 5. & 6.* Idem obtinet in mandato, ubi etiam ex parte mandatarîi poenitentia seu renunciatio permissa, modo & hæc fiat tempestive, seu res adhuc sit integra, §. 9. *J. de Mand.* vel ut integrum jus mandatori referretur, aut per se, aut per alium eandem rem commode explicandi. *l. 22. §. f. ff. Mand.* Si ergo mandatarius intempestive renunciaverit, ad interesse tenetur. B. Dn. Struv. *Ex. 22. tb. ult. Myns. tit. Mand. n. 3.*

§. XIV. ELECTIONEM MALAM culpæ quoque annumerari passim Dd. notant. vid. Gothofr. *ad l. 2. ff. si*

mens. fals. mod. dix. Lit. p. 5 ad l. 11. ff. Locat. Lit. q. Gunzel. ad l. 19. ff. de R. J. huiusque ratio in Legibus sapissime habetur. Elegans hac de re est l. 21. ff. de Negot. gest. ubi Paulus malam electionem imputari ostendit egregio exemplo: Si enim mandatu tuo negotia mea Lucius Titius gessit, quod is non recte gessit, tu mihi negotiorum gestorum actione teneris, non in hoc tantum, ut actiones tuas praestes, sed etiam quod imprudenter eum elegeris, ut quicquid detrimenti ejus negligentia fecit, tu mihi praestes. Hanc electionem imprudentem praecavere voluisse quoque videtur Imper. in §. 5. J. quod cum eo qui in alien. ubi monet, diligenter ponderandum esse, quamnam actio ex concurrentibus commode institui debeat; hinc concludit: Prout ergo expedit, ita quisque vel hanc actionem, vel illam eligere debet. Si enim male elegerit, de se queri debet: quippe qui semel elegit, postea voluntatem suam mutare nequit. l. 112. ff. de V. Obl. l. f. in pr. C. de codicill. Imo adeo culpae annumeratur talis electio, ut propterea durius quodammodo agi dicatur cum publicanis in l. 3. ff. de publican. addita hac ratione: quia debent bonos servos ad hoc ministerium eligere. Conf. l. 7. §. 4. Naut. Caup. stabul. & l. 27. §. 9. ad L. Aquil. ubi expresse dicitur, quod teneatur ille, qui negligens in eligendis ministeriis fuit.

§. XV. LVSVS quoque NOXIVS in Culpa est. l. 10. ff. ad L. Aquil. Præterquam enim quod ludis lucri causa dediti varias in jure incurrant poenas, t. t. ff. de Aleat. ille sane magis culpandus erit, qui eo ludo utitur, qui aliis noxius est, cum tamen alteri per alterum non debeat iniqua inferri conditio. l. 74. ff. de R. J. Non immerito propterea in §. 4. J. ad L. Aquil. Imper. disponit, eum, qui, dum jaculis ludit, transeuntem servum occiderit, culpae reum esse,

esse, modo non sit miles & in eo versetur loco, qui ad exercitandum militibus est destinatus. Aliud jucundum exemplum de Tonsore habetur in *l. ii. ff. ad L. Aquil.* Operam enim danti rei illicitæ omnia imputantur, quæ consequuntur. *l. 30. §. 3. ad L. Aquil.* Manz. *ad §. 4. J. de L. Aquil.* Hinc exstat tit. in jure Canon. *X. de Sagitt.* ubi Pontifex adeo prohibet sagittis uti, ut si homicidium, licet casuale, inde eveniat, tamen pro culposo haberi debeat, cum ita ludens rei illicitæ operam dedisse censeatur. Ill. Dn. Lynck. *in Anal. ad Dessel. L. V. tit. 15. in f.* Plura de lulis ejusmodi noxiis supeditat differt. Dn. Rhetii *de Damn. volunt. c. 6. §. 7. & seqq.*

§. XVI. Haftenus expensa longiorem quandam excussionem meruisse videbantur, cum maxime sint frequentia. Neque tamen existimandum, quod non plura dentur capita, ex quibus culpa propria imputari possit: Sane multa adhuc restant, ex quibus index confici posset locupletissimus, nisi ratio instituti nos ab hoc labore avocaret. Interim obiter adhuc quædam saltim adjiciemus. Imputatur nimirum alicui etiam culpa (1.) ex nimia FACILITATE *l. 1. §. 17. ff. separat. §. 1. J. quib. mod. re. contr. obl. Conf. Mev. 9. Dec. 150.* ubi dicit, quod sufficiat, debitum verum esse, licet non sit bonum, suæ quippe *facilitati* constituens debitum *imputare* debet, quod non rectius tum in facultatum vires, tum in qualitatem debiti inquisiverit. Refer etiam huc *nimiam precipitantiam*. Culpandus enim est, non juvandus, qui se præcipitavit, Id. *ibid. n. 10.* (2.) nimia SECVRITATE. *l. 1. §. f. ff. de act. emt. vend.* ideoque, qui à quadrupede propria culpa, dum forsan nimis securus est, læditur, non habet actionem *si quadr. paup. fec. dic.* cum damnum sibi imputare debeat. B. Dn. Struv. *Ex. 14. tb. 6. l. 2. §. 1. ff. si quadr. paup. fec. dic.* (3.) Nimia SAEVITIA

VITIA tam *præceptoris*, l. 6. ad L. Aquil. l. 5. §. ult. eod. quam *Domini*: cogitur enim hic servum suum bonis conditionibus vendere §. 2. *J. de his qui sui vel al. jur. sunt.* (4.) Nimia INFIRMITATE, l. 8. §. 1. ff. ad L. Aquil. ubi expresse Ictus Cæjus docet, non iniquum videri, si infirmitas culpæ annumeretur. Conf. §. 8. *J. de L. Aquil.* (5.) Nimia CRE-
DULITATE, l. 1. §. 2. ff. de eo, per quem fact. est verb. eum sibi imputare, qui credulus fuit. Conf. *Mev. 9. Dec. 150.* (6.) Immatura MISERICORDIA, §. 16. *J. de L. Aquil.* veluti, si quis misericordia ductus alienum servum compeditum solverit, ut fugeret, tenetur actione in factum. (7.) Vano TIMORE. Vani timoris enim justa excusatio non est l. 184. ff. de R. *J. v. g.* qui ea timent, quæ nulla digna sunt suspicio-
ne. Hinc *inquilinus*, qui timoris causa emigravit, si timor non sit justus, pensionis remissionem non impetrat. l. 27. §. 1. ff. *Locat.* (8.) RENUNTIATIONE: Hinc qui renuncia-
vit appellationi, non potest appellare. l. 1. §. 3. *quor. appell.* fidejussor non potest uti beneficio excussionis. l. 77. §. 16. de *Leg. 2.* nec divisionis. *Carpz. 2. 17. 10.* nec cedendarum actio-
num, neque denique mulier beneficio S^Cti Vellej. l. ult. §. *pen. ff. ad S^Ct. Vellej.* (9.) VARIATIONE & inconstantia, l. ult. in pr. C. de *Codicill.* (10.) SOMNO: etsi enim res na-
turalis & humana sit, imputatur tamen ei, qui vigiliam in se suscepit. l. 27. §. 9. ad L. Aquil. *Gothofr. in not. ad L. cit. lit. f.* (11.) COECA & PRÆCIPITI OPINIONE. Sua enim quem cæca & præceps decipit opinio, de alio queri non pot-
est, sed sibi imputare debet. *Mev. 9. Dec. 150.* Neque sapien-
tis est, dicere, *non putar am.* *Cic. de offic. L. 1.* (12.) Qui PE-
RICVLO se sponte COMMITTIT, ut qui emit à fisco. Ill. *Dn. Lynck. in Anal. ad. §. ult. J. de Usucap.* (13.) Quando
quis paciscitur, sed AMBIGVE & obscure. Dicitur enim
in l.

in *l. 39. ff. de Pact.* quod noceat eis, in quorum potestate fuit, apertius legem conscribere. Sic & verba contra stipulatorem interpretamur, cui liberum fuit verbaliter concipere h. e. quia sibi imputare debet, quod verbaliter latius haud conceperit. B. Dn. Struv. *Ex. 47. tb. 22.*

CAP. III.

ALIAS PERCVRRIT

CAVSAS.

§. I.

A Peruimus priori capite varios fontes, ex quibus Imputatio culpæ propriæ derivatur; cui jam illa imputari possit, ut breviter inquiramus, instituti ratio postulat. Et quidem ex hætenus dictis facile constabit, illum solum subjectum habile esse, cui talia, quæ longa serie supra recensuimus, imputari possunt. Illa autem necessario præsupponunt usum rationis? Ideoque qui eo caret, culpæ argui nequit. B. Dn. Struv. *Ex. 48. tb. 10.* Rationis autem usu caret *Furiosus*, cui nihil potest imputari; quæ enim in eo culpa est, cum suæ mentis non sit, inquit Ulp. *in l. 5. §. 2. ff. ad L. Aquil.* & qui non intelligit quid agat? §. 8. *f. de inutil. stipul.* Potius hunc fati infelicitas excusat, *l. 12. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* si autem furor dilucida intervalla habeat, & eo tempore quid admissum, illud recte imputabitur. *l. 14. de Offic. pres.* Petr. Heig. *p. 2. Q. 35.* Huc pertinet *mente captus*, arg. *l. 25. C. de Nupt.* An & *Melancholici* excusentur à culpa, dubitatur? Certe si animi impotentia in his præ-

D

domine-

dominetur, illique ex usu rationis omnia peragere nequeant, venia digni sunt, nec illis quicquam imputari potest, si quid perpetrarint, quod alias culposum foret. Zach. *quest. Medico-Leg. L. 2. t. 1. q. 9.* imo eos furiosis accenset Oidekop. *observat. Crimin. tit. 3. Obs. 23. n. 5.* Furioso insuper assimilatur *enormiter ebrius*, qui scilicet rationis usu est privatus, adeoque illi quoque culpam nullam imputari posse arbitramur, quando causa sibi ebrietatis non extitit. Ill. Dn. Lynck. *in Anal. ad tit. de priv. del. tb. 10.* Qui autem inebriari consuevit, illi merito omnia imputantur, Id. *c. l.* Præterea deficit usus rationis in *dormiente*, qui licet in somniis surgendo quid committat, tamen ei nihil imputari potest; nisi forsan non ignoraverit, se hoc vitio laborare, nec tamen ei licitis remediis occurrit; tunc enim in culpa est. B. Dn. Struv. *Ex. 48. tb. 10.* De *Infante* idem dicendum erit, quod de furioso. *l. 5. §. 2. ad L. Aquil. l. 23. ff. de furt.* Sed quid de *impueribus*? Equidem non negandum est, eos aliquatenus culpæ capaces esse. *l. cit. 23.* sed hoc maxime in delictis attenditur: in hac autem materia potius dicendum est, nihil facile ipsis imputari posse, præsertim cum Tutoris autoritate omnia agant, & absque ea gesta nulla sint. *pr. J. de Autor. Tut.* Imo impuere sine Tutore agentes nihil scire posse intelliguntur. *l. ult. ff. de J. & F. ignor. Minori* tamen, cum rationis usu non destituatur, culpam propriam imputari posse, dici posset, præsertim quando curatore destituitur: & quidem in nonnullis casibus v. c. ubi is peritiam artis proficitur, vel veniam ætatis impetavit, hoc erit asserendum. Attamen, cum etiam adhuc imperfecto utatur iudicio, & sic juvenili levitate ductus, facile culpæ propriæ reus fieri possit, nec huic regulariter culpa imputatur, sed potius ei succurritur remedio saluberrimo

Restitu-

Restitutionis in integrum. *t. t. ff. de Minor. ibique Dd.* De culpa vero loquimur, non de delicto dolo commisso, ibi enim minoribus nequaquam subvenitur. *l. 9. ff. eod.* Quamquam autem *mulieribus* propter imbecillitatem iudicii sæpius culpa propria non imputetur, sed illæ variis in casibus excusentur, male tamen minoribus æquiparantur, nullibi-que eis ob imprudentiam restitutio indulgetur. Ill. Dn. Lynck. *in Anal. de minor. statim in pr.* Hinc non ubique ab imputatione culpæ liberæ sunt. Quid denique de *prodigo* statuendum, facile apparet; quia enim huic etiam curator constituitur, cujus consensum is adhibere debet in negotiis suis, absque hoc sane actus erit nullus, adeoque de culpa nihil dici potest, cum actus nullus nullos producere possit effectus. Quod si autem consensus adsit, & culpa committatur, potius illa curatori imputatur.

§. II. Hic jam pedem promovemus ad *Objectum* Imputationis culpæ propriæ, ubi rursus amplissimus materialium campus aperitur, ex quo tamen omnes decerpere flosculos nobis integrum non erit, reputantibus mente, quantis angustis inclusi simus cancellis. Interea tamen juvabit, summa saltem attingere jurium capita, & quæ palam reliquis præripere videntur, breviter excutere. Non autem præpostere hoc Thema tractaturi videmur, si vestigiis Imperatoris Justiniani in Instit. insistentes methodum ejusdem observabimus. Videlicet *Imputatio Culpæ propriæ* locum habet in jure tam *rerum*, quam *personarum*. Jus PERSONARVM dependet ex earum *statu*, qui triplex: *libertatis, civitatis & familiae*. *L. ult. ff. de cap. minut.*

§. III. Status *Libertatis* exhibet nobis *Dominum & Servum* cum jure, quod domino in servum competit. Hoc quamquam sit ita eximium, ut *illibatum* id esse debere dicat

Imper. in §. 2. *J. de bis, qui sui vel ali. jur. sunt.* tamen ibi-
dem cautum, ut, qui eo abutantur, servos suos bonis con-
ditionibus vendere cogantur, id quod sibi imputare de-
bent: nimia enim sævitia culpa est. *l. 6. ad L. Aquil.* Imo
quem Dominus ob gravem infirmitatem pro derelicto ha-
buit, in pristinam restitutum valetudinem non potest vin-
dicare, sed is sine manumissione ad libertatem venit. *l. 2. ff.*
qui sine manum. ad libert. perven. Sicuti autem Domini
cauti & diligentes esse debent in servis eligendis, *l. un. ff.*
furt. advers. naut. ita & factum eorum præstare tenentur,
cum domini sibi imputare debeant, quod opera malorum
hominum utantur. *arg. l. un. cit.* Simili ratione post ma-
numissionem Domini, licet jus patronatus consequantur,
illud tamen amittunt, quoties libertum alere neglexerint.
l. 5. ff. de jur. Patron. Struv. *Ex. 37. tb. 59.* Hinc & ea amit-
tit dominus, quæ liberto imposuit libertatis causa, imo &
hereditatem liberti. *l. 6. ff. de agnosc. vel al. lib.* Nam Patro-
nus libertum alere tenetur; sicuti etiam alio casu Patronus
ad ecclesiæ reparationem, quoties ea opus est, concurrere
debet. Ill. Dn. Lynck. in *Anal. ad Dessel. L. 3. t. 38. Q. 3. in f.*

§. IV. Status Civitatis continet relationem inter
cives, & eum, qui gubernaculum Reipubl. tener. Ubi no-
tandum venit, quod quilibet civis seu subditus etiam invito
superiore quidem possit juri Civitatis renunciare, alioque
migrare, modo id fiat tempestive. *Intempestiva enim re-
nunciatio seu immatura culpam sapit.* vid. §. 13. *cap. preced.*
conf. H. Grot. de *J. B. ac P. L. 2. c. 5. §. 24. n. 2.* Tenetur
vero quilibet civium Reipubl. opera sua & maxime patri-
monio succurrere, adeo, ut etiam in summo necessitatis
casu Ecclesiæ & Academia non sint immunes à refectioni-
bus murorum, pontium &c. non sufficiente arario urbis,
nisi

nisi Culpa quædam imputari possit Senatui uribico, v. c. si sumtus ad alios usus minus necessarios impenderit. Ill. Dn. Lynck. in *Anal. ad ff. de muner. & bon. tb. 66.*

§. V. In Statu *Familie* res agitur inter patrem & filium. Hinc est jus Patriæ Potestatis, quod oritur ex triplici jure, (1.) NVPTIIS, quas plerumque *sponsalia* præcedunt. Hæc cum sub conditione possint celebrari, non aliter obligant, quam si conditio existat; nisi forsan personæ, quæ adjecit conditionem, culpa quædam imputari possit, ut si in copulam carnalem consenserit; tunc enim præsumptione juris, & de jure conditio censetur remissa. c. 6. X. de *condit. appof.* Carpz. *Jurisprud. Consist. L. 2. Def. 25.* adeo ut ne quidem protestatio profit, quod à conditione recedere nolint. Cypræ. de *sponsal. c. 8. §. 2. n. 5. & 6.* Nec etiam tam facile licet recedere à sponsalibus, etiamsi sint de futuro, quanquam in his facilius concedatur regressus, ita tamen, ut si per sponsum steterit, quo minus sponsam duceret, arrhas amittat, sponsa autem, si hæc in culpa sit, duplicatas reddere teneatur. conf. l. 5. C. de *Sponsal.* B. Dn. Struv. *Ex. 29. tb. 11.* In binis Sponsalibus præferuntur priora, si æque sint publica, nec aliter statuendum, etiamsi ad posteriora concubitus accesserit; quamquam dissentiat Poncius de *matrim. L. 12. c. 14. n. 4.* Ipsius quidem sententia benigna videtur; priori tamen sponsæ jus non auferendum: Imputet enim sibi sponsa posterior jacturam, quia nec tradere debebat corpus suum sponso citra institutum ritumque ecclesiæ. Ill. Dn. Lynck. in *Anal. ad Dessel. L. 4. t. 4. Q. 2.* Denique huc referas, quod sponsalia possint dissolvi ubi absentiam alterutrius, vel etiam sævitiam sponsæ vel sponsi anteignotam. Valleng. *ad tit. de Sponsal. §. 4. n. 11.* Item, quod cum adjectum sit certum tempus circa consummandum

matrimonium, elapso eo, & reo in contumacia persistente, innocens aliam ducere possit. Richt. Dec. 8. n. 4.

§. VI. Demum sequuntur *Nuptiae*, de quibus illud in genere annotamus ex §. 12. *J. de Nupt.* quod, si aliqui non observatis requisitis coierint, & sic in culpa sint, nec vir, nec uxor, nec nuptiae, nec matrimonium, nec dos intelligatur. Sunt nimirum haec nomina dignitatis, l. 49. §. 4. de Leg. 3. quibus indignum se reddit, cui culpa imputari potest, quod contra requisita legalia fecerit. Unde neglecto consensu parentum matrimonium erit illegitimum & liberi illegitimi. l. 25. ff. de R. N. l. 12. C. eod. Nec rati habitio jam natos efficit legitimos. l. 68. ff. de Jur. dot. B. Dn. Struv. Ex. 29. tb. 23. Imo ipsum matrimonium de jure civili nullum, pr. §. 13. *J. de Nupt.* & tantum abest, ut stupratae injuriam inferat pater, qui suo jure utitur, l. 155. §. 1. ff. de R. J. ut sibi potius imputet foemina, quod contra LL., quarum ignorantia ipsam non excusat, se cum tali miscuerit. Sand. Decis. Fris. L. 2. T. 1. d. 4. In specie autem observamus, matrimonium vi atque coactione contractum quidem nullum esse; l. 14. C. de Nupt. convalidari tamen, si pars innocens in culpa sit, quod scilicet ultro cohabitaverit. c. 23. X. de sponsal. ibique Panormit.: Neque tamen facile culpa propria hic imputari debet in prajudicium vinculi indissolubilis, sicuti admodum periculose statuisset videtur Pontifex in c. 6. X. de frig. & malef. Nimirum si uxor impotens revera fuerit, & hinc matrimonio dissoluto in itoque alio, in hoc potens reperiatur, cessante impotentia modo naturali, disposuit Pontifex, prius matrimonium redintegrandum esse. Et hanc dispositionem quidem excusare nititur Engel. add. c. quasi non sollicite maritus inquisiverit in ejusmodi impedimentum. Verum posito, (quanquam circumstan-

tia

tia aliud evincant,) culpam mariti subfuisse, illa tamen ei non potuit imputari in præjudicium alterius conjugis. *l. 22. ff. de pæn. l. 22. de Negot. gest.* cum insuper prius vinculum fuerit legitime dissolutum, & potenti facultas data ducendi aliam : *Qui igitur suo jure utitur, nemini facit injuriam.*

§. VII. Nuptiis *dos* solet accedere, ad quam pater tenetur ex officio, nisi forsan filia sit indigna dote. Peretz. *in C. de dot. promiss. n. 6.* Si autem ab extraneo constitutur, necesse est, ut definita fuerit : Si enim indefinita promissa, sibi imputare debet maritus, quod eam ad definitum modum non redegerit, de jure enim potest denegari, quia promissio talis nulla est. *l. 1. C. de dot. prom.* Peretz. *in C. ad d. l. n. 4.* Solent autem plerumque *de dote pacta* confici, quæ vel in vim Contractus, vel ultimæ voluntatis valent. Hinc si quis velit conficere pacta dotalia in vim Contractus, inque iis utatur verbis Testamenti, pacta ista nequeunt subsistere. Imputet enim sibi, quod non recte confecerit. Hahn. *ad Wesemb. tit. de pact. dotal. n. 4.* Imo quando quis pacta mixta, seu in vim ultimæ Voluntatis conficere vult, & tantum tres aut quatuor testes adhibet, nec tunc valebunt ex eadem rationes. *Id. l. 6.* Similiter cum dispositum sit in *Nov. 127. c. 2.* maritum dotis, de qua pacta simplicia confecta, non aliter compotem fieri, quam si eam insinuari curaverit, si nimirum sit ultra 500. solidos, pacta non subsistent, nisi id, quod excedit 500. solidos, insinuari fecerit. Conf. B. Dn. Struv. *Ex. 30. tb. 35.* Denique pacta dotalia in vim ultimæ voluntatis ita conficienda, ut expresse renunciatur L. Falcidiæ : hoc enim per incuriam omisso, & mortua altera parte ex conjugibus sine liberis, heredes quartam detrahunt, cum alias nihil potuissent prætere, dummodo cautio major in pactis dotalibus conficiendis fuisset

fuiſſet adhibita ; quanquam Dd. etiam hac in re inter ſe variant, uti videri poteſt apud Ant. Matth. *de Success. cum addit.* Struv. *c. 8. §. 24.* & Schöpffer. *de Statu viduitatis.*

§. VIII. Pactis dotalibus non confectis, nec liberis exiſtentibus, diſſolutoque matrimonio, dos revertitur vel ad eum, qui pro muliere dotem dedit, ſi modo reddi eam ſibi expreſſe ſtipulatus aut pactus fuerit: hoc enim omiſſo, non poteſt repet. *l. un. §. 6. C. de R. U. A. N. 22. c. 39.* vel ad uxorem ejusve heredes, niſi culpa uxoris divortium factum. *l. 8. §. 5. C. de Repud.* Sibi enim imputet, quod cauſam dederit divortio. Hoc tamen non obſtat, quo minus maritus, dimiſſa uxore prægnante, partum alere teneatur, ſicuti hac de re ſpeciale SCtum exiſtat. *t. t. de agn. & al. lib.* Nimirum, ubi ſoluto matrimonio mulier ſe putat prægnantem, intra 30. dies continuos denunciare marito deber, ſe ex eo eſſe prægnantem. Quod, ubi factum, nec maritus contra denunciaverit, eam ex ſe non eſſe prægnantem, cogitur partum agnoſcere & alere. *l. 1. §. 4. & 14. ff. d. t. & ad id compelli poteſt.* Barboſ. *part. 1. Rubr. ff. ſolut. matrim. n. 18.* Sibi enim imputet, quod neglexerit denunciationem. Et inde eſt, quod JCtus Ulp. non ſine ratione in *l. 6. ff. de his qui ſui vel al. jur. ſunt*, diſquirat, an non etiam in tali caſu, qui ibi habetur, culpa marito imputari poſſit?

§. IX. Commode huc denique quædam de *Secundis Nuptiis* adjicienda cenſemus. Nimirum uxorem ad ſecunda vota tranſeuntem amittere proprietatem rerum à marito ad ſe devolutarum, & retinere tantum uſumfructum. *l. 6. §. 1. C. de ſecund. Nupt. Auth. ſed ſi aurum eod.* Imputet enim ſibi, quod à defuncto marito conſenſum ſecundarum nuptiarum non petierit. Brunnem. *ad l. 3. C. de ſecund. nupt.* cum tamen ſecundæ nuptiæ in jure favorem vix ullum

ullum habeant. Vid. quæ intra *c. b. §. 16.* notavimus, quæ huc etiam referenda.

§. X. (II.) Patria potestas oritur ex ADOPTIONE, *pr. §. de adopt.* de qua notamus, quod impubes arrogatus non recte exheredari aut emancipari sine iusta causa possit; alioquin pater adoptivus jubetur *quartam* partem ei *omnium bonorum* relinquere, §. 3. *§. de adopt.* non enim debet pater adoptivus consilium suum in filii arrogati injuriam mutare. *l. 75. ff. R. §.* Et sibi imputet, quod hunc sibi adoptaverit, cum tamen sciverit, vel scire debuerit, ad tempus filium adoptari non posse, multo minus injuste exheredari aut emancipari. *l. 34. ff. de adopt.* Imo qui adoptivum semel emancipavit, redadoptare eundem nequit: displicet enim Legibus nimia inconstantia & variatio adoptantis. Brunnem. *ad l. 37. ff. de adopt.*

§. XI. Patria Potestas (III.) constituitur per LEGITIMATIONEM, & maxime illam, quæ fit per subsequens matrimonium, ad quam de jure Civ. necessario Instrumenta dotalia requiruntur, §. *f. §. de Nupt. §. 2. §. de hered. quæ ab int. Nov. 12. c. 4. Nov. 18. c. 11.* ut consensus nuptialis eis declaretur, & filium jam in potestatem redactum esse, firmiter concludi possit: his enim non confectis, filius in potestate patris dici vix poterit, nec legitimatio ullum effectum habebit, quippe quæ nulla. Ill. Dn. Lynck. *in Analect. ad ff. de his qui sui vel alien. jur. sunt tb. 50.* Hodie vero illa non amplius desiderari, annotat Id. *in Comment. ad tit. cit. tb. 10.*

§. XII. In potestate constitutis opponuntur, qui *sui juris* sunt, qui vel in *tutela curave* sunt, vel *neutro jure* tenentur. Impuberes in tutela sunt, & ut tutores constituentur, prospicere quibusdam incumbit. Nimirum *ma-*

ter & avia ad hoc maxime tenentur ; *l. 1. qui pet. Tut. vel Curat.* quod si enim negligent intra annum petere Tutores, se reddunt indignas successione filii, tam quæ est ex jure communi, quam quæ ex statutario, imo privantur ipsa legitima. Montan. *de Tut. c. 18. n. 9. & 10.* Præterea præter matrem omnes, qui impuberi quovis modo succedere possunt, petere debent, alioquin & ipsi successione privantur. Brunn. *ad l. 10. C. de Legit. hered.* Si vero post petitionem legitime intervenientem delata sit Tutela, illa à Tutore statim suscipienda, alioqui cessat suo periculo, & damnum præstare debet : merito enim sua cuique mora imputatur, jam autem moram hic tutor necit in non administrando. Brunn. *ad l. 1. §. 1. ff. de admin. & peric. Tut.* Porro suscepta tutela fideliter est gerenda & ita bona administranda, ne qua in re culpa imputari possit Tutori. Incurrit enim culpam v. c. (1) si pecuniam, ubi commodum apparet, non collocet, nam tum ipse ad usuras tenetur. *l. 24. C. de Usur.* Gutierrez. *p. 2. c. 9.* Schurf. *1. Consil. 36.* Mev. *7. dec. 200.* Deinde, si actiones pupilli non instituat, tunc enim omne detrimentum resarcire tenetur. *l. 28. pr. C. de admin. Tut.* (3) si debita non exigat. Unde si debitores sunt inidonei, & Tutori ob id culpa imputari possit, nomina ipsius periculo sunt. Brunn. *ad l. 18. C. eod.* Mev. *8. Decis. 78. n. 7.* (4) si potius in detrimentum, quam commodum pupilli contrahat. Differt tamen omnino culpa in contrahendo commissa, ab ea, quæ in exigendo committitur. Nam in nominibus à Tutore contractis ipsemet probare tenetur, tempore pecuniæ mutuo datæ nomen fuisse idoneum. Si autem allegetur, debitum ob negligentiam tutoris in non exigendo commissam deterius & inidoneum esse factum, pupillus probare tenetur negligentiam, quippe quæ regulariter

lariter non præsumitur. Carpz. p. 2. C. 11. def. 26. Incurrit porro culpam Tutor (5) si collegam non suspectum postularit, maxime cum sit honorarius; tunc enim tenetur in subsidium. l. 1. §. 15. de tut. & rat. distr. B. Dn. Struv. Ex. 31. tb. 39. (6) si inique denegaverit auctoritatem pupillo: læsus enim pupillus tutelæ judicio hanc jacturam consequitur. l. 17. ff. de aut. & cons. tut. (7) si se offerat tutor; tunc enim & levissimam culpam præstare tenetur &c. Sic & magistratus culpam incurrit, quando vel non idoneos dederit, vel cautionem ab iis non exegerit. Anton. Fab. in C. L. 5. tit. 41. def. 3. Carpz. p. 2. c. 11. d. 4. n. 4.

§. XIII. In jure RERVM etiam non adeo pauca occurrunt, quæ huc faciunt. Estque illud vel *in re* vel *ad rem*. Juris IN RE prima species est DOMINIVM, quod acquiritur modis vel *naturalibus*, vel *civilibus*. Ad modos *naturales*, & quidem *occupationem*, pertinet quæstio: unde principes *jus occupandi feras bestias* sibi solis arrogaverint, cum tamen constet, eas de jure naturali esse nullius? Equidem ad superioritatem principum æquitatem prohibitionis Dd. referunt. vid. Ill. Dn. Lynck. in Anal. ad ff. de acquir. rer. dom. tb. 8. Bachov. ad Treutl. Vol. 2. d. 20. tb. 3. l. a. Verum & à parte subditorum causæ dantur, ob quas promiscuum venandi jus prohibitum. Cum enim omnem nimium vertatur in vitium, & cum illo jure quilibet uteretur, inde ab aliis negotiis magis necessariis avocabantur subditi, agriculturam deserebant, proclivesque ad petulantiam & lasciviam reddebantur merito culpa eis etiam hic imputari potest, ob quam eo jure, quod antea ipsis naturali libertate competebar, sint privati, cum & abusus jus privatorum minuat: nam expedit reipubl. ne quis re sua male utatur. §. 2. J. de his qui sui vel alieni jur. sunt. conf.

Wesenb. *ad tit. de acq. rer. dom. n. 5.* Bachov. c. 1. Naturaliter deinde acquiritur etiam per *alluvionem*, §. 20. *J. de R. D.* quæ summanitur æquitate. Quamquam enim nemo fieri debeat locupletior cum alterius jactura, l. 206. ff. *de R. J.* non tamen damnum sentire videtur, qui in culpa est. Est autem hic alter in culpa, cujus agro detrahitur, & alterius adjicitur, quod agros non munierit, vid. B. Dn. Struv. *Ex. 41. tb. 24. n. 3.* Porro circa *inædificationem* in solo alieno non raro etiam culpam imputari posse, docet manifeste §. 30. *J. de R. D.*, de qua tamen jam supra c. 2. §. 8. quædam tetigimus. Inde etiam esse arbitramur, (cum scilicet plerumque culpa ædificanti in solo alieno imputari possit) quod non possidens, exstante tamen adhuc ædificio, remedium in jure nullum habeat, quo impensas petere possit, l. 48. & 59. ff. *de R. Vind.* it. si possideat, non possit agere ad interesse, licet carere re sua invitus cogatur, cum e contrario in casu converso (vid. §. *cum in suo. 29. de R. D.*) detur actio in duplum *de tigno juncto*, quæ *rei persecutoria* est, & simul interesse complectitur, eo, quod Dominus re sua invitus carere debeat. B. Dn. Struv. *Ex. 48. tb. 30.* Imo ne quidem recipiat materiam diruto ædificio, si ædificaverit sine probabili causa, auf ein blosses Wagniß. Ill. Dn. Lynck. *in anal. ad §. 31. J. de R. D.* Denique traditio huc spectat, quæ requirit titulum, ex quo fieri debet. Unde absque titulo tradita res censetur donata, nec propterea repeti potest, l. 53. ff. *de R. J.* licet forsane ea mente tradita, ut postea repeteretur, l. 50. ff. *de cond. indeb.* Cur enim tradidit rem scienter, quam tamen ad alterum nullo jure spectare noverat? Damnum ergo sua culpa sentit.

§. XIV. Ex acquisito dominio competit rei vindictio, qua non tantum ipsam rem, verum etiam ejus fructus

ctus pro diversitate circumstantiarum petimus. Et quidem fructus perceptos quod attinet, m. f. possessor, non tantum hos, sed etiam percipiendos restituere tenetur. *l. 22. C. de R. Vind.* B. F. autem possessor consumptos suos facit, neque eos potest vindicare Dominus, etiamsi alter inde sit locupletior factus: Est enim in bona fide, quæ idem præstat, quod dominium, *l. 136. ff. de R. J.* & imputet sibi dominus, quod non citius vindicaverit: damnum ergo quod sua culpa sentit, sentire non videtur. B. Dn. Struv. *in Evol. Ex. 11. tb. 23. n. 3.* Add. Fachin. *controv. L. 1. c. 57.* Thom. *de Fructibus c. 4. §. 2.* Dn. Engelbrecht. *comp. jur. Ex. 6. tb. 15.* Hahn. *ad Wesenb. de R. vind. n. 7.* Richt. *Vol. 2. cons. 66. n. 18.* & *consil. 360. n. 7.* Harprecht. *ad J. §. 36. de R. div. n. 66.* Esbach *in Carpz. p. 3. C. 33. d. 28.*

§. XV. Inter *modos civiles* eminet USUCAPIO, quæ huc quoad partem haud exiguam deducenda. Cum enim negligentia nonnullorum dominorum tanta reperiretur, ut etiam per tempus longum in res suas inquirere negligerent, negligentia ejusmodi non fuit indulgendum, nam salus publica svadet, vel potius exigit, ne dominia rerum sint in incerto. Ideoque *in odium negligentis Domini* & res suas minus diligenter custodientis recepta est hæc usucapio. *l. 1. ff. de Usuc.* adeo, ut si v. c. vasallus intra statuta tempora feudi Renovationem petere cesset inexcusabili incuria aut negligentia, feudum perdat: quamdiu enim vasallus dormit, vigilat dominus. Rosenthal. *c. 6. concl. 56. & 57.* Quamquam vero non ubique Præscriptio contra negligentes exerceatur, sed etiam ad b. f. possessorem respiciatur, quem *bona fides & justus titulus* tueri debet, Ill. Dn. Lynck. *in Anal. ad pr. J. de Usuc.* tamen plerumque priores possessores in culpa sunt, cum vix sit, quod ignorantiam allegare possint.

Quomodo enim quis prætereundere potest iustam ignorantiam, qui neglexit per tantum temporis spatium in res suas inquirere? neque enim fieri potest, ut multo tempore res ad aliquem pertinens non aliqua via ad ejus notitiam perveniat, cum multas occasiones subministraret tempus? H. Grot. *de J. B. ac P. L. 2. c. 4. §. 6.* Unde nec restitutio ex capite ignorantiae datur contra præscriptionem. Fachin. *1. cont. 59.* Scotan. *D. 21. th. 14.* Gail. *2. obs. 19. n. 18.* Minores autem non opus habent restitutione: nam dormit respectu illorum præscriptio, quia, ut ex §. 1. b. c. constat, ipsis culpa imputari nequit. *l. 3. C. quib. non obj. long. temp. præscr.* Quod vero diximus in hac materia ad b. f. possessorem etiam respici debere, illud ad præscriptionem longi temporis referendum: In præscriptione enim longissimi temporis ratione formæ respicitur potius ad negligentiam agere cessantis, præcipue, ubi solus lapsus temporis attenditur absque ulla qualitate possessionis. B. Dn. Struv. *Ex. 43. th. 20.* ubi denique subnectit, hanc præscriptionem locum habere, non propter alicujus juris acquisitionem, sed propter negligentiam alterius. Exemplum elegans est in debito chirographario, cui præscribitur 30. annis. Rationem quidam Dd. hanc supponunt, quod debitor præsumatur in b. f. constitutus. Enimvero hæc præsumptio fundamento suo destituitur. Debitor enim chirographum suum vel recognoscit, vel diffitetur. Si recognoscit, nihilominus exceptione præscriptionis tutus est. Ubi hinc ergo bona fides potest allegari? Hinc sola negligentia nititur hæc præscriptio, quam creditor sibi imputare debet. Negligentibus enim non subveniri à LL. supra c. 2. §. 2. notatum. conf. Franzk. *3. Resol. 13.* Magna quippe sine dubio negligentia est, diu non petiisse, seu non exegisse nomen. Mev. *p. 8. Decis. 78. n. 4.*

Et

Et huic fundamento etiam reliquarum Actionum præscriptionem esse superstructam, notat Ill. Dn. Stryck. in *Expos. synopt. mat. de præscr. Act. Sect. 1. ax. 1. statim in pr.* Qui enim neglexit, sciat, in suum damnum negligentiam reversuram esse. *l. un. C. de SCt. Claud.* Quando vero nulla negligentia vel culpa actori, seu ei, qui jus agendi habebat, imputari potest, nec præscriptio currit, nisi demum à tempore cessantis impedimenti. Sic juri revocandi Feudum alienatum in præjudicium agnatorum non præscribitur, nisi à tempore delatæ successionis. B. Dn. Struv. *Synt. J. Feud. c. 13. apb. 16. n. 1. inf.* Denique non prætermittendum esse ducimus, quod etiam aliquando rebus, quæ alias usucapionem effugiunt, per nostram culpam & negligentiam præscribatur. Nam *res mera facultatis* à præscriptione esse immunes, expeditissimi juris est: & nihilominus tamen his præscribitur, si alicui pro lubitu actum celebraturo alter prohibuerit, atque iste prohibitioni per incuriam acquieverit: ut, si quis fenestram facere in suo, quod cuilibet ex naturali libertate licet, *l. 24. ff. de Serv. U. P.* prohibitus fuerit, & hic nihil contra fecerit. H. Grot. *de J. B. ac P. L. 2. c. 4. §. 15.*

§. XVI. Referri etiam ad modos *civiles* certa ratione potest DONATIO: in qua materia non multa occurrunt, ubi *donanti* Culpa quædam imputari possit, quia benignius agi debet cum eo, ob ejus liberalitatem. Unde nec usuras post moram præstat, nec fructus exstantes, Wesenb. *ad tit. de donat. tb. 12.* B. Dn. Struv. *Ex. 40. tb. 12.* nec evictionem. Franzk. *ad tit. de Evict. n. 174.* Illud tamen notari meretur, quod, quamvis alias donatio ex ingratitudine possit revocari, id tamen denegetur matri, quæ ad secundas transiit nuptias, vel libidinose vixit. *Quis enim est,*
sub.

subjungunt Impp. in l. 7. C. de Revoc. don. qui bis aliquid arbitretur tribuendum esse. Quanquam enim secundæ nuptiæ in se non sint illicitæ, jure tamen Civili odiis gravissimis sunt obnoxia. vid. Magnif. Dn. Müller. *diff. de odio secund. nupt.* Imputet ergo sibi mater, quod egerit contra ea, quæ in jure odiosa sunt. A parte Donatarii culpæ imputatio frequentior est: ut si donationem simplicem, quæ est ultra 500. solidos insinuari non curaverit, ductus vani amore lucri, & donantis effusis largitionibus nimium indulgens. Invalida enim est donatio, non quidem in totum, sed in tantum, in quantum est contra LL. In tantum enim duntaxat donatario culpa imputari potest l. 53. §. 3. l. pen. §. ult. C. de donat. conf. *diff. Rhet. de damn. volunt. c. 6. §. 1. & 2.* Porro donatio sub modo facta revocari potest, si modus non impleatur propter fidem ruptam. l. 3. C. de cond. ob caus. si autem pure inter vivos fuerit facta, sed donatarius per incuriam quandam negligat illam accipere, sibi postea imputare debet, quando donans rem donatam revocat, vel ante acceptance[m] moritur. Ante eam enim non obligatur donans, l. 38. ff. de acquir. vel amitt. poss. Peretz. in C. de donat. n. 13. nec acceptatio post mortem quid juris tribuit, l. 10. de donat. E contrario subsequuta acceptance, donatio ita valida est, ut non possit revocari. Sufficit autem quandoque & tacita acceptatio, ita ut donator non possit opponere, rem donatam non fuisse acceptatam, sicuti in terminis aliquando in Hungaria contigisse ex certissimorum hominum relatione novi, ubi hic casus accidit: Inter ferales ruinas & ignes Turcarum etiam domus cujusdam Pastoris solo æquata erat, quam tamen postea ipse propriis sumptibus in pristinum restituit statum, affigens foribus ædium hæc pauca: REDONO HANC STRUCTVRAM HVIC ECCLE-

ECCLESIAE, ea forsitan mente, quod per dies vitæ has inhabitare ædes velit. Postea præter spem & opinionem domum commutat, novas quærens sedes, & insuper repetit sumtus in structuram factos. Quæsitum fuit, an jure repetere possit? & quantum ego quidem memini, decisum fuit, ipsum nil posse repetere, sed potius sibi imputare debere, quod ejusmodi legem sibi præscripserit, affigendo verba foribus ædium donationem repræsentantia, quam & Ecclesia tacite acceptavit. Imo quamvis quilibet sit interpret verborum suorum, (id quod Ecclesiastes maxime ur-
sisse fertur) verba tamen ipsa sunt clarissima, & contra ipsum testantur. Verba enim debent intelligi secundum communem usum loquendi & propriam significationem, l. 52. §. 4. de Leg. 3. l. 69. eod. & cum effectu. l. 1. §. 2. quod quisque jur. l. pen. §. 2. Nequis eum &c.

§. XVII. Sequitur jam SERVITUS, quæ sicuti per alterius negligentiam seu patientiam longissimo tempore potest acquiri ab eo, qui quiete ea per tempus legitimum est usus; ita etiam legitime constituta per negligentiam amitti potest. l. 35. ff. de Serv. P. R. verb. *quod jus non negligentia aut culpa sua amiserat*. Quanquam enim ex non usu necessario non extinguatur jus, Dd. nonnulli asserant; limitat tamen illud recte Menoch. Remed. 6. Retin. poss. n. 149. & seq. nisi culpa ei, qui habet jus, imputari possit. Amittitur ergo servitus, quando quis vel (1.) plane non utitur servitute, modo culpa ipsi imputari possit: unde non amittitur, si casus non acciderit, quo uti licuisset servitute l. 31. 34. & 35. de Serv. P. R. Carpz. 2. 32. 18. Mev. 2. dec. 1. n. 5. vel (2.) non jure servitutis & non debito modo, vel (3.) in servitutibus urbanis negligit impedire, quod alter contra servitutem impositam facit. Idem observatur in amissione servitutis per-

sonalis, scil. usufructus. Qui enim culposus & negligens in usu est, merito jure suo privatur. Struv. *Ex. 12. tb. 34.* Nec hoc infrequens est in aliis juribus & privilegiis, quæ non usu etiam amittuntur. Quanquam enim illimitatum privilegium de non-appellando habuerint Electores, vigore A. B. *tit. 8.* tamen reliqui præter Saxonem & Brandenburgensem illud non-usu amiserunt, ut propterea per R. I. *de Anno 1654.* denuo privilegium hoc cæteris restitui oportuerit. Ill. Dn. Lynck. *in anal. ad Swed. Sect. 1. c. 11. §. 2.* Dissent. Limn. *ad A. B. c. 11. §. 2. obs. 1.* & Myler. *in Addit. ad Rumel. p. 2. D. 2. tb. 2.* conf. Pirrhing. *Sect. 6. de privil. §. 3. n. 175. seq.* ubi docet, qua ratione privilegium *per non usum* amittatur. Item Svaretz. *de LL. L. 8. c. 33. 34. & 35.* Circa usumfructum adhuc notamus, quod, quanquam pater regulariter usumfructum habeat in liberorum bonis adventitiis, non tamen eum prætereundere possit, quando filio ultima voluntate quid relictum, & ipse patre in acquisitionem non consentiente illud nihilominus acquirat *l. f. §. 6. C. de bon. quæ lib.* Ad beneficium enim, quod semel pater repudiavit, non potest redire. *l. 14. §. 9. de Ædil. Edict.* id quod sibi imputare debet.

§. XVIII. Progredimur ad JVS HEREDITARIUM, quod defertur vel *ex testamento*, vel *ab intestato*. Si *ex testamento*, ante omnia requiritur, ut testamentum non tantum *quoad voluntatem*, sed etiam, *quoad solennitates* sit perfectum. Quæritur proinde, an testamentum ob non servatas à testatore solennitates ita nullum dici possit, ut etiam succedens ab intestato non obligetur in foro interno, ad illud servandum? Quæ quæstio, quanquam à Moralibus haud paucis in dubium vocetur, rectius tamen à B. Dn. Struv. *Ex. 32. tb. 16.* affirmatur, & rationibus ponderis magni stabili.

stabilitur. Defuncto quippe culpa imputari potest, quod neglexerit jus Civile, dum in ordinando eo, quod fieri post mortem voluit, requisita jure præscripta non observaverit. Testamentum enim requirit voluntatis nostræ sententiam *justam* h. e. quæ secundum regulas juris de Testamentis est exposita. *l. 4. ff. qui testam. fac. poss.* Bocer. *class. 3. disp. 1. tb. 10. in not. lit. d.* Ubi ergo non est justa sententia, ibi non est testamentum. Hinc jam sua sponte fluit, nec testamentum coram minori numero testium confectum in foro animæ obligare, licet hic dissentiat Bachov. ad Treutl. *vol. 2. disp. 10. tb. 5. lit. A.* & Treutlerum optime statuentem rationibus multis refutare conetur. Quod si tamen testamentum quidem in se sit nullum, testatori autem culpa nulla imputari possit, ex æquitate sustinetur, cujus rei elegans exemplum est in *§. 7. f. de Testam. ordin.* An autem renunciando expresse solennitatibus & subtilitatibus juris, nulla ipsi culpa imputari possit? quæritur. Sed nec hoc casu ipsum culpa vacuum esse dicimus, quoniam testamenti factio est *juris publici. l. 3. ff. qui testam. facere poss.* Qui autem talia, quæ sunt juris publici immutare laborat, merito culpam incurrit, ita ut testamentum non subsistat. *arg. l. 45. ff. de R. f.* Nemo enim potest in testamento suo cavere, ne Leges in eo locum habeant. *l. 55. de Leg. 1.* Quod si tamen renunciationi illi Clausula codicillaris subsit, qualis est in *l. 88. §. 17. de Leg. 2. verb. pro jure legitimo haberi debet hominis sani voluntas*, in mitiorem partem voluntas testatoris trahenda. Brunn. *ad d. l. 88. n. 15.* Legitimo modo confectum denum vires habet tam *scriptum*, quam *nuncupativum*: Posterius tamen cum magnis sit involutum impedimenti, rectius testator, ut nulla culpa ei imputari possit, fecerit, si instrumentum publicum de isto conscribi curaverit

verit. Hoc enim neglecto sæpe voluntas exitum habere nequit. Carpz. 6. Resp. 13. n. 4. & infinitum foret, omnes recensere casus, quo culpa imputari possit : generaliter enim hîc concludimus, toties testatori culpam imputari posse, quoties requisita legitima non observat, quæ tamen observare potuisset & debuisset. vid. t. t. ff. de inj. rupt. irr. fact. test. it. de his quæ in test. del. 5.

§. XIX. Heredi etiam varia ratione culpa imputatur propria, ut non possit hereditatem capere, imprimis, quando post testamentum conditum *testator in furorem incidit*, & tamen *heres eum negligit*, tunc enim transfertur hereditas in alios, à quibus post denunciationem negligentibus factam cura suscepta est. Nov. 115. §. si quis predictis. De his, qui manifestissime comprobati sunt id egisse, ut per negligentiam & culpam suam testator moreretur, supra cap. 2. §. 2. jam actum. His accedunt, qui mortem defuncti vindicare negligunt : Dicitur enim hoc debitum pietatis officium esse in l. 21. §. ult. ff. de SCt. Silan. quod non convenit prætermittere. Ill. Dn. Stryck. tr. de success. ab intest. diff. 12. c. 1. tb. 15. alias in pœnam negligentium heredum locum habet SCrum Silanianum, quod nec moribus abrogatum esse, erudite ostendit Ill. Dn. Lynck. in anal. ad ff. tit. ad SCt. Silan. tb. 50. conf. l. 22. de SCt. Silan. Sic & nimia blanditiæ instantes & sæpius repetitæ nocent. Sand. 4. tit. 1. def. 11. quanquam modicæ non officiant. l. 70. de her. instit. l. f. C. si quis al. test. A culpa porro non immunis est, qui recusat ultimam voluntatem defuncti implere. Cur enim, ait Papin. in l. 55. §. 3. ff. ad SCt. Treb. consequatur aliquid ex ipsius voluntate, quid destituit supremas defuncti preces ? Hinc fideiuciarior recusante adire hereditatem, desideranti fideicommissario, restitui sibi hereditatem, restituenda est, ita tamen

tamen ut lucrum Trebellianicæ apud fiduciarium non remaneat. §. 7. *J. de Fideic. hered.* Præterea nec heres potest illud petere, quod ipse sibi in testamento adscripsit; *l. 1. ff. de his quæ pro non scr. hab.* etiamsi ex voluntate testatoris scripserit. *l. 3. de his qui sibi adscr.* Besold. *c. 284. n. 13.* Carpz. *3. 3. 9.* culpa enim non vacat, qui ne quidem fraudis evitat suspicionem: nec ignorantia hic allegari potest, quæ potius culpæ annumeratur, ut propterea Anton. Imp. in *c. l. 3. de precantibus ob ignorantiam*, veniam raro datam fuisse, ingenue fateatur. Culpæ quoque reus est, qui neglexit adire hereditatem, maxime si juri adeundi jam sit præscriptum. *arg. l. 7. C. de petit. hered.* B. Dn. Struv. *Ex. 33. tb. 52.* Deinde qui semel hereditatem adiit, postea relinquendæ hereditatis facultatem non habet. §. 5. *J. de her. qual. & diff. l. ult. C. de Repud. vel abstin. her. & qui semel repudiavit* eam postea acquirere nequit. *l. 4. C. eod.* Denique in culpa heres est, si Inventarium non confecerit: tunc enim creditoribus hereditariis tenetur in solidum, etiam ultra vires hereditatis, ita ut etiam legitimam & ipsam Falcidiam perdat. *l. ult. §. 14. C. de jure delib.* Wiesenb. *ad tit. de jure delib. tb. 21. 22. 23.* Licet autem confecerit inventarium, tamen quicquid ex mora heredis damni hereditati accidit, id præstandum est. Franc. de Clapperiis *p. 2. dec. causa 59.*

§. XX. Substitutionem quod respicit, pupillaris quidem semper requirit testamentum paternum. §. 5. *J. de pupill. subst.* si autem pater sibi non fecit testamentum, de se queri debet, si postea testamentum invalidum declaretur & ipsius voluntas non habeat exitum. Vinc. Fusar. *de subst. Q. 118. n. 48.* Idem dicendum, si paganus ultra puberem ætatem verbis directis substitutum dederit: pubertate enim filii exspirat substitutio. Brunn. *ad l. 7. ff. de Vulg. & pu-*

pill. Subst. Non enim vires habet, quod pater contra LL. disposuit. Elegans quoque occurrit casus in *l. 22. ff. de vulg. & pup. subst.* ubi emancipatus erat à patre præteritus, sed idem tamen substitutus filio testatoris impuberi. Moruo patre petit Bonorum possessionem contra tabb., quo ipso amittit substitutionem. Judicium enim patris impugnavit. Brunn. *ad d. l. 22.*

§. XXI. *Ad legata & Fideicommissa* transgredimur. Ibi ante omnia illud legatum, quod quis ipse sibi in Testamento adscripsit, inutile dicimus. *l. 1. de his que pro non scr.* Eadem ratione legatum amittit legatarius, quando in fraudem heredis celat testamentum, & tunc illud heredi applicatur. Brunn. *ad l. 25. C. de legat.* Possunt vero variæ res corporales & incorporales legari, imo etiam ipsa *Electio*, & tunc semel facta electione variatio post nulla admittitur. *l. 20. de opt. vel el. leg.* Brunn. *ad l. 8. ff. de legat.* si enim male elegerit, sibi illud imputet, cum mala electio sit culpa. *vid. §. 14. cap. preced.* Similiter, quando testator uni relinquit v. c. equum, quem optaverit, hic autem nondum facta electione decesserit, & sic ad heredes suos jus optandi pervenerit, dissentientibus heredibus, constituit Justin. in *l. ult. C. commun. de legat.* ut dissensus dirimatur sorte, & res legata in illius permaneat Dominio tota, cui fors optandi jus detulit, altero æstimationem partis suæ accipiente. Nec illud esse iniquum, docet erudite Brunn. *ad l. c. n. 2. cum sibi alter imputare debeat, quod dissenserit & sortirem commiserit.* Si vero genus legatum sit, illudque sua natura non habeat determinatam quantitatem, illa est exprimenda, alias legatum non valebit. B. Dn. Struv. *Ex. 35. tb. 16.* Aliud est, si qualitas legato non sit adjecta, tunc enim speciem quidem, quam velit, potest eligere, ita tamen, ut non eligat

gat optimam. *l. 45. §. 4. de Leg. 1. l. 43. §. f. de Leg. 2.* Nec ad rem facit, quod aliud obtineat in debitis ex contractu. Nam ibi imputet sibi creditor, seu is, cui quid promissum, quod non curaverit, qualitatem rei exprimi. Hic autem legatario nihil potest imputari, præsumitur potius favore ultimarum voluntatum ac heredis, ut mediocri saltem legatario præstetur. B. Dn. Struv. *in Evol. Ex. 35. tb. 16.* Præterea, cum alias, qui voluntatem ultimam impugnat, legatum sibi relictum perdat, *l. 5. §. 7. de his quæ ut ind. auf. l. 8. C. eod.* illud tamen minime locum habet, si legatario nulla culpa possit imputari, ut est casus in *l. 8. C. de Leg.* ubi tutor miles datus, eique legatum relictum. Licet enim hic contra voluntatem defuncti recusaverit tutor esse, cum etiam nec volens admittatur, legatum tamen petere potest. conf. *§. 5. f. de inoff. test.* Legatum ergo heres, qui adeundo se ad hoc obstrinxit, legatariis præstare tenetur, & ne culpa quædam, dum rem adhuc possidet & custodit, ipsi imputari possit, bene præcavere debet. *l. 47. §. pen. de Leg. 1.* quia in re aliena, cujus vindicatio alteri competit, custodienda diligentissimi esse debemus. Ill. Dn. Lynck. *in Anal. ad §. 16. f. de Legat.* Hinc si casu fortuito legatum pereat, heredi nihil potest imputari. *l. 22. §. 3. ad SCt. Trebell. Philipp. tit. de legat. Eclog. 96.* Quod si autem ei culpa quædam imputari possit, quod forsan in mora præstandi fuerit, à tempore moræ ipsius periculo perit. *l. 3. C. de Usur. & fruct. l. cit. 47. l. 26. de Leg. 3. Peregrin. art. 4. n. 54.*

§. XXII. Ad legata pertinet *L. Falcidia*, vi cuius heres quadrantem detrahere de legatis potest, si hunc salvum non habeat. *pr. f. de L. Falc.* Si quis autem sciens vel in jure errans integra legata solvat, putans fortean, se ad hoc esse obstrictum, imputet sibi, si postea nihil potest repetere,

re, voluntate enim heredis errantis legatarius nactus est possessionem, inquit Paul. *in l. 1. §. 11. ad L. Falcid. l. 9. §. ult. C. eod.* Et quod ultra dodrantem solvit, habetur pro donato. Licet enim Falcidia minuat legata, id tamen non aliter obtinet, quam si heres velit. Hinc qui solvit integra legata, remisisse videtur Falcidiam. Brunn. *ad l. 1. C. ad L. Falcid.* Et hoc in tantum obtinet, ut si quis uni solverit integra legata, sciens bonorum quantitatem, teneatur etiam reliquis solida præstare. *Nov. 1. c. 3. Wiesenb. tit. ad L. Falc. tb. 21.* Prima enim solutione iudicium testatoris probavit in omnibus Brunn. *ad auth. sed cum testator. C. ad L. Falcid.* Nec porro potest detrahere Falcidiam, quando voluntatem testatoris secutus spondit, se non usurum L. Falcidia. *l. 46. ff. ad L. Falcid.* In culpa enim est, qui confessioni obviare fatagit. *l. 20. ff. de donat.* Sicuti vero eum, qui recusat ultimam implere voluntatem defuncti, legatum perdere, modo annotavimus, ita etiam beneficio Falcidiæ ille privatur. *Nov. 1. c. 1. §. 1. Zoel. ad L. Falcid. n. 39.* Eandem etiam incurrit culpam, qui non confecit inventarium. *auth. cit. sed cum testator.* Licet enim non salvam habeat quartam Falcidiam, tamen non tantum beneficium illud amittit, sed & præterea ultra vires hereditatis tenetur; præsumitur enim aliquid subtraxisse de bonis hereditariis. *Afflict. decis. 44. n. 33. Petr. Gregor. L. 42. t. 34. n. 13.* Denique nec culpa vacat, qui fidem suam dat tacite testatori de restituendo sibi relicto incapaci. Si enim restituit contra legem, Falcidia ipsi adimitur, quam alias detrahere potuisset ex legatis capacibus relictis, & hereditas applicatur Fisco cum commodis & oneribus. Brunn. *ad l. 3. C. ad L. Falcid.*

§. XXIII. Affinitatem insignem cum legatis habet
fidei-

fideicommissum particulare : Unde facile, quæ in §. præced. diximus, suo modo huc etiam referri queunt. Addemus saltim pauca adhuc, quæ specialibus titulis in jure nobis traduntur. Sic in *l. 1. C. de Fideic.* disponitur, eum, cui fiduciarius præstitit per tres annos alimenta fideicommisso relicta, ex testamento minus solenni, teneri ea etiam in futurum præstare, & si qua in præteritum præstita non sunt, exsolvere. Imputet enim sibi, quod semel præstiterit, quod ob defectum solennitatis præstare non tenebatur. conf. Menoch. *lib. 3. præf. 131. n. 5.* Barry. *L. 10. t. 12. n. 3. seq.* Idem dicendum de casu in *l. 2. C. eod.* Non enim repetit, qui scienter fideicommissum inutiliter relictum solvit. Culpa scil. non vacat, qui contra propriam venit scientiam. vid. §. 6. c. præced.

§. XXIV. Aliud adhuc est *Fideicommissum universale*, de quo in tit. ad SCtum Trebell. agitur. De hoc notamus, quod Fiduciarius regulariter non teneatur cum ipso fideicommisso fructus quoque post aditam hereditatem perceptos restituere, nisi forsan ipsi mora imputari possit: tunc enim tam usurarum, quam fructuum nomine potest conveniri. *l. 18. ad SCt. Trebell. l. 84. de Leg. 2.* Et si res restituenda perierit, non cogitur id reddere, quod non habet; interea tamen culpæ rationem reddere teneatur. Nam cum distrahere debuisset, & non fecerit, culpa lata, non levi & *rebus suis consuetæ negligentia*, hujusmodi rei rationem reddet. *l. 22. §. 3. ff. ad SCt. Trebell.* conf. Menoch. *L. 2. A. I. 2. casu 49. n. 3.* Quod autem in §. præced. de fideicommisso inutiliter relicto dictum, etiam huc spectat. Conf. B. Dn. Struv. *Ex. 36. tb. 36.* Enimvero cum expediti juris sit, fideicommissarium ad adeundam hereditatem fiduciarium cogere posse: *l. 4. ad SCt. Trebell.* Si

jam postulante ipso suspectam hereditatem adierit, fideicommissarius illa recusare nequit, & addit JCtus Valens in *l. 67. eod. quod est justius*, scil. in culpa est, quod temere coegerit heredem, & non diligentius aut curiosius in hereditatis vires inquisiverit. Idem de herede disponitur, qui etiam recusare nequit: Cur enim recusaret, quam recusare non potuit is, cujus hereditatem suscepit? *l. 44. eod.* Si enim sit suspecta hereditas, imputet sibi, quod eam adierit. Sicuti autem supra jam notavimus, eum, qui contra voluntatem fecit, excidere Jure suo, ita etiam illud hic repetimus. Qui enim fideicommissum familiae relictum alienat, jure suo cadit, & proximus in familia rem statim vindicare potest. *l. 77. §. 27. de Leg. 2. Brunn. ad l. 69. ff. de leg. 2. n. 2. & 3.* Imo & filius à patre alienatum revocare potest. Knipschild. *de fideic. Famil. cap. 11. n. 386. & seq.* Nec enim ille, in quem alienatio facta, hic conqueri potest, qui non diligentius inquisivit in conditionem tam rei quam ejus, quocum egit. vid. *§. 12. c. preced.* Sed ut recte restitutio fiat, fiduciarius cautionem praestare tenetur, ubi sufficit, semel cautum esse: nec enim rursus cavendum est, si forte dicatur egenos fidejussores esse datos: *facilitati enim sua expensum ferre debet, qui fidejussores minus idoneos accepit. l. 3. §. 3. ff. ut in possess. legat.* Interim totam hereditatem restituere rogatus, heres detrahare Trebellianicam potest. Sicuti autem, qui Falcidiam ex errore juris detraxit, non potest eam repetere, ita etiam idem hic observatur. Brunn. *ad l. 21. ff. ad SCt. Trebell.* Imo hoc beneficio privatur, si coactus adierit, & restituerit hereditatem. *§. 6. inf. 7. ad SCt. Trebell.*

§. XXV. Jam ad Prætoriam successionem seu Bonorum possessionem esset progrediendum: Sed quia illa
hodie

hodie non adeo est necessaria, & illi ipsi casus, in quibus adhuc usus ejusdem superest (Vid. B. Dn. Struv. *Ex. 38. tb. 43.*) non adeo multa suppedient notabilia ad propositum thema spectantia; ideo statim ad *successionem ab intestato* transitum facimus. De hac paucis adhuc semel moneamus, matrem quidem ex S^cro Tertull. vocari ad successionem liberorum, excludi autem ab ea, si ipsi culpa imputari possit, quod vel nullos plane tutores, vel prioribus reiectis, alios non petierit, vel etiam si petierit, ad hoc compulsa fuerit, non, si saltim admonita. *l. 2. §. 23. & 24. ff. ad S^ct. Tertull.* Imo excluditur, licet pater liberis peti tutorem prohibuerit, & ipsa non administraverit. *l. cit. §. 25.* quoniam jus naturale dicitur, cum, qui perfectæ ætatis non est, alterius tutela regi debere. *§. 6. f. d. Attil. Tut.* Extenditur hoc porro ad nepotes *l. cit. §. 28.* & furiosos *§. 29. & 31. it. si prægnans non petiit curatorem bonis. §. 30. l. cit.* Imo mater coërcetur, si quidem petiit, sed *defunctorie*, *§. 33.* vel si indignos scienter petiit. *§. 34.* Namque his omnibus casibus matri culpa imputari potest; quæ si cessat, nec pœna locum habet. Casus quosdam habet Brunn. ad *l. cit. 2. n. 8.* Cæterum possunt etiam huc suo modo referri, quæ supra *§. 19. b. c.* de culpa heredis diximus, ut propterea hic omnia repetere supervacaneum foret. Illud tamen non prætereundum censemus, pactis non dari hereditatem, & qui paciscuntur de hereditate, merito culpam, quod contra LL. egerint, incurrere, ut propterea hereditatem nullo jure petere possint. *l. 15. & f. C. de Pact. conf. B. Dn. Struv. Ex. 6. tb. 44.*

§. XXVI. Absoluto jure hereditario, pergimus cum Imper. nostro Justin. ad JURA AD REM, seu *obligationes*, (quanquam accuratius loquendo & hæc differant inter se:

quod tamen ita præcise non solet observari. vid. l. 42. §. 2. de procur.) quæ oriuntur vel ex *Lege*, vel ex *Facto*, eoque vel *licito* vel *illicito*. Factum licitum est *conventio*, quæ vel *Pactum* vel *contractus*. De Pacto lis haud exigua inter Dd. est, *cur scil. jure Civili nulla ex eo detur actio, quod tamen iniquitatem quandam præ se ferre videtur?* De hac quæstione ita statuendum ex communi Dd. sententia censemus. Videlicet, legislatoribus videntibus, non expedire Reipubl., si verba quælibet, quæ sæpe ex indeliberata fluunt voluntate, statim eam continerent vim, ut promittentem ad servanda promissa cogere possent; utiliter introducere certam formam, secundum quam conventiones ineundæ, ut vim haberent efficacem, reliquis *pactis nudis* ex declaratione Legum Romanarum pro *conventionem indeliberata* habitis. l. 7. §. 12. ff. de pact. Ill. Dn. Lynck. in Anal. ad ff. de pact. Nec hoc iniquitatem quandam continet. Imputet enim sibi alter paciscentium, qui alterum sibi firmiter obligatum voluit, quod non curaverit, ut talis adhiberetur promittendi modus, qui Legibus Rom. robur habet civile. B. Dn. Struv. Ex. 6. tb. 14. inf. Inde jam est, quod pactum ex intervallo adjectum, nullam vim & efficaciam in foro Civ. habeat, l. 13. C. de Pact. ibique Brunnem. neminemque in mora constituat. l. 88. ff. de R. J. Quanquam autem non detur actio, habet tamen adhuc alios *effectus remissiores*, inter quos eminet, quod *Exceptionem* producat, imprimis quando alteri parti, quæ pactum servare recusat, culpa imputari potest. Exemplum est in l. 4. C. de pact. ubi dicitur, quod, postquam semel liti per pactum gratis fuit renunciatum, nulla ratio postea permittat, eam ex poenitentia instaurari. *Cur enim renunciavit temere?* vid. §. 16. n. 8. cap. preced. Accedit, quod renunciatio præsumatur facta ex despe-

desperatione juris sui, & agnitione bonæ fidei. Tirāquell. *ad l. si unquam C. de Revoc. donat. n. 206.* Sæpiissime ergo pacti exceptio objicitur, quæ etiam ex tacito pacto competere potest. *l. 2. ff. de pact.* Veluti si ex duobus correis debendi unus pro sua parte solvat dimidiam partem, & expresse addat, se pro sua parteolvere, creditor alteram partem ab eodem petendo repellitur. Licet enim duo correi in solidum obligentur *l. 3. §. f. ff. de duob. reis.* quia tamen culpa creditori imputari potest, quod ea lege, qua solvit correus, acceperit solutionem, & sic tacite consenserit, recte repellitur. *l. 18. C. de pact. ibique Brunnem.* Dum autem hîc mentio taciti injicitur pacti, non incongrue quæritur: *an tacens pro consentiente possit haberi, ut inde pactum quoddam nasci queat?* Placet hac in re sententia Bachovii. *Vol. 1. d. 6. tb. 1. lit. b.* negantis, ullo casu tacentem, qui libere consentire potest, quoad hunc effectum, ut actio vel exceptio quæratur, pro consentiente habendum videri. Neque enim, pergit, taciturnitas ei prodesse debet, cui imputari potest, quod voluntatem suam non declaraverit, & qui merito videri potest repudiasse beneficium, quod non obtruditur invito. Tunc autem pro consentiente potest haberi, quando ei imputari potest, dum de præjudicio ipsius præsentis & actum contradictione sua impedire valentis tractatum fuit, non contradixerit. Unde si principalis acceptet cessionem à procuratore quæsitam, licet mandati fines procurator excefferit, & non fuerit protestatus principalis, ratificari videtur gesta procuratoris. *Mev. 2. dec. 140.* Qui enim, cum deberet, non contradicit, consentire intelligitur. *Id. ibid. n. 9.* It. si quis præsens accipiat literas, in quibus agitur de eo obligando, & hic taceat, easque sine protestatione retineat, videtur con-

sensisse Gail. *L. 1. obs. 21. n. 9.* Barbof. *in l. 34. ff. solut. matrim. n. 158.* Menoch. *L. 3. præf. 56.* Diligenter autem hic quoque in conditionem personæ inquirendum. Si enim illa sit inhabilis ad paciscendum, non auditur exceptionem pacti allegans, quin potius sibi imputet, quod non rectius in conditionem personæ inquisiverit, quacum pactum iniit. *l. 6. de V. O. l. 70. §. 4. de Fideic. Bachov. Vol. 2. d. 28. th. 3. lit. b.* Eadem ratio est in infante, & infantiae proximo. *§. 10. J. de inutil. stipul.* Imo pupillus non obligatur sine tutoris autoritate, *pr. J. de auct. tut.* ut nec minor sine consensu curatoris. *Bachov. vol. 1. disp. 6. th. 5. lit. c.*

§. XXVII. Contractus majorem vim & efficaciam habent, idque ex natura illis propria. Et hi sane magnam cautionem requirunt, ne culpa aliqua contrahentibus imputari possit. Licet enim alias meum commodum cum alterius jactura non licitum sit promovere, *arg. l. 206. ff. de R. I.* hic tamen, ubi res inter consentientes agitur, illud haud applicari potest, quin potius alter sibi imputet, quod alteri permiserit, quo hac ratione sibi caveret. *arg. l. 9. §. 3. in f. ff. de pign. act.* Ill. Dn. Stryck. *in caut. contr. Sect. 1. c. 1. §. 11.* Sunt vero contractus vel veri, vel quasi. Veri vel nominati, vel innominati. Nominati sunt reales, verbales, literales & consensuales. Reales exhibent nobis quatuor speciales Contractus, inter quos primum occupat locum MUTUUM. Perficitur id interventu rei. *l. 17. ff. de pact. pr. l. quib. mod. re contr. Obl.* Inde sequitur, cum, qui creditum accepturus, spondit creditori futuro, in potestate habere, ne accipiendo se ei ex mutuo obstringat. *l. 30. ff. de reb. cred.* Nec creditori fit injuria, cui imputari debet, quod non curaverit, ut debitorem, dando pecuniam, sibi obstringeret. Præcipue autem & hic conditio personæ, qua-

quacum mutuum contrahitur, est inspicienda, alioquin creditor vel etiam debitor suo damno negligens fuit. Qui proinde contra SCtum Macedonianum filiofamil. pecuniam mutuo dat, illi etiam post mortem parentis, actio petitioque denegatur, *l. 1. pr. de SCt. Maced.* etiamsi filiusfamil. SCto renunciaverit *arg. l. 7. §. 16. ff. de pact.* Barbof. *ad L. f. C. de SCt. Maced. n. 14.* neque etiam hic allegari ignorantia juris potest, & quod vana simplicitate sit deceptus, credens ipsum esse patremfamil. Secus tamen, si publice paterfamilias plerisque visus fuerit, & sic etiam egerit, sic contraxerit, sic muneribus functus fuerit: tunc enim nihil est, quod creditori imputetur; *l. 3. pr. ff. de SCto Maced.* Engel. *in coll. jur. un. Can. L. 1. t. 34. n. 37.* Barbof. *in l. 1. C. eod. n. 5. & in l. 2. n. 2.* Mant. *de tacit. & amb. conv. L. 8. t. 7. n. 21.* modo sint tales actus, qui non nisi à patrefamil. fieri solent, Wesenb. *in Comment. ad tit. cit. n. 17.* Et ut mutuum dans non fuerit *levi persvasione* deceptus. Mantic. *c. l.* Recte enim Julianus, notante Pompon. *in l. 19. ff. eod.* scribit, exceptionem SCti Maced. nulli obstare, nisi qui scit, aut scire potuisset, filiumfamil. esse eum, cui credebatur. Brunn. *ad l. c.* Ideoque si creditor scivit, eum esse filiumfamil., licet filiusfamil. jurasset, se esse patremfamil., merito locum habebit exceptio. Brunn. *ad l. 1. C. ad SCt. Maced. inf.* Quando ergo filius contra SCtum mutuatus est, & nihilominus solvit pecuniam, pater optimo jure illam vindicare potest, neque illi ulla objicietur exceptio. *l. 14. ff. de R. cred.* Imo licet paterfamil. factus partem debiti solverit, non tamen reliqua pars exigi ab eo poterit. Bachov. *Vol. 1. disp. 20. tb. 8. lit. a.* Stringit præterea hoc SCtum etiam creditores illos, qui filiabusfamil. pecuniam mutuam dedere, & quia in culpa sunt, quod temere crediderint,

rint, nihil ad rem pertinet, si affirmetur, illas ornamenta ex ea comparasse. *l. 9. §. 2. ff. de SCt. Maced.* Quod si autem patre consentiente creditum sit filio, cessat SCrum. Nec pater consensum revocare potest; sibi enim imputet, quod semel consenserit. *l. 12. ff. eod.* Illud tandem addendum putamus, filiumfamil. ne quidem in foro conscientiae pecuniam accipiendo obligari. Conf. Wisenb. *ad tit. cit. thes. 28.*

§. XXVIII. Porro quando quis *cum civitate contrahit*, facile culpam creditor incurrere potest. Nam si non civitati, sed forsan administratoribus pecuniam mutuam dedit, non tenetur civitas, *l. civitas. 27. ff. de R. cred.* sed administratores ipsi tenentur, nisi in commodum civitatis vel Ecclesiae pecunia sit versa. Berl. *P. 3. dec. 303.* id quod probare tenetur creditor. conf. Mev. *5. decis. 386.* Imputet ergo sibi onus hoc molestum, cum illo supersedere potuisset, si non cum administratoribus solis, sed cum civibus omnibus contraxisset: tunc enim versio non probanda fuisset, sed civitas simpliciter obligata fuisset. Ill. Dn. Stryck. *in Caut. Cont. Sect. 2. c. 1. §. 4.* Imo ipsi administratores in culpa sunt, si pecuniam ad civitatis commodum mutuo acceptam in usum ejus non converterint, nec etiam creditoribus statim reddiderint. Subjicit hac in rem elegans Camerae Brandenburg. præjudicium Brunn. *ad l. 27. c. 1.* ex quo sequentia hinc adducere lubet: Es ist zwar die Stadt und allgemeine Bürgerschaft ab instituta actione zu absolviren und los zu zählen. Allein es haben die Administratores sehr übel gehandelt, daß sie das Geld / welches sie Klägern zurück bringen / und wieder lieffern sollen / an sich behalten; so ist es auch eine supina culpa & negligentia von den successoribus in
Der

der stracks folgenden Regierung gewesen / daß sie von denen Antecessoribus keine Rechnung genommen / welches / wenn es geschehen / die Klägere alsofort zu den Thren, ohne Weitläufftigkeit / gelangen können. Derowegen denn im Fall diese 350. Thaler in der Stadt P. commodum nicht convertiret / die Administratores in den beyden Regierungen / so damahle einander gefolget / oder deren heredes, Klägern erstattung zu thun / und das Capital, nebst denen Zinsen, zu refundiren schuldig. Cum autem civitas aliquando, licet ipsa contraxerit, restitutionem ex l. 3. C. de jure Reip. impetrare possit, creditor, ut nulla negligentia ei imputari queat, id curabit, ut civitas huic beneficio jurato renunciaret. Ill. Dn. Stryck. l. c. §. 12. Circa restitutionem mutui mora quandoque solet notari, & quidem, cum alias res in genere debeat restitui, hinc in poenam ejus, cui mora imputari potest, æstimatio sæpe præstanda, quando scil. ipsius rei præstatione non est contentus creditor, sed æstimationem, quæ eo, quo res restitui debebat, tempore major erat, exigit. Quomodo autem illa æstimatio ineunda, docet B. Dn. Struv. Ex. 16. tb. 37.

§. XXIX. Mutuo plerumque *Usura* accedunt, de quibus etiam pauca annotabimus. Videlicet usurae de jure Civili non possunt exigi propter mutuum tanquam contractum stricti juris, nisi fuerint promissæ. l. 3. C. de Usur. Qui ergo sibi non prospexit stipulatione expressa de usuris, de se queri debet. Contra vero, qui usuras ejusmodi indebitas non promissas per errorem juris solvit, repetitionem earum non habet, l. cit. 3. ibique Brunnem. adeo, ut qui longo tempore eas præstitit, illa diuturna præstatione inducatur præsumtio justæ obligationis, quia debitor non

præsumitur tam supine negligens, ut diu præstet usuras indebitas. Qui ergo fuit tam negligens sibi iacturam impu-
tet. *l. 6. ff. de usur.* Molinæus *de usur.* Q. 20. n. 205. Simili-
ter facile quis sibi præjudicat, quando quidem usuras mayo-
res stipulatus est, per aliquot annos autem minores à debi-
tore accepit. Nam maiores, licet promissas, postea pete-
re nequit. *l. 5. C. de Usur.* Quanquam autem ex Constit.
Justin. in *l. 26. C. eod.* quantitas usurarum variet pro diver-
sitate personarum; non tamen propterea, qui v. c. post
promissas usuras semisses mercator factus est, maiores pe-
tit, quia, inquit Bachov. *ad Treutl. vol. 2. disp. 3. tb. 4. lit. c.*
inferretur injuria debitori, qui à mercatore sub majoribus
usuris pecuniam accepturus non fuisset, & imputet sibi credi-
tor, qui non statim sortem exegit. Cæterum usuras ultra al-
terum tantum non currere, certissimi juris est, *l. 9 ff. de usur.*
l. 27. §. 1. C. eod. nisi forsan debitor sit in culpa, quod sæpius
interpellatus non solverit. Carpz. *Asyl. debit. c. 1. pos. 25.*
Richt. *dec. 74. n. 92. & 93.* Illud denique facile constat,
præscripto debito, debitorem non posse conveniri propter
usuras: sufficit enim in hoc casu, sortem præscriptione esse
sublatam, quippe in præscriptione ejus adest negligentia
non petentis, quæ ita respicit usuras, sicut ipsam sortem.
Brunn. *ad l. 26. C. d. t. n. 3. & 4.*

§. XXX. COMMODATVM plerumque solum u-
tilitatem continet ejus, cui commodatur. *l. 5. §. 1. ff. com-
mod.* & propterea diligentiori cautione opus, ne ulla aliqua
culpa commodatario imputari possit. Quod vero sene-
ctute forsan contigit, vel morbo, vel vi latronum ereptum
est, dicendum est, ait JCtus Ulp. in *l. cit. §. nihil eorum esse
imputandum ei, qui commodatum accepit*: Imo ea, quæ vi
majore auferuntur, detrimento eorum, quibus res com-
modan-

modantur, *imputari non solent*, l. 1. C. eod. nisi culpa aliqua interveniat, v. c. si quis res suas salvas fecit, (existente forsan incendio) & commodatas omisit. *Gothofr. in not. ad l. c. lit. c.* Exempla plura habentur in l. cit. §. 7. & seqq., imprimis quando quis rem commodatam in alium adhibet usum, quam cui à commodante destinata, v. g. si tibi equum commodavero, ut ad villam adduceres, tu ad bellum duxeris, periculum tuum erit. *Conf. Carpz. 2. 26. 7. Valer. in differ. utriusque fori p. 69. 9.* secus se res habet, si tibi commodavero equum, quo utereris ad certum locum, si enim nulla tua culpa interveniente in ipso itinere equus deterior factus sit, non teneris commodati. *Nam ergo in culpa ero, qui in tam longum iter commodavi, qui eum laborem sustinere non potuit. l. ult. ff. eod.* Quoties ergo nulla culpa commodatario imputari potest, & tamen in re commodata damnum datum, liber erit commodatarius à præstatione. Unde ad eos, qui utendum quid accipiunt, damnum injuria ab alio datum non pertinet. *Qua enim cum diligentia consequi possumus, ne aliquis damnum nobis injuria det? l. 19. ff. commod. ibique Brunn. l. 41. ff. locat.* ubi exceptiones habentur, quando nim. commodatario culpa imputari potest. Illud imprimis in re commodanda observandum, ne negligat commodans exigere, ut exprimatur usus, ad quem alter re mea opus habet. Simpliciter enim si rem dederim, non erit commodatum, sed precarium; *Menoch. L. 2. A. J. Q. cas. 23.* ut sic postea mihi sit imputandum, quando ob damnum culpa levi vel levissima datum non possim convenire commodatarium. Nam in precario saltem lata culpa præstatur. l. 8. §. 3. ff. de precar. *Conf. Ill. Dn. Stryck. in Caut. Contr. Sect. 2. c. 2. §. 3.* Porro & commodans illud observare debet, ne in culpa sit, quando forsan rem vi-

tiosam

riofam commodato dat. Ideoque qui sciens vasa vitiosa commodavit, si ibi infusum vinum vel oleum corruptum effusumve est, condemnandus eo nomine est. *l. 18. §. 3. commod.* Hinc cautelam subministrat Ill. Dn. Stryck. *c. 1. §. 12.* ut commodatum petenti commodans respondeat, adesse ibi vasa, sibi de bonitate eorum non constare, sed commodatarium, an illis uti expediat circumspicere debere, quo ipso damnum in commodatarium devolvetur, qui sibi imputabit, quod non cautius inquisiverit. Circa restituendum commodatum hæc occurrit quaestio: *an culpam commissam à nuncio rem referente prestare debeat commodatarius?* Equidem si commodatarius ipse, cui voluit, commisit, culpam non alienam, sed propriam præstabit, *l. 10. in f. commod.* quod scil. non tam idoneum hominem elegerit, ut recte id perferri possit. *l. 11. eod.* Electionem enim malam culpæ attribui, recte hîc notat Gothofr. *in not. ad l. c. 11. lit. a.* & supra quoque notavimus. *c. 2. §. 14.* Quando igitur tam idoneo servo tradidisset rem ad te perferendam, ut non debuerit quis æstimare futurum, ut à quibusdam malis hominibus deciperetur, tuum, non meum detrimentum erit, si id mali homines interceperint. Nulla quippe culpa mihi imputari potest. *l. 20. ff. eod.* Conf. B. Dn. Struv. *Ex. 19. 1b. 8. in f.*

§. XXXI. Simile quodammodo commodato est *Precarium*, *l. 1. §. 3. ff. de precar.* quanquam contractus dici nequeat. *l. 14. ff. eod.* In eo scil. maxime differt à commodato, quod in momento ad concedentis nutum sit revocabile: unde etiam culpa lata saltem hîc præstatur ab eo, qui precarium accepit, *l. 8. §. 3. ff. eod.* quia *imputare sibi debet dominus, quod non citius repetierit*, sed alterum in re sua negligenter versari passus sit. Brunn. *ad d. l. 8. n. 3.*

§. XXXII.

§. XXXII. In DEPOSITO quidem totum depositarii fidei committitur, quod ad custodiam rei pertinet; *l. 1. pr. ff. depos.* interea tamen non adeo coercetur negligentia & desidia depositarii, uti quidem in aliis contractibus. Ideoque securus est depositarius, qui parum diligenter custoditam rem furto amiserit. Addit Imper. elegantem rationem in §. 3. *J. quib. mod. re contr. obl.* quia, *qui rem negligentiam amico custodiendam tradit, non ei, sed sua facilitati id imputare debet.* conf. *l. 1. §. 5. in f. ff. de O. & A.* Sicuti autem qui se offert negotio alicui, culpa non vacat; vid. §. 10. c. *praced.* ita & hic depositarius majorem diligentiam adhibere debet, cum sibi imputare debeat, quod ultro se obtulerit, eo enim ipso periculo depositi se illigavit. *l. 1. §. 35. depos.* Occurrit hic insuper elegans exemplum intempestivæ misericordiæ, de qua *supra c. 2. §. ult. num. 6.* notavimus, quod per eam contrahatur culpa. conf. B. Dn. Struv. *Ex. 21. tb. 87.* Si enim hominem apud se depositum, ut quæstio de eo haberetur, (quod in specie *sequestrum* dicitur) propterea vinctum, vel ad malam mansionem extensum sequester solverit *misericordia ductus*, dolo factum esse, quod factum est, arbitror, ait JCtus in *l. 7. pr. ff. eod.* quia cum sciret, cui rei pararetur, *intempestivè misericordiam exercuit*; cum posset non suscipere talem causam, quam decipere. Cæterum, quod in reliquis b. f. negotiis propter *moram* fieri solet, illud quoque hic ex mora venit. *l. 2. C. eod.* Illud de heredibus depositarii notandum, quod, si ignorantes vendiderint, non cogantur rem illam redimere, sed saltim pretium restituere, vel etiam actiones suas tantummodo præstare, si vel pretium nondum exegerunt, aut minoris, quam debuerunt, vendiderunt, nisi ipsis cul-

pa imputari possit, quod rem potuissent redimere & præstare. *l. 1. §. ult. l. 2. & 3. ff. de pos.*

§. XXXIII. *Ultimus contractus realis est PIGNORATITIVS*, ubi Creditori in securitatem crediti res traditur, *§. f. 7. quib. mod. re contr. Obl.* ita tamen, ut in bonis debitoris permaneat. *l. 9. C. de pign. act.* Quod si tamen creditor culpæ reus deprehendatur, licet pignus casu fortuito sit deperditum, quanti debitoris interest, condemnari debet. *l. 5. C. eod.* si autem nulla culpa seu segnities ei imputari potest, pignorum amissionum dispendium ad periculum ejus minime pertinet. *l. 8. C. eod.* De jure Saxon. singulare hic quid constitutum, quod scil., ne defraudentur creditores, ejusmodi contractus, ubi videlicet immobilia hypothecæ subjicienda, non recte celebretur, nisi accedat confirmatio judicis. *Land. R. L. 1. art. 8. Const. Elect. p. 11. c. 23.* Unde creditores, hoc non observato, de se queri debent, si postea aliis creditoribus judicialem hypothecam habentibus postponentur. Imo respectu eorum creditorum prorsus invalida est extrajudicialis oppignoratio. *B. Dn. Struv. Ex. 26. tb. 22.* Datur ex hoc contractu actio pignoratitia, soluto scil. debito, modo rursus debitori culpa imputari non possit, ut si reprobos nummos solvat creditori: reproba enim pecunia non liberat solventem. *l. 24. §. 1. de pign. act.* Sic & si quis sine pignore alicui crediderit, postea eidem debitori aliam summam sub pignore credat, eamque postea restituat, tamen debitor pignoratitia actione agere nequit, sed creditor idem pignus pro primo pignore retinere potest. *l. un. C. etiam ob Cbirogr. cred. &c.* Nec iniquum hoc esse, erudite docet Ill. Dn. Stryck. *in Caut. Contr. Sect. 2. c. 4. §. 39. inf.* cum debitor sibi impu-

tet,

tet, quod moras solvendi neſtat : merito enim creditori contra moroſum debitorem vigilantī ignoſcendum.

§. XXXIV. Contractus VERBALIS dicitur *ſtipulatio* ad firmanda imprimis pacta introducta, unde & juſtitiam hujus deduximus *ſupra* §. 26. Habet hæc quoque multa, ex quibus culpa contrahentibus imputari poteſt, quorum pars haud exigua petenda ex *tit. 7. de Inutil. ſtipulat.* Cum vero ſtipulatio eum maxime in finem ſit introducta, ut ex hac de deliberata mente contrahentium conſtare poſſet, recte dicitur in *l. 99. ff. de V. Obl.* quod contra ſtipulato-rem verba ſint interpretanda, quia ei liberum fuit, verba late concipere, h. e. *quia ſibi imputare debet, quod verba latius haud conceperit*, ut explicat hanc legem B. Dn. Struv. *Ex. 47. tb. 22.* Imprimis autem quo nihil contrahentibus poſſit imputari, attendendum, (1) *ut congrua ſequatur interrogationi reſponſio* : Proinde nulla inducitur obligatio, ſi quis quærenti ſimpliciter reſponderit, ſi illud factum erit, dabo. *l. 1. §. 3. ff. de V. Obl.* ubi & plura exempla habentur. (2) *ut conditionem ejus, quocum ſtipulamur, non ignoremus, ſed diligenter in eam inquiramus.* Eſt enim ſtipulatio juris Civiliſ : Ergo & illius capaces tantum ſtipulari poſſunt. Ideoque qui cum deportato ſtipulatur, nihil egiſſe cenſetur. *l. 14. §. 1. de Novat. l. 47. pr. de fidejuſſ.* (3) *ut objectum nullo laboret vitio.* Hinc facta debent eſſe poſſibilia, certa imprimis, & determinata, ut intelligi poſſit, quid in ſtipulationem deductum ſit. B. Dn. Struv. *Ex. 47. tb. 8.* & ex natura rei benigne explicari. *l. 137. §. 2. ff. de V. Obl.* Imo ut nullus error aut diſſenſus circa ipſam rem inducatur *l. cit. 137. §. 1. &c.* Secus enim in propriam ſacturam aget ſtipulans, nec conqueri poteſt, cum damnum ipſius negligentia ſit imputandum. Cæterum ex §. 4. *J. de V. Oblig.* patet,

patet, quod stipulatio admittat conditionem tam *affirmativam*, quam *negativam*, ubi circa negativam oritur quaestio, *an in illa, sicut in causis testamentariis, cautio Mutiana admittatur?* quam communiter Dd. negant. B. Dn. Struv. Ex. 35. tb. 97. Videlicet imputare sibi debet stipulator, quod effecerit per admissionem hujus conditionis, ut ipse non possit exigere promissum, sed heres ejus. Ill. Dn. Lynck. in Anal. ad. §. 4. J. de V. Obl.

§. XXXV. *Fidejussio* mediante stipulatione constituitur, & fidejussores accipi solent, dum curant, *ut diligentius sibi sit cautum. pr. J. de fidej.* Unde creditoribus merito imputari debet, quando admiserunt fidejubentes, qui tamen non sunt idonei; *l. 3. ff. de fidejuss.* adeo ut creditor, cum eum probasse censeatur, tutiorem cautionem petere non possit, etiamsi ignorantiam prætendat. Vid. tamen distinctionem, quam hîc habet Bachov. Vol. 2. disp. 28. tb. tit. f. Sic, dicit, qui sciens accepit fidejussorem mulierem, nihilominus alium petet, quia non tantum considerandum est, quid imputari possit creditori, sed etiam id magis, quid hujusmodi obligatione, quo quis se fidejussorem daturum promisit, contineatur, quia promissioni non satisfacit, sed potius nihil agit. Bachov. c. l. Idem dicitur quando heredes creditoribus hereditariis separationem desiderantibus satsdant fidejussoribus. Si enim non satis idoneos acceperunt, sibi imputent, cur minus idoneos fidejussores acceperint. *l. 1. §. 11. ff. de separat.* Sed quicquid demum hactenus Bachovius disseruit, sane considerandum quoque censemus, quid imputari possit creditori, præsertim ubi ejus culpa prædominatur. Sic si Titius & Seja simul pro Mevio fidejusserint, subducta muliere datur in solidum adversus Titium actio, cum scire potuerit, aut ignorare non debue-

debuerit, frustra mulierem intercedere *l. 48. pr. ff. de fidej.*
 & ita pronunciatum esse, refert Sand. *L. 3. tit. 10. d. 2.* Aliud exemplum hanc rem illustrans retulimus supra c. 2. §. 2. quod scil. plurimum intersit, an cum muliere ab initio quis contrahat, an alienam obligationem in eam transferat, tunc enim diligentior esse debet. *l. 17. pr. ff. ad SCt. Vell.* Alias enim ipsi imputatur, quod non accuratius inquisiverit. B. Dn. Struv. *Ex. 21. tb. 6. inf.* Quando autem culpa propria non imputari potest creditori, non etiam repellitur exceptione SCti Vellejani. Nam si mulier forsan tanquam in usus suos acceperit pecuniam, alii creditura, non est locus SCto: alioquin nemo cum foeminis contrahet, quia ignorari potest, quid actura sint, *l. 11. ff. eod.* Concerunt vero fidejussiones vel *judicialia* vel *extrajudicialia*. Inter *judiciales* eminet illa, quæ dicitur *de judicio sisti*, de qua Bachov. *vol. 2. disp. 28. tb. 3. lit. a.* hæc habet, quod, utcumque nulla intercesserit culpa fidejussorum circa fugam rei, tamen pecuniam promissam ab iis exigì possit, quoniam hæc fuit conditio obligationis, & *imputent sibi, qui eum susceperunt*, cum intelligere facile possent, reum male sibi conscium sententiam non esse expectaturum. Addit post pauca: si autem reus carcere detineatur, tunc nihil potest fidejussoribus imputari, sed potius magistratus sibi, vel commentariensi suo hoc acceptum ferat. De *extrajudiciali* illud unicum notamus, quod, si unus ex fidejussoribus pluribus in solidum obligatis suam portionem solvat, & creditor illum accipiat, eumque sic liberet, reliquis non solvendo existentibus, regressum adversus primum creditor non habeat, sed sibi imputet, quod primum liberaverit. Cæterum fidejussoribus beneficia competunt haud spernenda, ut est beneficium divisionis. De hoc notandum,

dum, quod, si ab uno fidejussore creditor totum consecutus fuerit, hujus solius detrimentum sit, si is, pro quo fidejussit, solvendo non sit, & sibi imputare debet, cum potuerit juvari ex epistola D. Hadriani § desiderare, ut pro parte in se detur actio, §. 4. *J. de fidejuss.* quippe beneficium ex hac epistola non competit ipso jure, sed ope exceptionis. *l. 26. ff. eod.* Deinde inficiantibus auxilium divisionis non esse indulgendum, diferte dicitur in *l. 10. §. 1. eod.* Illud denique singulare est, quod qui pro rationibus officialis cujusdam cavet, non simplex fidejussor, sed indemnitatis promissor censeatur. Liber tamen hic est, quando civitas negligens fuit in exigendo ab administratoribus suis rationes, qui postmodum non solvendo fiunt. Ill. Dn. Lynck. in *Anal. ad ff. tit. de Fidej. lb. 39.* Conf. *infr. §. 41. in f.* ubi quædam habentur, quæ huc spectant. it. *Dissert. Rhet. de damn. vol. c. 6. §. 12.*

§. XXXVI. LITERARVM OBLIGATIO, quæ tot impedimentis involuta, non quidem in se, sed Dd. variis interpretationibus, ad contractus nominatos quoque spectat, reliquisque ut specialis opponitur. Conf. huc, quæ Ill. Dn. Lynck. in *pecul. tract.* hac de materia, de restituta videlicet *literarum obligatione* erudite disputat. Scilicet substantiam totam huic contractui dant literæ post biennium. Qui enim scripsit se debere, & tamen non curavit, ut pecunia sibi numeretur intra biennium, in culpa haud levi est. Sibi enim imputet, quod non usus fuerit vel conditione Chirographi sui, *l. 17. C. de non num. pec.* vel sibi prospexerit protestatione de pecunia non accepta. Id. in *Analect. ad tit. J. de literarum obligatione.* Unde nec exceptio non numer. pecun. post biennium admittitur, cum intra biennium protestari, aut conditione uti debuisset. Id. *c. l.* Licet enim exceptio hæc sit introducta in favorem debitoris;

ris ; tempus tamen coarctatum quoque est in favorem creditoris. §. *un. 7. de lit. obl. verb. coarctatum est.* Et merito sibi imputet Dominus, quod jure suo non fuerit usus.

§. XXXVII. Denique ut CONSENSVALES aggre-
diamur, ratio instituti exigit, inter quos cum *Emtio ven-*
ditio primum occupet locum, hanc etiam primo loco ex-
cutiendam proponemus. Hic rursus diligentes esse debe-
mus, ne ignoremus conditionem ejus, quocum contrahi-
mus. Si enim minor vendat res immobiles absque cogni-
tione & decreto judicis, emtio est nulla, *l. 2. C. de prad. &*
al. reb. min. sine decr. non alien. adeoque competit minori rei
vindictio, neque ille tenetur restituere pretium, si posses-
sor est in mala fide. Secus si bona fide emerit. *l. 14. C. d. t.*
Conf. Simoncella tr. de decr. & cat. solennit. in contr. min.
Porro qui rem furtivam emit, non excusabitur postea, si ab
ignoto & transeunte se emisse dixerit. *l. 5. C. de furt.* Ob-
stat ei enim præsumtio legis, cum quis notum habere præ-
sumatur eum, quocum contrahit. *Brunn. add. l.* Hinc
monent Impp. in *l. 2. c. t.*, ut curent cautius negotiari, ne
non tantum in damna hujusmodi (rem enim tenentur red-
dere, non restituto pretio :) sed etiam in criminis suspicio-
nem incidant. Denique si actio vel nomen sit distractum,
debitore inopia laborante, imputatur culpa emtori, quod
non fuerit cautus in debitore idoneo assumendo. Nam
locupletem debitorem non debere præstare venditorem,
nosse debebat. *l. 4. ff. de her. vel act. vend.* *Conf. Carpz. 2.*
34. 26. n. 2. Deinde in re vendenda ut plurimum culpæ
imputatio occurrere solet. Sic domum emi, eam com-
bustam scivi, venditor autem ignorabat, hic sane oportet
& venditionem subsistere, & omne pretium à me vendito-
ri, si non depensum est, solvi, vel si solutum sit, non repe-

ti. l. 57. §. 2. ff. de contr. emt. vend. Huc pertinet *emtio spei*, quando v. c. jactus retis, aut captus piscium vel avium vel missilium emitur, atque tunc, etiamsi nihil inciderit, tamen pretium debetur. l. 8. ff. cit. tit. Sibi enim imputet, quod ita contraxerit; culpa ergo sua damnum sentit. Sic ignorantia quoque, quæ in supinum hominem, summe negligentem, & nimio plus ignorantem, quam par est, cadit, emptori non prodest. l. 15. §. 1. eod. veluti si quis hominem luminibus effossis emat, & de sanitate stipuletur. Se ipse enim decepit, l. 43. §. 1. ff. eod. & ideo de se, non de alio queri debet. Gothofr. in not. ad b. l. lit. m. Conf. Mev. 4. Dec. 49. n. 2. Cum vero contrahentes paulatim hic remittendo, illic addendo inter se agant, & quidem emptor viliori pretio comparandi, venditor cariore distrahendi votum gerant, l. 8. C. de resc. vendit. naturaliter licere contrahentibus se circumvenire in pretio emtionis & venditionis, dicitur in l. 16. §. pen. ff. de Minor. conf. Brunn. ad l. cit. ubi erudite illam exponit. Hinc qui aliquo modo læsus est, non potest propterea, ut rescindatur contractus, agere. Imputet enim sibi, quod non vigilaverit. Quod si autem minus dimidia parte justii pretii datum sit, locum tunc denique habet remedium ex l. 2. C. de resc. vendit., nisi quis sciens verum valorem lubenti animo viliori pretio venderit. B. Dn. Struv. Ex. 23. tb. 88. conf. §. 6. cap. 2. vel venditor remedio uti per incuriam neglexerit. Si enim interea res perierit, licet per emptoris negligentiam, sine dolo tamen, non potest conveniri ex l. 2. cit., quia in re sua versatus est licite ut dominus, & imputet alter sibi, quod non citius egerit. Id. tb. 90. conf. §. 2. cap. 2. Sed ad periculum rei vendite veniamus, & quidem perfecta emtione periculum ad emptorem respicit, l. 8. pr. ff. de peric. & comm. rei vend.

vend. id quod etiam confirmat. §. 3. *J. de Emt. vend.* scil. ex supra traditis patet, quod mora sua cuique nocere debeat, non alii. *l. 177. ff. de R. J.* Jam autem in mora est emtor, quoniam rem emtam exigere potest, quandocunque ei libuerit. *l. 15. ff. de R. I. l. 143. ff. de V. S.* Ergo sibi imputet, cur non petierit, & quod suum est, à venditore non avocaverit. Arumæus in *Exerc. ad ff. disp. 13. tb. 6.* cum tamen debuisset statim rem avocare. B. Dn. Struv. *Ex. 23. tb. 97.* Ideoque si vendita insula combusta sit, & sine patrisfamil. culpa incendium fieri possit, nihil ad eum pertinebit, si quid accidisset, modo venditor eam diligentiam adhibuerit in insula custodienda, quam debent homines frugi & diligentes præstare. *l. 11. ff. de per. & com. rei vend.* De mora, quomodo scil. ea varie imputari possit, plenus disponit *l. 17. eod.* Interim tamen si negligentia venditori possit imputari, antequam vacua tradatur possessio, v. c. si venditor domus, antequam eam tradat, damni infecti stipulationem interponere neglexerit, ad quod tenebatur, quia est pars custodiæ diligentiaque, hanc interponere stipulationem, tenebitur emtori. *l. 36. ff. de Act. emt. vend.* In venditione autem earum rerum, quæ gustu probantur, emtoris etiam erit periculum, si non degustaverit, existimans forsan, sibi cognitam esse bonitatem vini: de se enim queri debet, quod non degustaverit: Si autem non aliter quam ad gustum facta venditio, tunc aut dies gustationi præfinitus est, aut non, & hoc ultimo quidem casu quandocunque degustare potest emtor, periculo interea spectante ad venditorem, nisi emtori culpa imputari possit, ut est in *l. 4. ff. d. peric. & com. rei vend.* Post gustum autem omne periculum est emtoris, quia de se queri debet, quod degustando male probaverit. B. Dn. Struv. *Ex. cit. tb. 101.*

§. XXXVIII. Solent autem emtioni venditioni *varia* adjici *pacta* : ut *Lex commissoria*, qua quidem sub conditione dominium transfertur, ita ut emtor fructus percipiat, sed si pactum committatur, ipso jure solvitur dominium, modo mora emtori imputari queat. B. Dn. Struv. *Ex. 23. tb. 36.* Imo de fructibus venditori in emtorem datur judicium, *quia nihil penes eum residere oportet ex re, in qua sefellit fidem. l. 5. ff. de L. Commiss.* Famossimum quoque est *pactum de retrahendo seu revocando rem emtam*, atque imprimis *Retractus gentilitius* notabilis est. Re enim contra pactum adjectum alienata, emtor sibi imputet, quod ejusmodi jure affectam rem emerit, nec diligentius in conditionem ejus inquisiverit. Et cum in rem scripta sit actio, quæ eo nomine comperit, datur adversus quemcunque possessorem, uti testimonium Nobiliss. Dn. Scab. Lips. hac de re affert Sutor. *de Retract. jure c. 8. §. 128. verb.* Diese Klage/ ob sie wohl gegen die Person des Käufers gehet / so ist sie doch auch auf das Guth gericht. / und also nicht merè personalis, sed in rem scripta. Conf. Gail. 2. *obs. 19. n. 6.* Reinking. *de Retract. quest. 7.* Interim tamen nec venditor potest petere usuras, adversus quem ex pacto suo judicatum est, licet pretium à retrahente exigere possit; quia sibi imputare debet, quod pactum non recte observaverit. Mev. 5. *dec. 76. n. 8.* Retractus autem fieri debet *intra annum & diem*; Gail. 2. *Observ. 19.* Berl. p. 2. *concl. 40.* Quod tamen tempus non currit contra impuberem vel minorem, quia eis nihil potest imputari, quin potius comparantur ignorantibus, contra quos non currit præscriptio illa. Sutor. c. 11. §. 197. Tempore elapso, retrahens postea non auditur. *l. f. C. de quadr. præscript.* Sibi enim imputet, quod non tempestive usus fuerit

rit suo jure, quin potius præsumitur juri suo renunciasse.
l. 7. C. de censib. Si tamen & huic culpa imputari nequeat,
 quod forsan julte ignoraverit retractus elapsum tempus,
 excusatur. Sutor. §. 198. Ut ergo contrahentibus nulla
 possit imputari culpa, debet rem venditurus denunciare
 propositum suum consanguineis, ut sic scientes justo tem-
 pore possint, si velint, retrahere. Tempus enim non nisi
 scientibus currit, alioquin quocunque tempore retrahere
 possunt, uti rursus hanc in rem adducit præjudicium Lips.
Id. §. 208. Da nun euch die Denunciation nicht gesche-
 hen / noch auch der Tenor Contractus wissend gewesen /
 so habet ihr an benannten Gütern euch des Einstan-
 des nochmahls zu gebrauchen. Variat tamen tempus
 hoc pro diversitate materiæ. In redemptione enim subse-
 liorum in Ecclesia tempus hoc coarctatum est, & mensuru-
 m præfinitum, intra quod heres redimendi facultatem
 habet, quod tempus tamen non nocebit ignorantibus, cum
 supina illa negligentia non petentis, ob quam præscriptio
 longissimi temporis principaliter fuit introducta, in tam
 brevi unius anni, nedum mensis spatio, jure suo ob facti
 ignorantiam non utenti imputari nequeat. *Id. c. l. §. 211.*
 Sin autem facta denunciatione cognati consanguinei di-
 cant, se emere nolle, retractui renunciatum censetur:
Carpz. 2. 32. 3. adeo ut ne quidem ex obtentu ignoratæ con-
 tractus unius vel alterius circumstantiæ ad retractum post-
 ea redire possint. *Mev. 2. dec. 253.* Imputare enim sibi
 suæque facilitati debet, quod non prius cuncta explorave-
 rit, sed renunciationem præcipitaverit. *Id. cit. l. n. 7.*

§. XXXIX. *Locatio conductio* cum non *verbis*, sed
consensu, contrahatur, juxta Paul. in *l. 1. ff. locat.* ideo etiam
 eam hic examinaturi, statim in principio illud monemus,
 quod

quod conductor quidem non præstet casum fortuitum : præstet autem, si ipsi culpa imputari possit. *l. 9. §. 3. ff. eod.* Unde Imper. Anton. cum patre, cum grex esset abactus, quem quis conduxerat, ita rescripsit : Si capros latrones citra tuam fraudem abegisse probari potest, locati iudicio casum præstare non cogeris. *l. cit. §. 4.* An autem ob culpam servorum teneatur dominus ? quæritur in *l. 11. pr. ff. eod.* & quidem respondet Ictus, ipsum ob propriam culpam teneri ; si nim. culpa ei imputari possit in eis inducendis, quod tales habuerit vel suos vel hospites. Præterea conductor culpa imputari potest, quoties contra pacta locationi adjecta venit. Quamvis enim casus fortuitus admisit incendium, tenebitur is tamen, si ipsi imputari potest, quod ignem habuerit, veluti cum in locatione convenit : *ignem ne habeto. l. cit. §. 1.* Culpæ conductoris illud quoque annumeratur, si propter inimicitias ejus vicinus damnum dederit, ut si arbores exciderit, *l. 25. §. 4. ff. eod.* conf. Menoch. *conf. 27. n. 33.* maxime si causam inimiciæ dederit, vel compositionem admittere noluerit. Franzk. *tit. locat. n. 140. seqq.* Heig. *p. 1. Q. 12. n. 69.* Secus est, si nulla culpa ei possit imputari, ut si sine facto ullo ejus inimicitia orta. Franzk. *ibid.* nemo enim potest cavere inimicitias. Brunnem. *ad l. cit. 25. n. 13.* Conf. *l. 41. ff. locat.* de qua jam supra §. 30. b. c. quædam notavimus, quod scil. de damno ab alio dato nemo possit conveniri, nisi quid sit, quod cuidam possit imputari. Pertinet huc quoque remissio pensionis, quando scil. conductori nihil imputari potest, (culpa vero abest, si omnia facta, quæ diligentissimus quisque observaturus fuisset. *l. 25. §. pen. ff. eod.*) & tamen casus acciderit, hunc enim meritò dominus ferre debet : ut si edaci locustarum pernicie sterilitatis vitium intercesserit. *l. 18. C. locat.* vel si qua

qua lue tempestatis, vel alio cœli vitio damna acciderit *l. 8. C. eod.* Quod si autem hoc in casu quoque culpa quædam conductori imputari possit, non remittitur pensio, ut exemplum habemus *in l. 25. §. 13. eod.* si scil. intempestiva cultura deterior fundus factus, si villarum curam non egit, ut eas incorruptas haberet. Conf. B. Dn. Struv. *Ex. 24. tb. 17.* Sicuti autem certis casibus locatori competit jus expellendi conductorem, quæ de re B. Dn. Struv. *Ex. 24. tb. 12.* ita quoque conductor certis casibus emigrandi facultatem habet, modo justæ adsint causæ: alioquin enim nihilominus mercedem solvere tenetur. Exemplum est *in l. 27. §. 1. ff. locat.* ubi docet JCtus, eum, qui timoris causa emigravit, si quidem justa non fuit, nihilominus debere mercedem. Vanum enim timorem culpæ annumerari, supra dictum *c. 2. §. ult. n. 7.* Quod si autem justa adfuerit causa, ut si domus spectris infestetur, Wissenb. *hic tb. 18.* & tamen domus habitatione conductor æque usus fuit, tunc præstare mercedem debet. *l. 28. ff. locat.* Rationem subjungit hanc Gothofr. *in not. ad illam l. lit. r.* Sibi scil. imputare debet, quod non emigraverit, & quod usus fuerit ædibus, à quibus emigrare propter justum metum potuit. Alia prorsus est ratio conductoris artificis: Cum enim Imperitia culpæ annumeretur, §. 9. *c. 2.* non excusatur, quod imperitia peccavit, ut si quis vitulos pascendos, vel sarcendum quid poliendumve conduxit. *l. 9. §. 5. ff. eod.*

§. XL. *Societatem* coire solemus aut *totorum bonorum*, aut *unius negotiationis. pr. J. de soc.* In *priori societate*, *universali* scil. quæ unus vel alter socius filia in dotem vel filio in studia suppeditat, societati isti imputantur. *l. 73. ff. pro soc.* nec potest ista repetere finita societate alter socius; atque hoc obtinet, etiamsi unus ille tantum habuerit liberos;

Imputent enim sibi reliqui, quod talem societatem inierint, vel in ea perstiterint. B. Dn. Struv. Ex. 22. tb. 27. in f. De posteriori, particulari scil. est elegans l. 72. ff. pro soc. & §. f. 7. eod. quod scil. socius socio tantum culpa i. e. desidia atque negligentia nomine teneatur, ut tamen culpa ad exactissimam diligentiam non sit dirigenda: *qui enim parum diligentem socium sibi assumit, de se queri, sibi que hoc imputare debet.* Quia autem societas etiam inter eos valet, qui non sunt æquis facultatibus, l. 5. §. 1. ff. pro soc. non inanis quaestio est; *an uno pecuniam, altero operam tantum conferente, pecunia in societatem collata damnum, quod casu evenit, sit commune?* Id quod recte negatur. Quilibet enim ejus rei, quam in societatem contulit, damnum etiam sentire debet, & imputet sibi socius, quod alterum hac conditione admiserit, ex quo ipso tacitum quodammodo pactum induci posse videtur. Bachov. Vol. 1. Disp. 27. tb. 9. lit. a. Nec hinc limitatio addenda, v. g. nisi pecunia ante operam præstitam perierit, vel quia nihil imputari potest socio, vel quia periculum citra culpam alterius contingens ad dominum spectare debet. Id. c. l. Conf. B. Dn. Struv. Ex. 22. tb. 34. Cæterum socium casum fortuitum, cum nihil ei imputari possit, non præstare, latius probat l. 52. §. 2. seqq. eod. Huc denique referenda sunt, quæ supra jam differuimus de *intempestiva renunciatione* §. 13. c. 2. quæ omnia hic non necesse ducimus repetere.

§. XLI. Denique *obligatio mandati* etiam consensu contrahentium consistit, l. 1. ff. mand. ubi in ipso negotio diligenter observandum, an etiam mandatum subsit; veluti si mandem tibi, ut pecunias potius in emtiones prædiorum colloques. Hujus enim generis mandatum *magis consilium est*, & ob id non obligatorium, etiamsi non expediat ei,

ei, cui dabatur. Imputet enim sibi, quod apud se non exploraverit, an sibi expediret consilium, quod tamen ei liberum fuit. *l. 2. ff. eod. §. 6. §. 7. eod.* Si in originem mandati inquiramus, præsto nobis esse potest *l. 1. §. 4. ff. eod.*, ubi origo arcessitur ex officio & amicitia, ut sic mandatum suscipere cuilibet liberum sit. *§. 3. §. 7. eod.* Semel autem susceptum consummandum est, & exacta seu omni diligentia gerendum: nam nihil in alienorum negotiorum administratione neglectum ac declinatum culpa vacuum est. *l. 27. C. Mand.* Merito enim ei imputatur, quod se immiscuerit ejusmodi negotiis. Hinc quod casu fortuito accidit mandatario, non potest imputari mandanti, veluti quod spoliatus sit à latronibus, aut naufragio res amiserit, vel languore suo suorumque apprehensus quædam erogaverit: Nam *hec magis casibus, quam mandato imputari oportet. l. 26. §. 6. ff. mand.* nisi ex ipso mandato negotio emerferit damnum, cujus rei exemplum est in *l. cit. §. 7.* ubi tamen rursus additur restrictio, modo nulla culpa mandatario imputari possit. Quid porro ratione mandatarii hac in re sit dicendum, facile dijudicari potest ex *§. 11. c. 2.* Nam qui Procuratorem constituit, si minus diligenti parumque fideli se suaque committat, de se queri debet. *arg. l. 8. §. 2. ff. de Instit. Act. l. 1. §. 4. ff. de exercit. Act. l. 23. inf. de minor.* Diligenter præterea fines mandati sunt custodiendi. Nam qui excessit, aliud quid facere videtur, *l. 5. pr. ff. Mand.* & sic non habet actionem contrariam mandati, nec etiam negotiorum gestorum ratione ejus scil., quod ultra præfixos mandati limites fecit. *l. 40. ff. eod.* Imputet ergo sibi damnum, quod forte incurrit, qui aliud agit, quam mandatum est. B. Dn. Struv. *Ex. 22. th. 12.* Mandatum enim quatenus consideratur ut implendum, stricti juris i. e. strictæ

interpretationis est. Ill. Dn. Lynck. *in anal. ad §. 11. 3. de Mand.* Ad propositum articulum quoque multum facit *l. 29. pr. ff. mand.* ubi quæritur: *an si fidejussor conventus, cum ignoraret, non fuisse debitori numeratam pecuniam, solverit ex causa fidejussionis mandati judicio persequi possit id, quod solverit?* Et si quidem sciens prætermiserit exceptionem doli vel non numer. pecun., videtur in dolo versari, dissoluta enim negligentia prope dolum est. *conf. l. 8. §. 8. ff. eod. verb. Si scientes & prudentes auxilium appellationis amiserunt.* Et post pauca: *Si sciverunt, incumbere eis necessitas provocandi:* i. e. sibi imputent, quod non provocaverint. Supra enim dictum, eum non vacare culpa, qui contra propriam scientiam venit. *§. 6. c. preced.* Ubi vero ignoravit plane, *nihil est, quod ei imputetur*, adeoque actionem mandati habet, *cit. l. 29.* quo in loco plura hujus generis exempla subjiciuntur; Et denique potius culpa est imputanda reo promittendi, qui certiorare debuit fidejussorem suum, ne forte ignarus solvat debitum. Pari ratione nihil potest imputari fidejussori, si solverit, cum tamen debitor jam solvisset: Ideoque habet mandati actionem. Nam ignoscendum est ei, si non divinavit, debitorem solvisse h. e. nihil ei potest imputari, cum non potuerit divinare, debitorem solvisse. *c. l. 29. §. 2.* Alia exempla, quando mandatario nihil potest imputari, habet *§. 10. 3. de mand. it. l. 29. cit. §. 4.* ubi dicitur, quod *fidejussori non imputetur, si omiserit exceptiones, quæ ad apices juris spectant.* *Conf. Goth. ad cit. l. lit. a.* De renunciatione intempestiva hîc nihil addemus, cum de ea supra *c. 2. §. 13.* jam sit actum. *Conf. interim l. 22. §. 11. ff. mand.*

§. XLII. Et hæc de veris contractibus dixisse sufficiant. Jam ut de obligationibus, quæ quasi ex contractu nascuntur,

scuntur, pauca etiam dicamus, ratio instituti postulat. Pri-
mo adest NEGOTIORVM GESTIO. Videlicet, qui ab-
sentis negotia gerere inchoavit, non impune peritura de-
feret, cum sibi imputare debeat, quod alienis sese immiscu-
erit negotiis: suscepisset enim ea fortassis alius, si is non
coepisset. Voluntatis namque est, suscipere negotium,
necessitatis autem consummare. *l. 17. §. 3. ff. commod.* Ex
eodem hoc principio, quod scil. culpa sit, immiscere se rei
ad se non pertinenti, jam patet, cur negotiorum gestor ad
exactissimam teneatur diligentiam? *§. 1. f. de obl. quæ quas.
ex contr. nasc.* Ill. Dn. Lynck. *ad §. 2. f. eod.* nullaque causa
est, cur levius obligetur, quam depositarius, qui ultro se
deposito obtulit. *l. 1. §. 35. ff. depos.* ibique Vinn. quin mul-
to meliori ratione tenetur negotiorum gestor ad culpam
levissimam, quam mandatarius, cum mandanti imputari
possit & objici, quod elegerit hominem negligentem, cui
mandavit sua negotia, maxime cum sciverit, *l. 72. ff. pro soc.*
aut etiam talem esse, non ignoraverit. *l. 19. ff. de R. I. Un-
gepaur. Ex. 12. Q. 8.* Negotium autem negat omne oti-
um. Ill. Dn. Lynck. *in anal. ad §. ult. f. quib. mod. re contr.
obl.* Imo etiam interdum casum præstare debet, veluti si
novum negotium, quod non sit solitus absens facere, ne-
gotiorum gestor nomine ejus gerat. *l. 11. ff. negot. gest.* Qui
enim negotia patrisfamil. inusitata & insolita aggreditur, in
culpa est, & sic ob præcedentem culpam etiam ei casus im-
putatur. Brunn. *ad l. cit. 11. n. 1.* Proinde diligenter & cau-
te negotia ejusmodi sunt gerenda: unde, si negotia alie-
na gerens indebitum exegerit, restituere domino cogitur:
de eo, quod indebitum solvit, magis est, ut sibi imputare
debeat. *l. 23. ff. de Neg. gest.* Imo & à se exigere debitum
debet: hoc enim si neglexerit, *procul dubio id ei imputabi-*
tur.

tur. Quamquam enim hoc ei imputari non possit, cur alios debitores non convenerit, quoniam conveniendi eos in iudicio facultatem non habuit, qui nullam actionem intendere potuit: *tamen à semet ipso cur non exegerit, ei imputabitur. l. 6. §. ult. ff. eod.*

§. XLIII. Sequitur ADMINISTRATIO TUTELÆ, sed cum de hac supra *b. c. §. 12.* quædam jam dicta sint, non opus erit, addere plura. Ideoque statim progredimur ad *rei & hereditatis communionem.* De priori, scil. REI COMMUNIONE, notamus, si quidem res communis quid damni ceperit, idque culpa & negligentia alterius, alterum illud damnum per iudicium comm. divid. posse recipere: ut si communis servus, cum apud alterum esset, crus fregit in opere, quod ei imperavit, id quod tamen prudens & diligens paterfamil. imperaturus servo non fuerit. *l. 26. ff. comm. divid. l. pen. ff. de act. emt. vend.* Sic in re quidem communi nemo dominorum jure facere quicquam invito altero potest. Sed cum prohibere poterat, hoc prætermiserit, sibi imputet socius, quod non contradixerit; unde factum ut tollat, compellere eum non potest, quamquam de damno resarciendo agere possit. *l. 28. ff. comm. div. Barbosa. ad l. 34. n. 170. ff. solut. matr.* Qui vero opus facienti consentit, de damno postea conqueri nequit, cum id sua culpa sentiat. *l. cit.* Pari ratione in COMMUNIONE HEREDITATIS incuria coheredis notatur, vid. *l. 25. §. 16. ff. eod.* Nam qui forsan ante alios adiit hereditatem & servitutes prædiis hereditariis debitas passus est non utendo amitti, culpæ nomine tenetur. *l. cit. 25. §. 18.* Sibi enim hanc negligentiam imputare debet, vid. *§. 10. b. c.* Plane si paucissimi dies ad perficiendam longi temporis præscriptionem superfuerint, nihil erit, quod imputabitur heredi.

heredi. *l. 16. in f. ff. de fund. total.* Gothofr. *in not. ad l. cit. 25. §. 18. lit. a.* Propterea non inepte quæritur : cum putarem, te coheredem meum esse, idque verum non esset, egi tecum famil. hercisc. iudicio, & à iudice invicem adjudicationes & condemnationes factæ sunt, utrum condictio vel vindictio invicem competat ? Deciditur hæc quæstio in *l. 36. ff. famil. herc.* quod is, qui ex asse heres est, non possit illud repetere : licet enim iudicium famil. hercisc. non sit, nisi inter heredes : sufficit tamen ad impediendam repetitionem, quod quis se putet condemnatum. Scil. res iudicata pro veritate habetur, etiam tunc, cum per errorem ambitiose iudicatum est. *l. 65. §. 2. ff. ad SCt. Trebell.* Heredi enim imputatur, quod ultro & temere se iudicio famil. herc. cum coherede putativo commiserit, nec prius diligentius in ejus conditionem inquisiverit.

§. XLIV. De ADITIONE HEREDITATIS id unicuique annotari meretur, quod jamjam *ex l. 19. ff. de R. I.* afferebamus. Videlicet, quoniam legatarii cum herede non contrahunt, sed in eum incidunt, ideo eis imputari non posse, quod non diligentius in conditionem ejus inquisiverint. Unde cum pupilli adeunt hereditatem sine auctoritate tutorum, non dici potest, ut in cæteris contractibus, actum hunc claudicare. Nam ibi contrahentibus imputatur, quod contraxerint cum pupillo sine auctoritate tutorum. Hic vero creditoribus & legatariis nihil imputari potest, cum non eorum facto hæc veniat obligatio, sed propter aditam à pupillo hereditatem. B. Dn. Struv. *Ex. 31. tb. 43. in f.*

§. XLV. Claudis materiam de quasi contractibus CONDUCTIO INDEBITI, & quidem quando sciens quis se non debere, solvit, cessat repetitio. *l. 1. §. 1. ff. de condict.*

dict. indeb. unde & *in l. 28. ff. eod.* dicitur, quod iudex, si male absolverit, & absolutus sua sponte solverit, repetere non possit. *conf. l. 26. §. 3. & l. 24. ff. eod.* Qui enim non ignorat conditionem rei, & tamen contrarium agit, de se queri debet, si damnum incurrit. *vid. §. 6. c. 2.* Hinc denegatur repetitio, etiam si quis ea mente dederit, ut repeteret, cum propositum in mente retentum nihil operetur. *l. 50. ff. eod. ibique Gothofr.* Qui ergo ignorans vel per errorem indebitum solvit, per hanc actionem condicere potest. *l. 1. §. 1. ff. eod.* nisi debitori quid imputari possit: veluti si in diem debitor ante diem solverit, tunc enim non potest repetere, *l. 10. ff. eod.* adeo ut nec inter usurarium ob citiorem solutionem exigi possit. *B. Dn. Struv. Ex. 18. tb. 39.* Sic qui ob rem non defensam solvit, quamvis post ea defendere paratus est, non repetet, quod solvit. *l. 35. ff. eod.* Ignorantia autem quænam hîc imputari possit, ex supra dictis *c. 2. §. 3. seq.* facile colligi potest. Pertinet præterea hîc *l. 11. ff. eod.* ubi non conceditur repetitio pecuniæ per imprudentiam solutæ. Si enim is, quocum de peculio actum est, per *imprudentiam* plus quam in peculio est solverit, repetere id non potest. Imprudentiam enim culpæ annumerari supra *c. 2. §. 10.* dictum.

§. XLVI. Et tantum de Obligationibus, quæ ex *facto licito* fluunt. Succedunt illæ, quæ ex *facto illicito* resultant, nempe ex DELICTIS, in quibus etiam aliquando culpa propria imputari potest, præsertim illis, in quos delictum commissum. Nam ipsi delinquentes potius in dolo sunt, si modo excipias *L. Aquil.*, ubi etiam culpa propria delictum committitur. Sed de singulis sua sede. Hîc à delictis privatis cum Imper. nostro, & quidem in specie FURTO, initium facimus. Præcipue quædam annotanda sunt

sunt de actione furti, quæ dari dicitur ei, cujus interfuit, rem non surripi. *l. 10. ff. de furt.* Restrigitur tamen hoc in *l. 14. §. 6. 10. 12. eod.*, ut ei saltem competat, cui imputari potest, quod ejus culpa illa res perierit. *l. cit. §. 6.* Quod si autem ei, cui res subrepta, præterea, quod res culpa ejus subrepta, quid imputari possit, non datur ei actio furti, sed potius ipse damnandus est *l. 53. §. 3. ff. de furt.* An autem, qui rem furtivam imprudens emit, eaque postea subripiatur, habeat furti actionem? quæritur: Negativa prævalere videtur, nam imprudentia culpæ annumeratur, juxta tradita *cap. præc. §. 10.* & sibi imputare debet, quod imprudens rem emerit. Jam autem negligentibus jura non subveniunt. *l. 16. ff. ex quib. caus. maj.* Verum hisce non obstantibus ei concedit actionem furti Jctus Ulp. in *l. 52. §. 10. ff. de furt.* quia ejus interest, rem non surripi, nec culpa hic tanta est, quanta est in casibus jamjam adductis, ut propterea possit privari jure suo. Illud sane certum est, si dominus rem furtivam, quamvis imprudens emit, vindicet, emptorem non posse pretium repetere, id enim incivile vocant Imppp. Severus & Anton. in *l. 2. C. de furt.* Nec excusabit istum, quod prætendat, se à transeunte & ignoto rem emissee: *l. 6. C. eod.* cautius enim negotiari, *l. cit. 2.* nec ignarus esse debuisse ejus conditionis, quocum contrahebat. *l. 19. ff. de R. I. conf. §. 37. b. c.* Si autem quis certum hominem emi mandaverit, & mandatarius illum, qui tamen fur erat, emerit, damnumque inde passus sit, an mandans illud resarcire teneatur? quæritur in *l. 61. §. 5. ff. eod.* & respondet Jctus Africanus, utique in hoc negotio culpam ejus, cujus causa contrahitur, ipsi potius damnosam esse debere. Nam certe mandantis culpa est, qui talem servum emi sibi mandaverit. Eadem ratio esse dicitur in *l. cit. 61.* cum deposito

servo fure, cum imputari possit deponenti, quod non fuerit diligentior circa monendum, qualem servum deponeret: id quod tamen restringitur §. *subseq.* 7. hoc scil. esse verum, si nulla culpa ei, qui mandatum vel depositum suscepit, imputari possit. Nam si ipse ultro servo custodiam argenti forte, vel nummorum commiserit, cum alioqui nihil unquam dominus tale quid fecisset, aliter existimandum est: Ita enim servo opportunitatem furti faciendi præbuisse videtur. Gothofr. *in not. ad b. l. lit o.*

§. XLVII. Affine sequitur delictum, VIS videlicet BONORVM RAPTORVM, quod, sicut delictorum natura requirit, non aliter, quam dolo committitur. Cæterum si quis aliquo errore ductus rem suam esse existimans, & imprudens juris eo animo rapuerit, quasi domino liceret etiam per vim rem suam auferre à possessoribus, absolvi quidem debet hætenus, hoc scil. iudicio de vi bon. rapt. interim tamen aliter mulcabitur. *l. 2. §. 18. Vi bon. rapt. Vinn. ad §. 1. f. eod.* quamvis enim imprudentia aut ignorantia à delicto excuset, Borcholt. *in Comment. ad cit. §. 1.* non tamen propterea plane hic immunis ab imputatione culpæ propriæ. vid. §. *10. c. 2.* Ideoque raptor rei quidem suæ dominio cadit: sin autem aliena res sit, post restitutionem ejus etiam æstimationem ejusdem rei præstare debet, id quod hodie adhuc usu fori obtinere, cum Brunnem. & Mev. *1. Decis. 95.* testatur Ill. Dn. Lynck. *in anal. ad §. 1. f. de Vi bon. rapt.*

§. XLVIII. Pergimus cum Imp. ad tertium delictum privatum, DAMNVM scil. INJURIA DATVM, id quod magnam partem huc spectare videtur, cum etiam culpa contrahatur, quod indicat *pr. f. de injur.* ubi varios significatus injuriæ Imp. evolvit, & inter alia docet, injuriam

riam in L. Aquil. accipi *pro culpa*, quam græci *ἀδίκημα* dicunt, & in l. 5. §. 1. *ad L. Aquil.* diserte habetur, injuriam hic accipi damnum culpa datum, etiam ab eo, qui nocere noluit. Varia autem hic occurrunt considerata, quæ nomine culpæ veniunt, & ubi culpa propria imputatur. De *imperitia* medici & artificis non adeo pauca adducuntur. *vid. §. 6. & 7. §. de L. Aquil. l. 27. §. 29. & 34. l. 30. §. 3. ff. eod. & c.* sed de hac jam supra §. 9. c. 2. conf. interim Dn. Thomas. *diff. de jure circa somn. & somnia c. 5. §. 4. & seqq.* ubi notabilem casum habet de medico, qui præscripserat ægrotanti Apium, pro quo tamen pharmacopœus legerat Opium, quod postea ægrotanti mortem procuravit; & hunc casum per varias circumstantias decidit, & docet, an & cuius culpa imputari possit, subjungit etiam, quid sentiendum, si factum id à ministris Pharmacopœi: Nimirum si fuerit dominus negligens in peritis ministris eligendis, ipsi culpa imputatur, quanquam supervenientem aliquam negligentiam aut occultam ministri imperitiam domino imputari non posse arbitretur. Porro multa afferuntur de *negligentia*, cum quis illud negligit, quod à diligente provideri potuit. *l. 30. §. 3. l. 31. l. 27. §. 9. eod.* Nonnulla de *infirmitate*. §. 8. *J. ad L. Aquil. l. 8. §. 1. ff. eod.* Quædam de *sevitia* præceptoris, *l. 6. ff. eod.* quo etiam referendus casus de sutore puero discenti, parum tamen bene facienti, forma calcei cervicem percutiente. *l. 5. §. ult. ff. eod.* Adjunguntur quædam de *lusu noxio*, *l. 10. ff. eod. §. 4. J. eod.* ubi de jaculatione, præsertim si locus ejusmodi lusis non sit destinatus. Si autem damnum forte datum in loco, ubi ex consuetudine ludebatur, de se queri debent transeuntes, si damnum incurrant, neque enim debuerunt per campum jaculatorium iter *intempestive* facere *l. 9. §. 4. in f. ff. eod.* Jocosum exemplum,

emplum, optime tamen rem declarans occurrit in *l. 11. pr. ff. eod.* ubi Mela scribit: si cum pila quidam luderent, vehementius quis pila percussa, in tonsoris manus eam deiecerit, & sic servi, quem tonsor radebat, gula sit præcisa adjecta cultello, quaritur: cuinam culpa imputari possit? Respondet J Ctus, esse quod tonsori imputetur, si ibi tondit, ubi ex consuetudine ludebatur, vel ubi transitus frequens erat. Quamvis, pergit, nec illud male dicatur, si in loco periculoso sellam habenti tonsori se quis commiserit, ipsum de se queri debere. Porro proponuntur quædam de incendio culpa exorto in *l. 27. §. 9. eod.* maxime vero in *l. 30. §. 3. eod.* In medium præterea quædam producuntur de somno, qui imputatur ei, qui vigiliam in se suscepit. *l. cit. 27. ibique Goth. in not. lit. f.* Quamvis enim quis dicere posset, rem humanam & naturalem eum esse passum; respondetur tamen, in eo culpam ei imputari debere, quod vel ignem extinguere vel ita munire debuisset, ne evagaretur. Et sic hoc casu ob omissionem extinctionis culpa imputatur, unde concludunt J Cti cordatiores, non recte statuere eos, qui saltim *L. Aquil.* ad culpam commissionis restringunt. Brunn. *ad l. cit. n. 12.* Dn. Thomas. *Diff. de jure circa somn. & somn. c. 5. §. 1.* Sed cum de his & similibus supra passim, præsertim *c. 2.* fusius jam sit dictum, actum agere nolumus, nec omnia hic repetere, remittentes potius *B. L.* ad ea loca, quæ uberiora suppeditabunt.

§. XLIX. Denique succedit INJURIA, quæ non illata intelligitur nisi adsit animus injuriandi. *l. 3. §. 3. ff. de injur. l. 44. eod.* Hinc in ipsam injuriam vix cadit imputatio culpæ propriæ, uti nec injuriarum agere potest, cui culpa propria imputatur, & præterea animus injuriandi deest. Sic non potest venatores injuriarum convenire, cui culter
venato-

venatorius, vulgo das Weidemeſſer/ eſt inflictus. Ill. Dr. Lynck. in anal. ad ff. de injur. tb. 54. Quamvis enim hoc quodammodo injurioſum videri poſſet, revera tamen non eſt, quin potius alter in culpa eſt, quod non cautius fuerit verſatus. Quamvis autem injuriam paſſus actionem injuriarum habeat, illa tamen ei denegatur, quoties eam ſtatim ad animum ſuum non revocaverit, ſed neglexerit. §. ult. ff. de injur. poſtea enim ex poenitentia remiſſam injuriam recolare nequit, id quod ſibi imputare debet. Imo licet ſemel ad animum revocaverit, ſi tamen poſtea eam negligat, idque ex certis appareat argumentis, agere nequit. Richt. Cent. Reg. jur. Reg. 2. n. 7. Actus autem tales eſſe debent, ut ad remiſſionem præciſe dirigantur. Mascard. de probat. concl. 903. n. 25. Præſcribitur porro actioni injuriarum prætorix anno. l. 5. C. de injur. Hinc qui intra illud tempus injuriam non vindicat, poſtimodum non auditur. Ut ergo nulla culpa vindicanti injurias imputari poſſit, ſufficiet ſola citationis inſinuatio. Carpz. 4. 40. 60. Species Injurix eſt quoque *famofus libellus*, cujus autor non tantum graviſſime punitur, ſed etiam qui ejusmodi famoſas chartulas reperit, & non ſtatim vel corrumpit, vel igni tradit, quaſi autor habetur. l. un. C. de fam. libell. ibique Brunn. Heig. p. 2. quaſt. 31. it. Claſen. ad act. conſtit. crim. Carol. V. 110. Imo ipſi Typographo, famoſas chartulas excudenti culpa imputatur. vid. ord. polit. de Anno 1577. tit. 35. Von Buchdruckern / Schmähſchriften / ſchmählichen Gemälden / Gedichten und Anſchlägen.

§. L. Abſolutis delictis *veris*, pauca etiam de obligationibus, quæ *quaſi* ex delictis naſcuntur, annectemus. Primum quaſi delictum conſtituit Imper. *ſi judex litem ſu-*

am fecerit h. e. quando male judicat, idque tam culpa propria, quam præcipue culpa & imperitia suorum assessorum, quorum sententiam in judicando imprudenter est secutus. Ideoque aliquid peccasse dicitur, *quamvis per imprudentiam. pr. §. de obl. quæ quasi ex del. nasc.* Quamvis autem his & similibus casibus non tam propria quam aliena culpa videatur imputari, & proinde judex reus quasi delicti dicatur: attamen hic nemo tenetur citra factum proprium seu citra culpam propriam. Ill. Dn. Lynck. in *Anal. ad pr. §. d. obl. quæ ex del. nasc.*

§. LI. Aliud quasi delictum est, quod committitur ab his, qui *ex adibus sine præmonitione quid dejecerunt, vel effuderunt* in eum locum, per quem iter vulgo fieri solet, ita ut alicui nocitum sit. Datur enim tunc actio de effusis vel dejectis, & tenetur inhabitator ad damnum resarciendum, *l. 1. §. 4. ff. de bis qui dejec. vel effud.* vel si constet, ex ea parte esse effusum, quæ inquilino alicui est locata, inquilinus solus tenetur. *l. 5. §. 1. ff. eod.* Molina *tr. 2. d. 697. n. 4.* Ratio hujus rei habetur in jam alleg. *l. 1. §. 4.* quod culpa penes inhabitatorem sit i. e. imputatur inhabitanti, quod non diligentius prospexerit ut bonus paterfamil., ne quid tale à familia aliisve, quos recepit, deiceretur vel effunderetur. B. Dn. Struv. *Ex. 41. tb. 30. §. 33.* Inhabitator quippe suorum culpam præstare debet *l. 6. §. 2. eod.* Idem dicendum de his, qui aliquid positum aut suspensum habent, seu patiuntur, & non prohibent, quod tamen, si ceciderit, nocere potest. vid. *l. 5. §. 12. eod.*

§. LII. Ultimum quasi delictum in Instit. est *Receptum*, quod quamvis & ipsum in aliqua culpa imputativa, ut loquitur B. Dn. Struv. *Ex. 8. tb. 113.* consistat; dum scil. alicui culpa eorum, quos adhibet, imputatur, vid. *l. 7. §. 1. ff.*

ff. naut. caup. stab. propriae tamen culpa imputatio non minus subest, id quod indicat *l. f. §. 4. ff. eod.* ubi discrete dicitur : Hac actione suo nomine exercitor tenetur, culpa scilicet *sua* i. e. propriae, qui tales adhibuit, seu ut loquitur Imp. in *§. 3. f. de obl. quæ ex del. nasc. aliquatenus culpa reus est*, quod opera malorum hominum utatur, h. e. ut explicat Pomeresch. *ad §. cit.* Imputet sibi exercitor, quod malorum hominum opera utatur, cum tamen explorare prius debuerit, cujus innocentia essent, quos adhibuit. *l. f. §. 4. Naut. caup. stab.* Et hanc actionem ex quasi delictis culpam etiam levissimam imputativam continere, docet Pichard. *ad §. 3. f. de obl. quæ quas. ex del. nasc.* Ex hactenus dictis jam facile colligi potest, exercitorem non teneri hac actione, si à viatoribus vel vectoribus ejusmodi delictum sit commissum, quia respectu horum culpa ei nulla imputari potest. B. Dn. Struy. *Ex. 8. tb. 115.* Præterea cessat hæc actio, si imputari ei nil potest, quod fit, declinando à se culpam, v. g. si prædixerit, ut unusquisque vectorum res suas servet, insimulque protestatus fuerit, se damnum non præstiturum, & vectores prædictioni & protestationi consenserint. *l. 7. pr. ff. naut. caup. stab.* Quamvis enim tale factum hic subsit, quod non simpliciter dependet à voluntate sola protestantis, & sic protestatio inefficax videatur; cum tamen vectorum consensus sive expressus, sive tacitus intervenierit, vires inde capit. conf. Brunn. *ad l. cit. 7. n. 3.* Stypman. *de jure marit. & naut. p. 4. c. 20. n. 20.* Ideoque si viator protestanti cauponi expresse contradixerit, & eum nihilominus admiserit caupo, inefficax est protestatio. Loccen. *de jure marit. lib. 3. c. 7. n. 12.*

§. LII. Sic ergo delicta privata brevibus percurramus. Nihil vero alienum à ratione methodi nos commissuros

furos existimamus, quando post absoluta delicta privata statim ad *publica* transitum faciamus, & denique quid imputari possit circa actiones aut judicia, ultimo tractemus loco. Inter *publica* primum Imper. dedit locum *crimini laesae Majestatis*, quod sicut vel ipsum caput Imperii, vel ejus tranquillitatem nefariis insidiis impugnat, ita etiam horrendis coercetur poenis, ita ut etiam illæ ad liberos protrahantur, uti patet ex *l. 5. C. ad L. Jul. Maj.* Hæc res autem ansam disceptationi haud vulgari inter Dd. dedit, investigantes, an non hæc poena nimiam crudelitatem & iniquitatem sapiat? Et si quidem hanc controversiam ad superius tradita *c. 1. §. 6.* expendamus, facile inclinabimus in affirmantem sententiam. Sed ne prolixi simus in quaestione decidenda, quæ proprie huc non spectat, sed saltem occasionaliter hic adjecta, breviter respondemus, poenam non adeo injustam, sed propterea tam rigorosam esse, ut parentes hoc quoque metu, ne scil. liberos, quos naturali amore prosequuntur, in eandem secum trahant ruinam, à delicto illo horrendo absterrentur. Menoch. *conf. 99. n. 218.* Imo annotat Bachov. *ad Treutl. vol. 2. d. 32. tb. 1. lit. K.*, qui late hac de poena disputat, quod, ut in nonnullis aliis, ita etiam hoc in delicto in exemplum aliorum à regula discedatur. Quamvis autem liberis ex lenitate Imperatoria vita sit concessa, tamen eos semper infamia paterna comitatur; *l. cit. §.* licet hæc magis *imputativa* sit, quam *vera*. vid. *§. ult. c. 1.* Interim & hæc ficta Imputatio aliquos producit effectus, v. c. quoad præjudicium dignitatis & remotionem à muneribus publicis. Ill. Dn. Lynck. *in anal. ad tit. ff. ad L. Jul. Maj. tb. 22.* Imo & hæc infamia etiam eos invadit, qui pro perduellionibus ejusmodi apud Imperatoriam Majestatem intervenire tentaverint, *l. 5. §. 2. C. ad L. Jul. Maj.* id quod
fane

sane iniquum non est. Sibi enim acceptum ferant hanc poenam, qui à lege moniti abstinere poterant, & valet hic illud : *manum de tabula*. Imo præsumuntur eo ipso in contagionem sceleris assumpti. Ant. Matth. t. 2. c. 3. n. 19.

§. LIV. Porro publica lege & quidem *Julia, adulterium, stuprum aliique nefandi coitus* coercentur. Primo quod *stuprum* attinet, stuprator non excusatur allegans, stupratam causam occasionemque stupro dedisse, sibi enim imputet, quod commercium saltem aliquod cum ejusmodi libidinosa foemina habuerit. Farinac. 4. *Crim. tit. 16. qu. 147. n. 54*. Operam enim danti rei illicitae, omnia imputantur, quae ex illa sequuntur. vid. supra §. 15. c. 2. in f. Imo & in culpa est, qui periculo se scienter committit. §. ult. c. 2. n. 12. Quanquam autem accusatio stupri sit publica, denegatur ea tamen ei, qui stupratam ab alio postea uxorem ducit. Ratio additur elegans in l. 13. §. f. ad L. *Jul. de adult. coërc. verb. sero enim accusat. mores, quos uxorem ducendo probavit*. Conf. Brunn. *ad cit. l.* Longe alia ratio est in stupro violento, ubi requiritur, ut vim passa mulier omnibus viribus resisterit, insimulque etiam clamorem ediderit. Carpz. p. 2. pr. *Crim. qu. 75. n. 29. 31. 56. & seqq.* unde quæ se violenter stupratam asserit, nec tamen clamavit, non auditur. Simile Lex Hebræa constituit : hæc enim puellæ de vi illata in agro vult credi, in urbe non item, quia clamore concursum ciere potuit ac debuit. *Deut. XXII. 24. seqq.* Hug. Grot. L. 2. c. 1. §. 12. n. 4.

§. LV. Circa adulterium poenæ aggravantur, & inter alia marito jus accusandi uxorem, & vice versa competit : & cum maritus extra culpam non sit, qui ne quidem suspicionem delicti effugit ; hinc maritis etiam ex suspicionem uxores accusare permissum esse, notat Pontif. in c. 4. X.

de Adult. & stupr. Quanam autem suspensiones sint urgentes, habet Menoch. 5. *pres. n. 26. seqq.* ubi etiam *n. 21.* urgentibus annumerat, quando ab adolescentibus domus mulieris frequentatur. Accusatio autem non permessa est, si ab altera coniuge injuria illata jam sit remissa, idque vel *tacite*, quando copula carnalis intercessit. Carpz. *ibid. qu. 55. n. 42.* Ad jura enim remissa non datur regressus; excohabitatione autem reconciliatio tacita colligitur. Brunn. *ad l. 13. ff. ad L. Jul. de adult. coerc. n. ult. vel expresse*, ob intercessionem pro conjugē, si velit eidem porro cohabitare. Nov. 34. c. 10. Tunc enim non tantum suo jure privatur, sed etiam postea una cum relegato ex territorio migrare tenetur. Ill. Dn. Lynck. *in anal. ad L. Jul. de adult. coercend. tb. 33.* Ergo nihil habet, quod conqueratur, licet vel invitā migrare teneatur, id enim sibi imputare debet. Est vero certum tempus de jure Civ. eis datum, qui accusare adulterium volunt: aliud tamen marito & patri; aliud extraneo. *l. 11. §. 5. ff. ad L. Jul. de ad. coerc. l. 4. §. 1. eod.* qui si concurrant, praefertur merito maritus, etiam si jam extraneus vel pater prævenerint, nisi marito imputari possit, quod negligens fuerit, aut retardaverit accusationem parare, *l. 2. §. 8. l. 4. §. 2. eod.* Sic nec postea audiendus est, qui negavit se acturum. *l. 15. §. 5. ff. eod.*

§. LVI. Lege *Cornelia homicidium* punitur, quod est vel *dolosum*, vel *culposum*, vel *casuale*, vel *necessarium*. De culposo maxime hic agendum, de quo multa adduci possent, nisi paginae disputationis nimis excrescerent. Interim tamen illud sicco non plane praeteribimus pede, imputari hoc in casu culpam homicidæ variis ex causis, non tantum, quando in rebus illicitis, sed etiam quando in licitis versatur: ut quando peccat in circumstantiis, excedendo modum,

modum, aut debitam diligentiam non adhibendo. &c. Dessel. in *Erotem. jur. Can. L. 5. t. 12. q. 3.* Exemplum est in Pugilibus vel eorum discipulis, si ita temere vel imperite certent, ut alter laesus ex vulnere moriatur. Ejusmodi enim tristis exitus vix datur, qui sine omni culpa sit, debebat enim quilibet suos actus ita dirigere, ut modum servet. Hinc nunquam talem à culpa absolvendum judicat Brunn. *ad l. 4. ff. ad L. Cornel. de sicar. n. 2.* ubi Carpz. refutat putantem, probandum prius esse, an in culpa fuerit occidens, nec ne? Quod si autem tertius ex ejusmodi certamine aut lusu moriatur, ut si quis dum jaculis ludit, vel exercitatur, hominem transeuntem occiderit, tunc merito distinguitur, an culpa certanti possit imputari, nec ne? priori casu est homicidium culposum v. g. si in alio loco, quam qui ad exercitium est destinatus, vel ubi vulgo iter fieri solet, jaculis lusit. §. 4. *J. de L. Aquil.* Aliud exemplum habetur in *l. 7. ad L. Cornel. de Sicar.* Unde ille irregularis in jure Canon. fit, qui, etiam si operam rei licitæ dederit, debitam tamen diligentiam ad vitandum homicidium non adhibuerit: Hac vero adhibita, nihil est, quod ei imputetur. Sed si illicitæ rei det operam, quæ apta est ad inferendam mortem, quamvis debitam diligentiam ad vitandum homicidium adhibuerit, in culpa nihilominus est, & de jure Can. fit irregularis. Exemplum sufficiens occurrit in *c. 19. X. de homicid.* videlicet Monachus quidam mulierem à gutturi tumore curare tentaverat, nihilque prætermiserat, quod ad tumorem removendum necessarium duxerat. Mulier autem, spreto mandato Monachi, tempore messis vento se exposuit incaute & sic diem obiit supremum. Respondit Pontif., de rigore juris huic Monacho sacerdotalis ordinis executionem esse interdicendam: multum enim deliquit, officium

alienum usurpando, quod minime congruebat : ex æquitate autem misericorditer agi cum eo debere, præsertim si omnem, quam debuit, diligentiam adhibere studuit. Conf. Ill. Dn. Lynck. in *Anal. ad Dessel. L. 5. t. 12. q. 5.* Ultimo tandem hic adducimus casum notabilem, quem habet *Mev. 1. Dec. 221.* ubi ab auriga per plateam currum ducente, puer captando aristas sub currum recidens occisus erat, statuendum enim esse, refert, de ejus poena ex ipsius culpa. Hæc vero censenda erat ex neglectu ejus, quod facere debuit. Jam autem nihil neglectum erat ; versatus erat in licitis, exclamaverat, ut puer secederet, imo etsi non exclamasset, nihil tamen ei potuisset imputari, qui ab omnibus videri & caveri potuit. *Jam autem observans, quæ observare debuit, extra culpam & periculum est, l. 44. ff. de damn. inf. & si quid est, quod facere non tenebatur, ex eo omisso injusta est culpæ imputatio.*

§. LVII. De reliquis delictis publicis oppido pauca hic notanda occurrunt, cum dolus in illis prædominetur, nec adeo respectus culpæ habeatur. Ideoque ulterius hic non progrediemur, sed quæ adhuc restant differenda de imputatione culpæ propriæ circa judicialia, brevibus etiam annectamus.

§. LVIII. Personæ, quibus in judicialibus quid imputari potest, sunt vel *judicantes*, vel *litigantes*. Ad judicantes spectat JUDEX, cui quid imputari possit, maxime si litem suam fecerit, dictum jam supra c. b. §. 51. *Imputatur præterea ei culpa, si non totam processus formam recte observaverit, & substantialia ejus plane prætermiserit.* Tunc enim sententia ipsius est nulla. *Vant. tr. de Nullit. tit. de mod. & ord. proc. n. 7. & 8.* *Imputatur ei, quando non remittit processum ad superiorem, si nim. acta diversum evincant,*

cant, quam ipse iudex ex certa & invicta scientia novit. Perez. in tit. C. de Off. Rect. prov. Gutierrez. quest. canon. L. 2. q. 29. *Imputatur ei, si moras nectit, & reus interim aufugiat, vel corpus occisi putredine corruptum inspicere accurate non possit.* Jul. Clar. L. 15. sent. quest. 5. n. 1. *Imputatur ei, si executionem faciendam in debitoris bona injuste denegaverit, & interim bona interierint.* Berl. p. 2. concl. 29. n. 49. Idem est, si arrestum sine justa causa denegaverit. Gail. de Arrest. c. 1. n. 10. *Imputatur porro ei, si imperite acta mutila aut manca transmiserit.* Ziegl. dicast. concl. 45. §. 6. seqq. Alius est *iudex delegatus*, cui *imputatur*, quando *mandati formam* sibi à delegante præscriptam *præcise non observat*. Nam de rebus causis in ea haud expressis *judicare nequit.* c. 22. X. de Rescr. c. 33. X. de off. jud. del. Pluribus delegatis *simpliciter imputatur*, quando *cognoscunt, aut judicant uno absente, vel etiam mortuo*: nihil enim agunt, unde reus impune sententiæ non parere potest. Quod si autem plures sint delegati sub conditione: *si omnes adesse non possunt*, absentibus *imputatur absentia*, ulterius enim se immiscere nequeunt. Dessel. in Erot. juris Can. l. c. q. 5. ibique Ill. Dn. Lynck. in Anal.

§. LIX. Litigantes sunt vel *principales* vel *minus principales*. Principales sunt *actor & reus*. ACTORI *imputatur*, quod cum alioquin in interdictis duplicibus personam actoris sustinere potuisset, tamen *negligens in provocando fuerit*: qui enim prior ad iudicium provocat, actor dicitur. l. 13. ff. de judic. Deinde *culpa ei imputatur*, quando *negligens in instituendis actionibus est*. Quælibet enim actio habet suos præscriptos limites temporales, intra quos si non *intituatur actio*, actor jure suo cadit, & reus habet *exceptionem præscriptionis*. Et cum huic nil tale possit *impu-*

tari, exceptiones non ita finiuntur. Actor enim in potestate habet, quando uti velit suo jure, is autem, quocum agitur, non habet potestatem, quando conveniatur. *l. 5. §. ult. ff. de dol. mal. & met. exc.* Conf. interim Ill. Dn. Stryck. in *expos. Synopt. mat. de præscr. act.* ubi terminos cuique actioni præfixos longa serie recenset. Imputatur porro ei, quando *causam suam imperito vel inhabili committit* advocato. vid. §. 11. c. 2. unde & error advocati iis imputatur, qui intra triduum eum revocare neglexerint. *t. t. C. de error. advocat.* Imo imputatur ei, quando *negligentem & imperitum adhibuit procuratorem*: vid. *l. 22. C. de procur.* ut si minorem adhibuit, id enim ipsi imputari debet, ait Jctus Paul. in *l. 23. ff. de Minor.* Imputatur præterea ei, si ex pluribus actionibus, quæ ei competeabant, *difficillimam elegerit*, v. g. in qua onus probandi molestum occurrit. vid. §. 5. *J. quod cum eo, qui in al. post* Imputatur quoque maxime moribus actori, si errorem in instituta actione commiserit, & hunc velit corrigere; moribus enim plane istam actionem deferere, & novam instituere debet, refusus reo expensis. Carpz. in *proc. t. 6. art. 2. n. 57.* Imputatur etiam ei, si cesseret in lite persequenda. *l. f. C. de præscr. 30. ann.* B. Dn. Struv. Ex. 43. *tb. 29.* Imputatur ei denique, si non accurate processus rationem habuerit, ne scil. quid in illo negligatur: v. c. si exceptiones non recte declinaverit, terminos legales & fatalia non observaverit, litis contestationem non juste interposuerit, in probatione per culpam propriam defecerit, juramentum, quod juste præstare potuisset, detrectaverit præstare, judicis sententia condemnatoria acquieverit, nec remediis suspensivis usus fuerit, vel etiam actionem plane deseruerit. &c.

§. LX. REO imputantur varia, quæ observare circa pro-

processum debuisse. *Imputatur* ei, quando *litem non denunciat suo auctori*, qui defensionem in se suscipere debet. Re enim per judicis sententiam evicta, postea non habet regressum adversus auctorem suum. *l. 8. C. de Evict.* Imo ei *imputatur*, si nondum condemnatus rem ultro restituit, vel ea de re transegit, aut liti renunciavit: neque enim tunc regressus datur. *l. 17. C. eod.* Auctori vero, tanquam correo *imputatur*, quod non comparuerit, & emptorem defenderit. Nihilominus enim postea ad evictionem tenetur. Perez. in *C. de Evict. n. 35.* Joh. à Sande *Decis. Fris. L. 1. t. 1. def. 5.* *Imputatur* præcipue reo quoad ipsum processum, si non statim ante litem contestatam exceptiones vel dilatorias, vel peremptorias, quæ ipsum litis ingressum impediunt, opposuerit, cum tamen forum vel actionem plane illis declinare potuisset. *Imputatur* ei, si, cum etiam contra actorem ei competeret actio, reconventionem non statim instituerit. Berl. 1. *pract. concl. 22.* Schulz. *obs. pract. 30. n. 14.* Præstat enim reconventio fructus haud exiguos, actor quippe forum declinare, & jus domicili allegare potest. *l. 22. ff. de Judic.* Umm. *disp. 10. th. 7.* *Imputatur* porro ipsi contumacia etiam præsumpta, quæ huc præcipue spectat. Carpz. 3. *Resp. 27. & 28.* Nicol. *process. 34. & 35.* Sua enim cuique contumacia, non alteri nocere debet. Mev. 5. *dec. 190. n. 5.* qui & *n. 3. ibid.* notanter asserit, impedimentum ex contumacia imputandum esse merito contumaci, ne ipsi contumacia sit lucrosa, & alteri onerosa. *Imputatur* ei, quando *litis contestationem non recte interponit*, sed eo ipso onus probandi in se devolvit, quo alias superfedere potuisset, simpliciter negative litem contestando. *Wañ Er der Klage simpliciter nicht geständig / in Gemüht und Meinung / den Krieg Rechtens mit nein zu befestigen.* *Imputatur* ei, quando

quando non exigit juramentum malitiæ vel calumniæ : si enim hoc actor præstare detrectasset, jure suo cecidisset l. 2. C. de jur. propt. calumn. c. f. X. eod. Imputatur, si absolutoriam, quæ pro actore est, in rem judicatam transire passus sit, nec intra fatalia appellaverit, vel aliis remediis suspensivis usus fuerit. Tunc enim sententia jus facit inter litigantes, à qua recedere non licet, sed ei sine contradictione parendum. B. Dn. Struv. Ex. 44. tb. II. Imputatur ei, si quidem appellaverit, fatalia autem vel in introducendo, vel in proseguendo non accurate observaverit. Imputatur ei, quando executionem fieri passus est. Imo licet hæc nulliter & contra ordinem juris morisque sit peracta ; haud tamen queri potest, cum sibi imputare debeat, quod eam non anteverterit, sed potius debitum non præstando causam dederit. Non potest videlicet de injuria queri, cui, quod causam ei dederit, potest imputari. Mev. 8. dec. 291. n. 2. Et denique toties etiam reo culpa imputatur, quoties circa ipsum processum quid neglexerit. Nam secundum formam juris convenire oportet. L. 1. C. si tutor vel cur. interv.

§. LXI. Denique personæ minus principales sunt *Advocati & Procuratores*. ADVOCATO imputatur *imperitia*, de qua jam supra c. 2. §. 8. Deinde, quando *diligentiori cura sententiam condemnatoriam declinare potuisset*, sed hoc per incuriam neglexerit, ei hoc imputatur. Carpz. 2. Resp. 5. n. 2. PROCURATORI imputatur, si personam suam legitimare non possit, vel quod omnino non habeat mandatum, vel quod sufficienti non sit instructus, neque admittitur de jure Saxon. Ungeachtet ob er gleich cautionem de rato bestellen / und Versicherung machen wolte / Daß der principal seine des Vertreters Handlung genehm halten würde. Chf. S. Pr. D. tit. 7. §. Es soll. Imo

Imo iudex ex officio eum rejicere tenetur, licet pars adversa de illegitimitate non exceperit. Carpz. t. 1. 26. Denique ei imputatur, si mandati fines excefferit, ut & si sibi asserit procurationem, nam hoc ipso suspectus est, quod ingerat suam operam invito. l. 25. ff. de procur.

§. LXII. Habes hic B. L., quæ hætenus pro exiguis animi viribus in medium licuit proferre. Tuum jam erit, judicare; meum vero, summe contendere, ne nimis facile has meas primitias in sinistram rapias partem, sed potius æquo judicio imbecillitatem meam feras. Non enim diffiteor, mihi in hac Materia *de Imputatione culpa proprie* etiam quid imputari posse; veniam tamen de tua, B. L., ingenua animi æquitate mihi polliceor, si mecum memoria repeto sententiam Imper. nostri in §. 14. *de confirm. ff. ad Sen.* penitus in nullo peccare, divinitatis magis quam mortalitatis esse. Id quod si fiet, dabitur mihi ansa, insimulque calcar addetur, ut crescentibus animi viribus hanc materiam fusissimam & emendare, & dilatare, quam DEO interim sit laus & gloria sempiterna; in ejus nomine aggressi sumus hunc laborem, in ejus nomine etiam ei imponimus finem.

F I N I S.

N

INDEX

* (o) *

INDEX

RERVVM PRAECIPVARVM

DISSERTATIONIS

DE

IMPVTATIONE

CVLPAE PROPRIAE.

CAP. I. CONTINENS GENERALIA AD IMPVTATIONEM CVLPAE PROPRIAE SPECTANTIA.

Ingressus. §. I. p. 3.

Etymologia vocis Imputationis. Homonymia. Synonymia.

§. II. p. 4.

Culpa homonymia & synonymia. Convenientia doli cum culpa. §. III. p. 5.

Casus non imputatur. §. IV. & V. p. 6.

Culpa propria non aliena imputatur. §. VI. p. 6.

Culpa propria non excludit facta aliena. §. VII. p. 7.

Differentia Imputationis a praestatione Culpa. §. VIII. p. 7.

Definitio huius dissertationis thematis. §. IX. p. 8.

Imputationis Genus. §. X. p. 8.

Imputationis Divisio. §. XI. p. 9.

CAP. II. EXHIBENS SPECIALIA ET QVIDEM FVNDAMENTA IMPVTATIONIS CVLPAE PROPRIAE.

Connexio. §. I. p. 10.

Culpa omissionis imputatur (1.) ex negligentia. §. II. p. 10. sq.

(2.) Ex

- (2.) *Ex ignorantia juris.* §. III. p. 12.
Vel (α) naturalis. Vel (β) Civilis. Non facti alieni Error culposus. §. IV. p. 13. seq.
- (3.) *Ex Mora ; Qua committitur vel à nobis ipsis, vel ab aliis. Effectus moræ.* §. V. p. 15.
- (4.) *Ex scientia.* §. VI. p. 16.
Culpa commissionis imputatur (1.) ex πολυπραγμοσύνη. §. VII. pag. 17.
- (2.) *Ex spontanea oblatione.* §. VIII. p. 18.
- (3.) *Ex imperitia. Læsis per imperitiam non succurritur.* §. IX. p. 18. seq.
- (4.) *Ex Imprudentia.* §. X. p. 20.
- (5.) *Ex commissione negotiorum imperito.* §. XI. p. 20. seq.
- (6.) *Ex absentia culpabili.* §. XII. p. 22.
- (7.) *Ex pœnitentia immatura.* §. XIII. p. 22. seq.
- (8.) *Ex mala electione.* §. XIV. p. 23. seq.
- (9.) *Ex lusu noxio.* §. XV. p. 24.
Imputatur etiam ex aliis variis fontibus. §. XVI. p. 25.

CAP. III. ALIAS PERCVRRIT CAVSAS.

Subiectum, & quidem inhabile est : Furiosus. Mente captus. Melancholicus. Ebrius. Dormiens. Infans. Impubes. Minor. Mulieres. Prodigus. §. I. p. 27. sqq.

Objectum Imputationis Culpe propriæ. (1.) Jus personarum. §. II. p. 29.

Ex quo (α.) status libertatis. §. III. p. 29. & 30.

(β.) *Status Civitatis.* §. IV. p. 30.

(3.) *Status familiæ, qui vel (1) ex Nuptiis, ubi consideratur Imputatio circa sponsalia.* §. V. p. 31.

Circa ipsas nuptias. §. VI. p. 32.

Circa Dotem, & pacta dotalia. §. VII. p. 33.

Circa dissolutionem matrimonii. §. VIII. p. 34.

Circa secundas nuptias. §. IX. p. 34.

(2.) Ex adoptione. §. X. p. 35.

(3.) Ex Legitimatione. §. XI. p. 35.

Contraria : Imputatio culpæ in petendo Tutores. In suscipiendo tutelam. In administrando. Culpa magistratus circa tutelam. §. XII. p. 36. seq.

II. Jus in re : ubi (1.) est Dominium. Imputatio culpæ circa venandi jus. Circa alluvionem. Circa inadificationem. Circa traditionem. §. XIII. p. 37. 38.

Circa fructus restituendos. §. XIV. p. 39.

Imputatio circa usucapionem seu prescriptionem. Maxime longissimi temporis. Quod probatur exemplis. §. XV. pagina 39. 40.

Imputatio circa donationem à parte vel donantis, vel donatarii. Casus de tacita acceptatione. §. XVI. p. 41. 42.

Imputatio circa servitutem tam realem, quam personalem. §. XVII. p. 43. seq.

Imputatio circa jus hereditarium : (1.) ex testamento a parte testatoris. §. XVIII. p. 44.

(2.) A parte heredis. §. XIX. p. 46.

Circa substitutionem. §. XX. p. 47.

Circa legata. §. XXI. p. 48.

Circa L. Falcidiam. §. XXII. p. 49. seq.

Circa fideicommissa, tam particularia, §. XXIII. p. 50. seq.

Quam universalia. §. XXIV. p. 51.

Circa successionem ab intestato. §. XXV. p. 53.

III. Jus ad rem, ubi (1.) de pactis, §. XXVI. p. 53. seq.

(2.) De contractibus, ubi consideratur imputatio circa contractus (a) reales, nimirum (1.) circa mutuum. Ubi

(1.) de SCto. Maced. §. XXVII. p. 56. 57.

(2.) De

- * (o) *
- (2.) De mutuo Civitatis. (3.) De Restitutione mutui. §. XXVIII. p. 58. & 59.
- (4.) De usuris. §. XXIX. p. 59.
- Circa commodatum; Ubi (1.) de ejus restitutione, §. XXX. p. 60. - 62.
- (2.) De affini, precario. §. XXXI. p. 62.
- Circa depositum. §. XXXII. p. 63.
- Circa contractum pignoratitium. §. XXXIII. p. 64.
- Imputatio circa contractum verbalem, ubi (1.) de stipulatione in genere, §. XXXIV. p. 65.
- (2.) In specie de fidejussione, & Scto Vellej. De beneficio divisionis. §. XXXV. p. 66. seqq.
- (γ) Literales. §. XXXVI. p. 68.
- (δ) Consensuales; ibi imputatio consideratur (1.) circa emtionem vendit. De qua tum in genere, tum in specie de emtione spei. De lesione. De periculo rei vendita. §. XXXVII. p. 69. seqq.
- De pactis; ut (1.) Lege commissoria. (2.) Retractu gentilitio. §. XXXVIII. p. 72.
- (2.) Circa locationem conductionem; Ubi praecipue de culpa conductoris. §. XXXIX. p. 74.
- (3.) Circa societatem. §. XL. p. 75.
- (4.) Circa Mandatum. §. XLI. p. 76. seq.
- Imputatio circa quasi-contractus: (1.) circa negotiorum gestionem. §. XLII. p. 78. seq.
- (2.) Circa administrationem tutela. (3.) Circa rei communionem. (4.) Circa hereditatis communionem. §. XLIII. p. 80.
- (5.) Circa aditionem hereditatis. §. XLIV. p. 81.
- (6.) Circa conditionem indebiti. §. XLV. p. 81. seq.
- Imputatio circa delicta privata. (1.) Circa Furtum. §. XLVI. p. 82. seq.
- N 3
- (2.) Circa

(2.) *Circarapinam.* §. XLVII. p. 84.

(3.) *Circa damnum injuria datum.* §. XLVIII. p. 84. *seq.*

(4.) *Circa injuriam.* §. XLIX. p. 86. *seq.*

Imputatio circa quasi-delicta : (1.) *Si judex litem suam fecerit.* §. L. p. 87. *seq.*

(2.) *De dejectis vel effusis.* §. LI. p. 88.

(3.) *De recepto.* §. LII. p. 88. *seq.*

Imputatio culpæ circa judicia publica : (1.) *Circa crimen læsæ Majestatis.* §. LIII. p. 90. 91.

(2.) *Circa stuprum.* §. LIV. p. 91.

Et adulterium. §. LV. p. 91. *seq.*

(3.) *Circa homicidium.* §. LVI. p. 92. *seq.*

Imputatio culpæ propriæ circa judicialia ; ubi consideratur, quid imputari possit ? (1.) *Judici.* §. LVIII. p. 94. *seq.*

(2.) *Actori.* §. LIX. p. 95. *seq.*

(3.) *Reo.* §. LX. p. 96. *seqq.*

(4.) *Advocato.* (5.) *Procuratori.* §. LXI. p. 98.

Conclusio. §. LXII. p. 99.

Sors sua quemque manet : quod quis *serit*, hoc metet
Apte
Differis & seris. Hinc *Sors* Tua Teque manet.

IOH. RABE,
Hannov. S. S. Theol. Stud.

Virtute atque opera, Mi Fautor, magna parabis,
Quod pulchre specimen prædicat bocce Tuum ;
Corde modo sancto, virtutis currere callem,
Pergas. Sic certe fama perennis erit.

H. I. WAGEMANN,
Hann. Neostadiensis.

SOLI DEO GLORIA.

Wildvogel, Christian,

Diss. iur. de imputatione culpae propriae von Versehen u. Verbrechen,
welche denen Rechten nach jemanden in selbsteigener Schuld u. Verbüßung
beyzumessen sind

Jena 1734

4 Diss. 106#Beibd.25

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10641322-9

VD18 15152286-001